

(Pevné desky)

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Brno 2012

Anna Chelíková

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

Životní styl současné rodiny

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce:
Prof. PhDr. Blahoslav Kraus, CSc.

Vypracovala:
Bc. Anna Chelíková

Brno 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Životní styl současné rodiny“ zpracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této diplomové práce.

Elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné.

V Moravanech dne 7. 3. 2012

.....

Bc. Anna Chelíková

Poděkování

Děkuji panu prof. PhDr. Blahoslavu Krausovi, CSc. za velmi užitečnou metodickou pomoc a připomínky, které mi poskytl při zpracování mé diplomové práce.

Také bych chtěla poděkovat svému manželovi a dětem za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytli při studiu a zpracování mé diplomové práce, a které si nesmírně vážím.

Anna Chelíková

OBSAH

Úvod	2
1 Životní styl	3
1.1 Obecná charakteristika a typy životního stylu	5
1.2 Podmínky ovlivňující životní styl	13
1.3 Zdravý životní styl	18
2 Rodina a životní styl	24
2.1 Rodina v historii	25
2.2 Současná rodina a její proměny	29
2.3 Příčiny proměn rodiny	34
2.4 Životní styl současné rodiny	40
3 Průzkum názorů na životní styl	49
3.1 Projekt průzkumu	49
3.2 Analýza získaných dat	51
3.3 Životní styl rodiny z vesnice, města a „satelitu“ – komparace	60
4 Shrnutí výsledků průzkumu	66
Závěr	69
Resumé	71
Anotace	72
Klíčová slova	72
Seznam použité literatury	73
Seznam příloh	78

Úvod

Diplomová práce se bude věnovat životnímu stylu a rodině. Rodina v nedávné minulosti prošla výraznými změnami, z nichž některé silně ovlivnily její funkčnost. Většina odborníků, zabývajících se výchovou a vzděláváním, se shoduje v tom, že rodina je prostředím, které má rozhodující vliv na utváření jedince. Má nezastupitelné místo, a přesto je jí ze strany státu věnována nedostatečná pozornost. Na popředí zájmu stojí ekonomika, prosperita a úspěch. Přitom státy, ve kterých je stále silná tradiční rodina, téměř neznají takové sociální problémy, jakými jsou odkládání dětí či nemohoucích seniorů, tedy těch členů rodiny, kteří potřebují soustavnou péči. Solidaritu a pocit odpovědnosti je třeba mladé generaci nejen deklarovat slovy, ale hlavně vlastním příkladem a společenským oceněním tohoto chování. Nedochozí-li k tomu v rodině, o to větší úsilí je třeba vyvíjet při výchově, a to jak ve škole, tak i v mimoškolní činnosti, aby mladí lidé pochopili, že rodina a především děti nejsou chvilkovou záležitostí, ale odpovědností a závazkem. Rodina je však také radost i opora v těžkých životních situacích. Aby takovou skutečně byla, je třeba lépe a odpovědně děti připravovat na jejich budoucí rodičovské role.

O rodině a jejím životním stylu můžeme slyšet či číst téměř denně. Nutnost změny životního stylu je často zmiňována zejména v souvislosti se špatným zdravotním stavem či nárůstem patologických jevů v současné společnosti. Je na tom rodina lépe než náš zdravotní stav? U obojího je třeba rozlišovat, co je příčina a co následek. Z tohoto důvodu bych se chtěla zaměřit na příčiny současného stavu. Domnívám se, že význam rodiny, zejména v souvislosti se současnou ekonomickou krizí, v blízké budoucnosti ještě vzroste. U širší rodiny v naší společnosti není pomoc a podpora obvyklá. Zvykem je spíš to, že rodiče podporují děti, a to i v dospělosti. Díky stárnutí obyvatelstva a současnému stavu společnosti však může v dohledné době nastat situace, že budou pomoc a podporu ve větší míře potřebovat rodiče. Na tuto situaci připraveni nejsme a z minulosti ji ani neznáme. Jak se však dnes my budeme chovat k rodičům, budou se příště chovat naše děti k nám. Cílem této práce je analyzovat současnou rodinu a její proměny. Zaměřit se na příčiny těchto změn. Cílem empirické části práce je komparace životního stylu venkovské rodiny s životním stylem rodiny z města a satelitní výstavby.

1 Životní styl

Pod pojmem životní styl najdeme velké množství definicí a vymezení, což je celkem pochopitelné, protože tento pojem zahrnuje většinu činností našeho života. „*Vyjdeme prozatím z nejobecnějšího vymezení životního stylu: životní styl je způsob, jakým lidé žijí – tedy jak bydlí, stravují se, vzdělávají se, chovají se v různých situacích, baví se, pracují, spotřebovávají, vzájemně komunikují, jednají, rozhodují se, cestují, vyznávají a dodržují určité hodnoty, starají se o děti, pěstují potraviny, vyrábějí, atd.*“¹ Snad nejčastěji se můžeme setkat s termínem zdravý životní styl, který opět zahrnuje širokou oblast našeho života, počínaje zdravou stravou, péčí o tělesné i duševní zdraví, přiměřeným množstvím pohybu i odpočinku. Stále častěji také zaznívají připomínky na důležitost zdravého či nezávadného životního prostředí. Velmi důležité tedy je nejen jak člověk žije, ale také v jakém prostředí žije. To si uvědomujeme stále častěji v souvislosti s tím, jak životní prostředí ničíme. Svět se díky globalizaci stává čím dál menším a na skutečnosti odehrávající se v jednom koutě Země je třeba pohlížet jako na situaci, která může ovlivnit a změnit život všech lidí.

„*Současná společnost je charakterizována i postupující sekularizací civilizace. Ta se projevuje ústupem vlivu velkých náboženství. Sociální dopady jsou negativní (rozkolísání morálky, hrubý materialismus). Na místa velkých tradičních náboženských systémů nastupují náboženství sektářského typu, která postrádají pozitivní vlivy velkých náboženství.*“² Naše společnost se navíc ještě nedokázala vyrovnat se společenskými změnami, které nastaly po roce 1989, kdy došlo k výrazným změnám v životním stylu mnohých z nás. Na jedné straně se otevřely možnosti cestovat po celém světě, studovat jazyky, věnovat se nejrůznějším koníčkům i hledat volně dostupné nejrůznější informace. Na straně druhé přinesly i negativní změny ve formě diktátu konzumního způsobu života, kde je na předním místě úspěch, a ten je poměřován penězi. Vzdělanost bývá zaměňována za informovanost a je nutné si přiznat, že pojmy jako čest a morálka také nestojí na čelném místě hodnotového žebříčku mnohých z nás. Životní tempo se zrychluje a neustále roste počet těch, kteří tomuto tempu a zvyšujícím se nárokům nestačí. Rozvoj techniky

---

¹ DUFFKOVÁ, J., URBAN, L., DUBSKÝ, J. *Sociologie životního stylu*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, ISBN 978-80-7380-123-6, str. 51-52

² MÜHLPACHR, P. a kol. *Sociální pedagogika II*. Brno: IMS, 2011, str. 10

i komunikačních technologií tak na jedné straně člověku život usnadňují a činí ho pohodlnějším, na straně druhé je však je pro stále větší počet lidí tento pohodlnější život nedostupný. Zhoršují se vztahy mezi generacemi i v rámci téže generace. Empatie se o to víc vytrácí ze života společnosti, čím častěji je zmiňována její důležitost a nepostradatelnost. Do popředí vystupují problémy související s migračními procesy jako důsledek globalizačních trendů. Vedle sebe se tak ocitají různě velké skupiny lidí, jejichž životní styl se výrazně liší. V této souvislosti odborníci stále častěji zmiňují význam a nutnost multikulturní výchovy, která by mohla alespoň zmírnit negativní dopady globalizace.

Právě díky cestování a dostupnosti informací z celého světa tak můžeme pozorovat, jak se odlišuje životní styl člověka žijícího v Evropě, od člověka, který bojuje za přežití v Africe. Rozdíl však bude i v rámci jedné země Evropy. Tam už nebude hrát nejdůležitější roli vyspělost ekonomiky, úroveň zdravotnictví a školství, ale příslušnost k určité sociální skupině. Životní styl bezdomovce se bude velmi lišit od člověka střední vrstvy, i když budou pocházet ze stejného města. Také rodina s více dětmi se bude lišit od bezdětné či s jedním dítětem. Důležitým kritériem je spokojenost. Je sice možné, že najdeme bezdomovce, který bude spokojenější než uštvaný majitel tučného konta, ale to bude asi výjimka a otázka dobrovolnosti volby toho či onoho způsobu života. Spokojenost je často zmiňována v souvislosti s kvalitou života, zejména se subjektivní kvalitou, která je odrazem vnímání spokojenosti se svým skutečným společenským statusem a vším, co s ním souvisí, v kontrastu s jeho očekáváním. „*Objektivní kvalita života sleduje materiální zabezpečení, sociální podmínky života, sociální status a fyzické zdraví. Lze ji tedy vymezit jako souhrn ekonomických, sociálních, zdravotních a environmentálních podmínek, které ovlivňují život člověka.*“³ Jednoznačné vymezení kvality života však ani není možné, už jen z důvodu jeho multidimenzionálního charakteru a kulturní podmíněnosti. Je však zřejmé, že čím je společnost ekonomicky silnější a má prostředky na rozvoj vědy a vyspělých technologií, tím se paradoxně hůř promítá do kvality života jednotlivců tím, že ohrožuje celou lidskou existenci vůbec. „*Skutečnost, že stále více víme, stále více můžeme a stále více chceme, ale*

---

³ MŮHLPACHR, P., VAĐUROVÁ, H. *Kvalita života: teoretická a metodologická východiska*, Brno: MU, 2005, ISBN 80-210-3754-7, str. 20

ani sami sobě pořádně nerozumíme, (tj. nedokážeme například krotit svůj destruktivní potenciál) a při zavádění novot všeho druhu jsme netrpěliví, maluje nad dalším přežitím lidstva a všeho živého jeden velký otazník a vykřičník zároveň.“⁴

1.1 Obecná charakteristika a typy životního stylu

*„V české terminologii sociologie životního způsobu/stylu v podstatě existují dvě hlavní kategorie (**životní způsob a životní styl**) a k nim se dodatečně často řadí i třetí, značně specifický termín (**životní sloh**). Nutno konstatovat, že v užívání těchto termínů (i jiných s nimi úzce souvisejících, jako **životní podmínky a kvalita života**) panuje značný chaos, nejednotnost a nejednoznačnost: jedním termínem jsou někdy označovány různé skutečnosti a naopak různé termíny se používají pro označení stejného jevu.“⁵ I když se jedná v podstatě o synonyma, přece jen bývá životní styl spojován spíše s jednotlivcem, s jeho hodnotami, potřebami, postoji, mezilidskými vztahy, které jsou ovlivněny tradicemi, kulturním i ekonomickým vývojem dané společnosti. „Pojem **životní způsob** bývá obvykle vztahován k větším společenským celkům.“⁶ Pro tato sociální společenství může být určujícím faktorem místo, kde žijí nebo národ, ke kterému patří. V poslední době se můžeme stále častěji přesvědčovat, jak moc ovlivňuje životní způsob náboženství, u kterého bude mít větší vliv fundamentalismus či stupeň ortodoxnosti, s jakým jsou přijímána ta či ona dogmata náboženství.*

Životní styly pak můžeme rozlišovat podle různých hledisek. Nejčastěji je naše společnost označována jako konzumní. Vazba na spotřební chování, preference a motivaci spotřebitelů je základem konceptu typologie životního stylu, který pro výzkum spotřebitelského chování využívá agentura STEM/MARK. Podle ní spotřeba závisí na životním stylu. Tato segmentace spotřebitelů vychází z kombinace osobnostní orientace a zdrojů jedince (jak materiálních, tak i nemateriálních – např. vzdělání). Podle toho zda je člověk orientován na principy, na status či na aktivity, pak v kombinaci se zdroji vytváří základní typy:

---

⁴ DUFFKOVÁ, J., URBAN, L., DUBSKÝ, J. *Sociologie životního stylu*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, ISBN 978-80-7380-123-6, str. 11

⁵ DUFFKOVÁ, J., URBAN, L., DUBSKÝ, J. *Sociologie životního stylu*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, ISBN 978-80-7380-123-6, str. 65-66

⁶ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*, Praha: Portál, 2008, ISBN 978-80-7367-383-3, str. 166

Zralí: Jsou orientováni na principy a mají dostatek zdrojů. Jsou vnitřně vyvážení, spokojení, cení si pořádku, znalostí a odpovědnosti. Většina z nich má dobré vzdělání a vykonává odborná povolání. Jako spotřebitelé jsou konzervativní, praktičtí, zajímají se o funkčnost, hodnotu a trvanlivost výrobků, které kupují.

Věřící: Jsou orientováni na principy a mají omezené zdroje. Potřebují něčemu věřit, ať je to náboženství nebo politické učení. Jako spotřebitelé jsou konvenční a předvídatelní. Dávají přednost domácím výrobkům před dováženými.

Úspěšní: Jsou orientováni na postavení a mají dostatek zdrojů. Cení si jistého postavení v sociálním prostředí, které je považováno za společensky atraktivní. Jako spotřebitelé dávají přednost známým výrobkům a službám, aby ukázali svoji úspěšnost. Je pro ně důležité image.

Dříči: Jsou orientováni na postavení s omezenými zdroji. Hledají motivaci a potvrzení sama sebe ve svém okolí. Úspěch je pro ně spojen s penězi, které umějí vydělat a uspořít na horší časy. Občas se litují a myslí si, že mají těžký život.

Hledající: Jsou orientováni na aktivity, svůj život žijí naplno, chtějí vše zkusit. Mají dostatek zdrojů, které jim různé experimentování umožňují. Snadno se nadchnou, ale stejně rychle vychladnou. Dávají přednost společenskému životu před domácím a rodinným životem. Jejich klíčovým slovem je hledání a zkoušení.

Praktici: Jsou to praktičtí lidé, kteří mají schopnosti a dovednosti věci vytvářet. Cení si soběstačnosti. Svět si osvojují tím, že na něm pracují – budují domy, vychovávají děti, spravují auta, zavařují zeleninu. Jsou nadšeni výrobky, které mají jasný, praktický a funkční účel.⁷

Konzumní životní styl bývá právem kritizován, protože člověk, který mu podlehe, začne preferovat spotřebu pro spotřebu, a ta se pro něj stává hlavní náplní a smyslem života. Typickým příkladem mohou být Vánoce, které se pro velkou část společnosti staly nekonečným množstvím hodin strávených sháněním velkého množstvím jídla a dárků. Nádobý na odpadky jsou pak přeplněné vyhozenými zbytky a po svátcích nastává další útok na obchody ve snaze vyměnit drahé nevhodné dárky. Navíc přibývá lidí, kteří za přispění reklamy často pořizují dárky na splátky. Od počátku průmyslového věku žili lidé

---

⁷ DUFFKOVÁ, J., URBAN, L., DUBSKÝ, J. *Sociologie životního stylu*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, ISBN 978-80-7380-123-6, str. 93

s planou nadějí na to, že pokrok je neomezený a přinese jim materiální nadbytek, neomezenou osobní svobodu a maximální štěstí pro všechny. Velký příslib se však nenaplnil a lidstvo se musí vyrovnat se skutečností, že ani maximální spotřeba jim štěstí nepřinese, a navíc se čím dál více rozevírají nůžky – propast se zvětšuje. Bohatší země se stávají ještě bohatšími a v těch chudých čím dál víc lidí bojuje o holé přežití. Mnohé ekologické katastrofy, které vedou k nevratným změnám, má na svědomí právě ten technický pokrok, který měl lidstvu přinést úlevu a svobodu. Bude třeba věnovat pozornost jiným hodnotám, než těm materiálním, které člověka lepším a šťastnějším neudělají. „*J sme spoločností notoricky nešťastných ľudí: osamelých, úzkostných, deprimovaných, destruktivných, závislých – ľudí, ktorí jsou rádi, když se jim podaří zabít čas, který se tak tvrdě snaží ušetriť.*“⁸

Další členění životního stylu, kde hlavním kritériem je způsob trávení, vnímání a oddělování pracovní a zájmové činnosti, je toto:

- **Pracovně orientovaný životní styl**, kde je vnímána profesionální činnost jako ústřední smysl života a volný čas je zde chápán jako zbytková kategorie, která slouží především k tělesnému odpočinku, rekreaci a zotavení.
- **Hédonistický životní styl** se vyznačuje evidentním přesunem životních zájmů do oblasti volného času, rodiny a soukromí, práce je nutná k užívání vlastního volného času.
- **Celistvý životní styl** se snaží omezit oddělení životních oblastí práce a volného času.⁹

Poslední uvedený životní styl je jistě optimálním řešením, ale je velmi pravděpodobné, že bude početně nejméně zastoupen. Ne každý má vůbec příležitost a možnost jej volit. O to větším štěstím je, když se člověku podaří zvolit profesi, která ho uspokojuje, naplňuje jeho očekávání a ještě ho navíc uživí. Základním předpokladem tohoto životního stylu je však práce, která je nedílnou součástí života. Najdou se však i takoví lidé, a není jich málo, kterým pojem práce nic neříká. Na druhé straně však také existují lidé, kteří by velmi rádi pracovali a dlouhodobě nemohou žádnou vhodnou práci najít. Dokonce jsou i takoví, kteří nemohou najít práci vůbec žádnou.

---

⁸ FROMM, E. *Mít nebo být?*, Praha: Naše vojsko, 1992, ISBN 80-206-0181-3, str. 12

⁹ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk prostředí, výchova, K otázkám sociální pedagogiky*, Brno: Paido, 2001, ISBN 80-7315-004-2, str. 154-155

Podle toho, jaké hodnoty v životě člověka převažují, lze rozdělit životní styly do těchto skupin:

- **Životní styl s náplní studia** provozují všichni ti, kteří hodně čtou, často chodí do divadla, jezdí na výlety za poznáním, ale také pravidelní televizní diváci. Všechny, kteří dávají přednost tomuto stylu, nutí k poznávání nového zvědavost.
- **Životní styl s nejvyšší hodnotou hraní** je diferencovanou obdobou bývalého slavení. Během roku je možné hrát a slavit každý týden, den. Tento životní styl upřednostňují sportovci nebo sportovní fanoušci, ale také hráči různých her a pravidelní návštěvníci zábavních podniků.
- **Životní styl s rozjímáním**, lze provozovat o samotě nebo v komunitách. Ze statistik se ukazuje, že se jedná o samotáře, kteří nikdy netráví volný čas s rodinou.¹⁰

Typologii i výzkumy životního stylu se často zabývají odborníci, kteří mají na starosti marketingové strategie. „Marketing je souhrnem takových postupů a činností, jejichž cílem je uspokojovat potřeby zákazníka.“¹¹ Dnes si už nikdo nemůže dovolit vyrábět zboží, které neprodá a zůstane mu ve skladu. Z toho důvodu je nutné tyto potřeby zjistit a provést analýzu poptávky. Ta se odvíjí také od životního stylu. „Typologickým přístupem ke zkoumání životního stylu se zabýval francouzský sociolog **Bernard Cathelat**, autor specifického přístupu nazvaného *Socio-Styles-Systeme*, (využívaného hojně v marketingu), v jehož rámci vytvořil dokonce několik variant typologií:“¹²

- podnikavec - stále v jednom kole, zaměřuje se hlavně na zaměstnání, v němž vykazuje úspěch, zajímá se o současné dění, příležitosti vyhledává, nečeká, že přijdou samy, sleduje a využívá moderní technologie, orientuje se na značkové zboží, rád se obklopuje novými věcmi, vysoká aktivita je jeho důležitou charakteristikou
- konzervativec – orientuje se na tradiční hodnoty, nerad mění zvyklosti, ve spotřebě upřednostňuje zboží ověřené časem a zkušeností, přednost dává klasickým způsobům nákupu, moderní technologie využívá nerad a pouze když musí, rodina pro něj hodně znamená

---

¹⁰ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk prostředí, výchova, K otázkám sociální pedagogiky*, Brno: Paido, 2001, ISBN 80-7315-004-2, str. 154

¹¹ HORÁK, R. *Základní aspekty marketingu*, Brno: IMS, 2009, str. 7

¹² DUFFKOVÁ, J., URBAN, L., DUBSKÝ, J. *Sociologie životního stylu*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, ISBN 978-80-7380-123-6, str. 131

- utilitarista – jeho hlavním kritériem je prospěšnost a užitek, orientuje se stejně jako konzervavec na tradiční hodnoty – rodinu, domov, jako spotřebitel je opatrný, vzhledem k tomu, že věří autoritám, zapůsobí na něj vhodná reklama se známou a uznávanou osobností
- ideál – je silně orientován na klidný, pohodlný rodinný život, nemá rád změny, se kterými se obtížně vyrovnává, na rozdíl od podnikavce dává přednost poklidnému trávení volného času
- anarchista – pesimisticky naladěný „šťoura“, pro kterého je jeho osobní život na prvním místě, sociální cítění a tradiční rodina mu nic neříká, rád dává najevo pohrdání konzumem, ale využívá pohodlí, které konzum nabízí
- prospěchář – zbohatlík – drahá dovolená, luxusní značky, maximum pohodlí a prospěchu i za cenu parazitování na druhých, rád se ukazuje v nových a drahých věcech, sociální cítění, poctivost a práce jsou pojmy, které jsou mu naprosto cizí
- harlekýn sociálního divadla – člověk, který se stále hledá, emocionálně nestálý a nevyzrálý, který potřebuje publikum, které by k němu vzhlíželo, potřebuje se ukazovat, módní výstřelky budou často způsobem jeho prezentace pro blízké i široké okolí

Podle této typologie budou odborníci ovlivňovat poptávku tím, že zvolí správný typ reklamy, rozšíří nabídku na netradiční způsoby prodeje, získají známou osobnost – autoritu, která bude propagovat určitý výrobek.

Jeden z mnoha autorů, pro které slouží hodnotová orientace za základ typologie, je německý psycholog a filozof Edvard Spranger, jehož typologii můžeme označit jako klasickou:

- **typ teoretický** (cílem je hledání pravdy, hodnotou je poznání)
- **ekonomický** (cílem je sebezáchova, hodnotou je užitečnost)
- **estetický** (cílem je hledání harmonie, hodnotou je krása)
- **sociální** (cílem je konání dobra, hodnotou je láska)
- **politický** (cílem je ovládání druhých, hodnotou je moc)
- **náboženský** (cílem je sebezpřesah, hodnotou je jednota s Bohem)¹³

---

¹³ DUFFKOVÁ, J., URBAN, L., DUBSKÝ, J. *Sociologie životního stylu*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, ISBN 978-80-7380-123-6, str. 126

Hodnoty hrají významnou roli v tom, k jakému životnímu stylu se člověk přiklání, a proto jsou tak často vytvářeny typologie podle hodnotových orientací. Některé typologie budou mít časově omezenou platnost, protože tak, jak se vyvíjí společnost, mění se i životní styl. Určité typologie mohou být spjaty s velkými a zásadními změnami. Jako příklad zde může sloužit třeba rok 1989, kdy se zásadním způsobem změnily možnosti volně vyjadřovat své názory, cestovat do zahraničí a značně se usnadnila cesta k získávání objektivních informací. Pro tehdejší dobu byl charakteristický vysoký zájem o společenské a politické dění. Většina společnosti sledovala denně zprávy, výjimku tvořili lidé, kteří neznali složení naší vlády, jednotlivé ministry i to, v čele jakého ministerstva stáli. „*Voleb, které se konaly 8. a 9. června 1990, se zúčastnilo 96,78 % oprávněných voličů, což je v porovnání s volbami v roce 2010 (62,60 %) nesrovnatelné číslo.*“¹⁴ Přešli jsme od totalitní společnosti k pluralitní, která umožňovala větší diferenciaci a alternativnost životních stylů. Mezi alternativní životní styly bývají nejčastěji zařazovány ty, které jsou brány jako protiváha ke konzumnímu nebo konvenčnímu životnímu stylu. Patří mezi ně např.:

- **„ekologický životní styl, dobrovolná střídmost či skromnost, trvale udržitelný životní styl nebo ekologicky příznivý životní styl mají velice mnoho společného,...**“¹⁵ pro jeho příznivce je charakteristická skromnost a ohleduplnost k životnímu prostředí, z toho plyne snaha o minimalizaci spotřeby energií, orientace na spotřebu surovin z obnovitelných zdrojů, ale i prosté třídění odpadů.
- **vegetariánství** - příznivci a zastánci tohoto stylu odmítají konzumaci masa a těch živočišných produktů, při jejichž výrobě muselo být usmrceno zvíře. Z potravin, které jsou pro vegetariány přijatelné, dávají přednost biopotravinám. Nepřijatelné jsou pro ně oděvy z kůže a kožešin a také kosmetika, která je testována na zvířatech. Vegetariánství je několik typů, některé odmítají mléko a mléčné výrobky, některé vejce. První zmínky o vyznavačích tohoto životního stylu pochází dokonce z 6. století před naším letopočtem, a to z Řecka a Indie, kde hlavní myšlenkou tohoto životního postoje bylo nenásilí vůči zvířatům. Vegetariánem byl známý indický duchovní vůdce Mahátma Ghándí. „*Celkový počet vegetariánů se odhaduje na téměř jednu miliardu lidí. Nejvyšší procento vegetariánů je zastoupeno v Indii, kde se jejich počet odhaduje na 17,5 %, tedy 175 milionů obyvatel.*

---

¹⁴ <http://www.volby.cz/pls/sn1990/u4>

¹⁵ DUFFKOVÁ, J., URBAN, L., DUBSKÝ, J. *Sociologie životního stylu*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, ISBN 978-80-7380-123-6, str. 119

*Indie je považována za místo vzniku vegetariánství hlavně díky náboženství v oblasti.*¹⁶ Vegetariánství má své přednosti, ale nese i rizika. Mezi přednosti patří nízký výskyt infarktů a kardiovaskulárních potíží – tomu vděčí za absenci živočišných tuků. Vegetariáni také netrpí tolik obezitou a nádorovými onemocněními zažívacího traktu, a to jak díky střídmosti stravy, tak i nízkým počtem kuřáků a minimální konzumací alkoholu. Odpůrci vegetariánství poukazují na rizika spojená s absencí konzumace mořských ryb – zdrojem nenasycených mastných kyselin typu omega-3, které jsou důležité pro správný vývoj dětského mozku. Dále se často vyskytuje nedostatek jódu, vitamínu B12 a železa, což může vést k chudokrevnosti, únavě a jisté „zpomalenosti“.

- **veganství** – ještě přísnější typ vegetariánství, jehož zastánci odmítají veškeré produkty živočišného původu, vycházejí z tvrzení, že výroba živočišných produktů je neefektivní. Kdyby člověk konzumoval produkty rostlinné výroby a nekrmil jimi hospodářská zvířata, která jen zlomek promění na potraviny, vyrobil by více potravin a ještě by omezil ničení životního prostředí. Někteří odmítají oděvy z hedvábí a vlny a peří, často se angažují za práva zvířat. Odmítají jakékoliv využívání zvířat (a to i hospodářských) ve prospěch člověka, bez ohledu na to, zda tím zvíře trpí či ne. Zvíře je pro ně živý tvor, který prožívá utrpení a bolest, stejně jako člověk.

- **život ve squattu** – pro jedny životní nutnost související s bezdomovectvím, pro druhé zajímavá a dobrovolná etapa života, kdy se chtějí odlišovat či bouřit proti autoritám a volí život v komunitě pohybující se na hraně zákona. Mezi aktéry se najdou jak konzumenti drog, tak i velmi kreativní lidé se zajímavými názory. Vycházejí z předpokladu, že každý je povinen starat se o svůj majetek, pokud tak nečiní a situace dojde tak daleko, že z nemovitosti se stane ruina, pak už majitel nemá žádné právo disponovat s tímto majetkem. Pokud budou na jedné straně existovat lidé bez střechy nad hlavou a na druhé straně extrémně bohatí majitelé realit, kteří využívají nedostatku bydlení, jsou podle názoru squaterů oprávněni obsadit tyto prostory. V každém případě představují problém, se kterým se budou muset vypořádat nejen chudé země, ale i bohaté západoevropské či americké státy.

- **zdravý životní styl** – velmi široký pojem, který zahrnuje velmi mnoho sfér života. Soustřeďuje v sobě např.: pohybové aktivity, zásady zdravé výživy, psychické zdraví,

---

¹⁶ <http://vegetariani.asp2.cz/zdravi.aspx>, 23. 7. 2011

duševní vyrovnanost, hygienu duševní i tělesná, absenci kouření, drog a ostatních patologických závislostí. „*Zdravý životní styl je tou nejlepší nespecifickou prevencí, ve které jde o celkové formování osobnosti připravené na všechny složitosti a nástrahy současného světa a života jim odolávat. Zdravý životní styl posiluje také odpovědnost za vlastní jednání a za utváření optimálního modelu života s duchovním a mravním rozměrem.*“¹⁷

Vzhledem k tomu, že životní styl je způsob, jakým lidé žijí, je zřejmé, že má mnoho různých podob a kombinací, a tak budou vznikat značné rozdíly, které bývají označovány také jako variantnosti. Ty můžeme rozdělit do dvou zásadních forem, a to jako diferenciaci (rozlišení, rozrůznění) a alternativnost (možnost volby mezi několika možnostmi). Pokud budeme zmiňovat diferenciaci, musíme brát v potaz různé životní podmínky, které životní styl ovlivňují. Vzniká pak mnoho různých rozlišení díky kombinaci objektivních daností – ty označujeme jako vnější faktor (životní podmínky) s faktorem vnitřním, který zahrnuje jedinečnou osobnost člověka s jeho dovednostmi, schopnostmi, hodnotami i potřebami (jedincem samotným). I u jedince samotného dochází v průběhu jeho života ke změnám, a to tak, jak se mění jeho sociální role. V pluralitní společnosti vedle sebe žijí lidé vyznávající různé životní styly, což mnohdy přináší i konflikty. Je třeba konstatovat, že ani vysoká míra tolerance, která však není charakteristická pro naši společnost, nemůže zabránit střetům mezi vyznavači naprosto rozdílných životních stylů. Absolutní tolerance však ani není možná, zejména v případech střetu se zákonem, např. odmítání zdravotní péče či povinné školní docházky. I v multikulturních společnostech musí jednotlivé skupiny dodržovat platné zákony dané společnosti, bez ohledu na to, zda s nimi souhlasí nebo nesouhlasí. Vzhledem k narůstající migraci související s globalizací, se dá očekávat, že se problémům se střety naprosto rozdílných životních stylů zřejmě nevyhne žádná vyspělejší země. „*Dnešní člověk, i ten český, ještě stále není připraven být pluralitním, umět nazírat na svět a na jevy kolem nás bez předsudků, xenofobních postojů a rasistických projevů. Je potřeba se tím zabývat, tento nedostatek řešit. Vše je otázkou výchovy, celoživotního procesu a utváření člověka lidštějším.*“¹⁸

---

¹⁷ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*, Praha: Portál, 2008, ISBN 978-80-7367-383-3, str. 172

¹⁸ GULOVÁ, L. *Sociální pedagogika a multikulturní výchova v otázkách*, Brno: Masarykova univerzita, 2008, ISBN 978-80-210-4724-2, str. 58

1.2 Podmínky ovlivňující životní styl

„Životní podmínky – jakožto všechny (objektivní) danosti, v nichž se rozvíjí společenská existence v určité etapě historického vývoje, mají roli určitého rámce, „východiska“ životního stylu individua. Jednotlivec na tyto životní podmínky reaguje, resp. musí nějak reagovat: jednak tím, že k nim zaujímá určitý postoj, hodnotí je z hlediska toho, zda a jak odpovídají jeho hodnotám, potřebám atd.; jednak tím, že na základě svého postoje k životním podmínkám konkretizuje a specifikuje svůj vlastní, individuální životní styl (v duchu této představy se někdy vyzdvihuje teze, že životní styl je v podstatě vlastně reakcí člověka na životní podmínky).“¹⁹

Jednotlivé podmínky se vzájemně prolínají a ovlivňují, některé člověk může sám ovlivnit či dokonce radikálně změnit, některé se mění časem a postupně a jiné jsou pevně dané. Svobodná matka středního věku se může provdat, změnit zaměstnání, koníčky, doplnit si vzdělání a třeba se přestěhovat z malého bytu na sídlišti do rodinného domu na vesnici. Může svým způsobem života pozitivně působit na svůj zdravotní stav, ale určitě se nestane mladým mužem. Stejně tak je třeba konstatovat, že svobodné matky stejné věkové skupiny, stejného povolání a dokonce stejného vzdělání budou žít různými životními styly. Jednak mohou mít rozdílné rodinné zázemí, což přináší mimo jiné i rozdílné finanční možnosti na startu samostatného života, jednak jsou to různé osobnosti, které vyznávají různé hodnoty. V rámci velmi podobných podmínek budou volit mezi různými styly. Důležitou roli hraje zdravotní stav, který může být důvodem pro radikální změnu stylu.

*„Obecně je lze rozdělit na podmínky **objektivní** (věcné) a **subjektivní** (osobní), případně **materiální** a **duchovní**.“²⁰* Ve vzájemném ovlivňování a proměňování vytváří velké množství variant a determinant utváření lidské společnosti. Materiální podmínky pak můžeme dále členit například na:

- **přírodní - biologické, demografické, geografické**
- **ekonomické**
- **společenské**

---

¹⁹ DUFFKOVÁ, J., URBAN, L., DUBSKÝ, J. *Sociologie životního stylu*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, ISBN 978-80-7380-123-6, str. 70

²⁰ DUFFKOVÁ, J., URBAN, L., DUBSKÝ, J. *Sociologie životního stylu*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, ISBN 978-80-7380-123-6, str. 16

Pod duchovními podmínkami máme na mysli především:

- **kulturu a kulturní dědictví**
- **vzdělanost a věda**
- **umění**

Biologické podmínky

„Z biologických podmínek v životním způsobu hrají největší roli tři okruhy: **pohlaví člověka jeho věk a zdraví**.“²¹. Pohlaví je dané, i když dnešní medicína dokáže ve výjimečných případech i tuto skutečnost změnit. Co se však změnilo a ještě musí změnit, to je sociokulturní vnímání pohlaví – genderová problematika. Žena sice může studovat a ve studiu dosahovat úspěchů, ale při výběru vhodných adeptů na vedoucí místa stále ještě i v naší společnosti existuje diskriminace pohlaví. Také zdraví může člověk významným způsobem ovlivnit, a to jak v pozitivním, tak i v negativním smyslu. Moderní medicína si dokáže poradit s nemocemi či handicap, které dřív lidi vyřazovaly nejen z aktivit, ale i ze života vůbec. Věk podléhá sice přírodním zákonitostem, ale když srovnáváme dnešní padesátileté s těmi, které vidíme ve filmech pro pamětníky, můžeme se snadno přesvědčit o tom, jak se posouvá hranice aktivity a vnímání „stáří“. Na druhé straně je snaha být věčně mladý či mladá nepřirozená, vede mnohdy ke zbytečným stresům. Podle názorů některých odborníků, kteří se zabývají patologickými jevy, může souviset s postoji dnešní společnosti ke starým a nemocným lidem.

Demografické podmínky

„V rámci demografických podmínek lze v souvislosti s životním stylem sledovat vše, co se týká narození a smrti, partnerských a rodinných poměrů (**sňatky, rozvody, nesezdaná soužití, singles...**), **migrace a třeba i hustoty osídlení** (zcela jiný životní styl bude tentýž člověk vést např. v poloprázdné buši v Austrálii a v centru New Yorku).“²²V současné době klesá zájem partnerů o uzavření manželství, roste počet rozvodů, do kterých však nemohou být zahrnuty rozchody partnerů nesezdaných. Těch v posledních letech přibývá, a to i přes skutečnost, že mají děti. Výjimkou nejsou matky samoživitelky, které mají děti s několika partnery. Také roste počet žen, které odkládají mateřství tak dlouho, až dosahují věku, který

---

²¹ DUFFKOVÁ, J., URBAN, L., DUBSKÝ, J. *Sociologie životního stylu*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, ISBN 978-80-7380-123-6, str. 71

²² DUFFKOVÁ, J., URBAN, L., DUBSKÝ, J. *Sociologie životního stylu*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, ISBN 978-80-7380-123-6, str. 73

je pro narození dítěte rizikový. Lidé chtějí čím dál více osobní svobody, volnosti a děti nejsou krátkodobým závazkem. Manželství není vnímáno jako významný celoživotní závazek. V době, kdy se hovoří o tom, že vystřídat za život několik životních partnerů je zcela normální, se těžko přijímá ono – „v dobrém i ve zlém, v nemoci i ve zdraví, v bohatství i v chudobě“.

Geografické a ekologické podmínky

„Do geografických a ekologických podmínek se řadí např. **poloha prostoru** (území společnosti), **meteorologické a klimatické poměry, úrodnost půdy, surovinové bohatství, přírodní zdroje, stupeň devastace krajiny.**“²³ Na těchto podmínkách je člověk ve vysoké míře závislý, přímo ovlivňují jeho život, aniž by on mnohdy mohl sám tyto podmínky ovlivňovat či dokonce měnit. Dnes už většina světa chápe, že do přírodních podmínek je třeba zasahovat velmi citlivě a je lepší se přírodním podmínkám spíš přizpůsobit, než je necitlivě měnit. Je zřejmé, že zcela rozdílný životní styl bude charakteristický pro země, kde většinu roku mrzne a jsou pod sněhem či ledem, oproti zemím, kde vládne tropické klima. Jinak se bude utvářet v místech, kde je úrodná krajina s dostatkem vody a jinak v místech, kde převažuje poušť. I v zemích, kde převažuje poušť, se žije jinak, pokud jsou zde bohaté zdroje ropy. Člověk je utvářen prostředím, které však sám ovlivňuje a mění. „Interakce mezi člověkem a prostředím probíhá v pozitivním i negativním smyslu. Prostředí vytváří pro člověka základní podmínky pro jeho existenci a vývoj, na druhou stranu mu přináší různé nástrahy a život mu komplikuje. Stejně tak člověk obráceně v kladném smyslu prostředí chrání, zasahuje do něho tak, že své podmínky vylepšuje, ale také naopak jsou tyto zásahy často velmi necitlivé, devastující.“²⁴

Sociálně-politické a ekonomické podmínky

„Velkým a významným blokem uvnitř těchto podmínek je problematika **sociální struktury, sociální stratifikace**, která je nejen jedním z klíčových témat sociologie jako takové, ale i velmi důležitou oblastí zkoumání životního stylu.“²⁵ Porovnání vzájemných vztahů sociální struktury a životního stylu můžeme chápat např. jako důsledek rozdílných ekonomických možností jednotlivců i skupin. V době existence dvou soupeřících bloků

²³ DUFFKOVÁ, J., URBAN, L., DUBSKÝ, J. *Sociologie životního stylu*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, ISBN 978-80-7380-123-6, str. 70

²⁴ KRAUS, B., VACEK, P. *K základním otázkám pedagogiky*, Hradec Králové: GAUDEAMUS, 1992, ISBN 80-7041-600-9, str. 42

²⁵ DUFFKOVÁ, J., URBAN, L., DUBSKÝ, J. *Sociologie životního stylu*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, ISBN 978-80-7380-123-6, str. 73

(kapitalistického a socialistického) byl životní styl předmětem ideologického boje. Byl odsuzován buržoazní životní styl, ale každý si rád, pokud měl tu možnost, pořídil nějaké „západní“ zboží. Jak kdysi řekl Václav Havel - díky omezenému přístupu a nedostatku zboží na trhu dokázala každá rodina, kromě rafinerie ropy a šití bot, pořídít svépomocí vše. Dnes se obchody předhánějí v množství zboží, avšak roste počet těch, kteří si toto zboží nemohou z důvodů své insolvence pořídít. Sociální politika státu bude stále problematičtější záležitostí, jejíž řešení je i z důvodu současné krize velmi složité. „Sociální politika je neurčitý reziduální pojem, někdy označuje i tři čtvrtiny aktivit vlády, jindy pouze snahu udržet příjem chudých na určité úrovni. Hlavním cílem sociální politiky je čelit sociálním a ekonomickým ohrožením, s nimiž se lidé v průběhu svého života setkávají.“²⁶ Vzhledem k tomu, že jádro sociální politiky je mimo jiné tvořeno i sociálním zabezpečením a zdravotními službami, sociální pomocí a sociálními službami, je zřejmé, že se dotýká téměř všech obyvatel bez ohledu na to, k jaké sociální skupině patří. V životě většiny lidí se totiž vyskytují etapy, kdy jsou jejich ekonomické aktivity utlumeny nebo je potřeba je zcela nahradit. Služby ve zdravotnictví pak potřebují lidé všech věkových kategorií bez ohledu na zdravotní stav.

Kulturní podmínky

Kultura dané společnosti zásadním způsobem ovlivňuje životní styl. „Zahrnuje ideje, hodnoty a zvyky a nevztahuje se tedy pouze čistě k intelektuální produkci a umění. Její rámec pojímá jak literární odkaz minulosti, tak i lidovou zábavu, výrobní techniku či komunikační technologii. Obsahuje všechny materiální a duchovní produkty a ideje společnosti: počínaje zmrzlinou, přes výrazivo slangu a módu až po klasickou hudbu.“²⁷ Pojem kultura zahrnuje způsoby chování, myšlení a komunikace, které přechází z jedné generace na druhou. Dodržování morálních i právních norem, úcta ke kulturnímu dědictví, kultivovaný projev, ale i to, jakým způsobem se chováme k těm nejslabším, podává svědectví o tom, nakolik jsme oprávněni označovat se jako kulturní a vyspělá společnost. Také je důležité, do jaké míry jsme schopni nejen tolerovat či akceptovat, ale i podporovat a pomáhat rozvíjet kulturu druhých.

---

²⁶ MÜHLPACHR, P. a kol. *Sociální pedagogika II.* Brno: IMS, 2011, str. 101

²⁷ SEKOT, A. *Sociologie v kostce*, Brno: Paido, 2006, ISBN 80-7315-126-X, str. 25

Vzdělání, věda, technický pokrok

Vzdělání, věda i technický pokrok spolu úzce souvisí a jedno ovlivňuje druhé. Avšak všechny tyto oblasti jsou omezovány ekonomickými možnostmi společnosti. Či spíše schopností společnosti vidět tu skutečnost, že financování vědy a vzdělání přináší technický pokrok a společně pak tvoří investici, která se mnohonásobně vrátí. Většina lidí si dobře uvědomuje, že je nutná určitá úroveň vzdělání, že se dnes těžko obejdeme bez znalosti cizího jazyka. V posledních letech však k největšímu rozmachu dochází zejména v oblasti informačních a komunikačních technologií. Většina domácností je vybavena počítačem a člověka bez mobilního telefonu bychom dnes těžko hledali. Školy už na nižším stupni komunikují s rodiči prostřednictvím internetu. Internet nám zprostředkovává rychlý přenos informací a svět se díky němu neuvěřitelně zmenšil. *„Jazyk vždy umožňoval člověku komunikovat s člověkem přítomným na stejném místě v ten samý čas. V průběhu času padlo toto omezení jak prostorově, tak i časově. Padly téměř všechny technické komunikační bariéry, a pokud lidé chtějí a jsou ochotni komunikovat, nic jim již nebrání. Komunikační exploze se tak v současnosti – s možnostmi a významem vzdělávání – stává ještě výraznější a může sehrát stále významnější roli v prosazování myšlenek nové koncepce lidství.“*²⁸ Počítačová gramotnost je pro mnohá zaměstnání stejnou nutností, jako znalost cizího jazyka či schopnost řídit motorové vozidlo. Lidé mohou využít ke komunikaci různé sociální sítě, což však může být také nebezpečné z důvodu nedostatečné kontroly věku a mentální úrovně uživatelů. Na jedné straně odstraňuje bariéry lidem se zdravotním handicapem, na druhé straně vznikají různé závislosti a neschopnost přímé komunikace s vrstevníky. Zanedbatelná není ani možnost zneužívání sociálních sítí osobami s různými patologickými rysy, které využívají naivity a neznalosti svých příštích obětí. Internet nám může zprostředkovat nejen informace, ale i vzdělávání formou různých e-learningových kurzů. Je však třeba mít na zřeteli tu skutečnost, že jak počítač, tak internet nejsou zdarma a jejich pořízení i udržování je vázáno na solventnost uživatele. Bez ohledu na skutečnost, zda internet mají všichni doma, mění tento život všem. Parní stroj, který je představuje symbol průmyslové revoluce, ve svém důsledku způsobil proměnu tradiční společnosti ve společnost moderní. Věda a technický pokrok ovlivňují životní styl do dnešních dní. Ulehčují život člověku a dovolují mu, aby se vymanil ze závislosti na přírodních

---

²⁸ MÜHLPACHR, P. *Problémy současné společnosti*, Brno:IMS, 2004, str. 14

podmínkách. „*Chceme-li uvažovat dále o determinaci výchovy a především vzdělání, musíme také analyzovat základní trendy v oblasti vědy, vědeckého poznání, jež se stává pro vzdělání jeho materií. Jedním ze zřetelných trendů ve vývoji vědeckého poznání je postupující diferenciaci vědních oborů a s tím související specializace.*“²⁹ Mnohdy však zapomínáme, že je sice potřeba specializované odborníky, kteří však svou specializaci budou stavět na solidních základech obecné vzdělanosti. Ta by měla kultivovat všechny složky osobnosti a do stejné roviny nejnovějších poznatků stavět i vzdělání mravní a estetické, aby nedocházelo k nežádoucímu využívání a mnohdy i zneužívání vědy.

1.3 Zdravý životní styl

V souvislosti s negativním působením poškozeného životního prostředí a zhoršujícího se zdravotního stavu velké části populace se v posledních desetiletích můžeme často potkat s termínem zdravý životní styl a výchova ke zdravému životnímu stylu. „*J.W.Goethe výstižně řekl: “Kdo se nenaučí zapnout si první knoflík, ten se již nikdy nezapne.” Podobně můžeme konstatovat, že člověk, který nemá možnost prožít dětství zdravě, v dospělosti mnohem obtížněji žije zdravým životním stylem.*“³⁰ Zdravý životní styl není samozřejmostí a nepřijde sám od sebe, musíme se mu učit. Návyky zdravého způsobu života bychom si měli upevňovat od dětství přirozenou cestou, tedy nápodobou. Avšak mnohdy až ohrožení zdraví či života donutí dospělého člověka zásadně změnit životní styl. „*Při naplňování zdravého způsobu života musíme přemýšlet o těchto jeho základních faktorech:*

***Životní rytmus** – vhodný poměr pracovní činnosti a odpočinku, fyzické a psychické zátěže, přiměřené množství spánku.*

***Pohybový režim** – pravidelný pohyb, přiměřená fyzická námaha.*

***Duševní aktivita** – rozvoj kulturních zájmů, další vzdělávání, respektování zásad duševní hygieny, odreagování se od každodenního napětí.*

***Životospráva a racionální výživa** – vhodný stravovací režim, který slouží zachování zdraví a tělesné i duševní výkonnosti.*

---

²⁹ KRAUS, B., SÝKORA, P. *Sociální pedagogika I*, Brno: IMS 2009, strana 40,41

³⁰ DOLINSKÝ, G. *Problematika výchovy dětí a mládeže ke zdravému způsobu života v evropských zemích, sborník příspěvků z 1. mezinárodní konference evropských zemí*, Brno: MU 1997, ISBN 80-210-1654-X, str. 183

Zvládání náročných životních situací – schopnost řešit konflikty, zvládat stresové situace, překonávat frustrace.“³¹

Žijeme v době, která na nás klade vysoké nároky. „Jeden z nejméně frekventovaných výrazů v životě většiny současné populace je „nestíhám“. Současná doba přináší neustále se zvyšující nároky na člověka nejen v souvislosti s udržením kroku v profesi, ale i s životem rodiny, na kterou je přenášena řada úkolů a částečně i funkcí, které v minulosti plnila společnost, s nezbytností čelit množství podnětů v důsledku rozmachu nových komunikačních technologií, šíření různých deviantních jevů a v neposlední řadě s celkově se zvyšující odpovědností za vlastní život.“³² Jednou z možností, jak se s těmito nároky vyrovnat, je schopnost vytvořit, zvládnout a hlavně dodržovat správný životní rytmus. Pod tímto pojmem se skrývá vyváženost a střídání různých činností. Zahrnuje vhodný poměr aktivity duševní i tělesné, přiměřené množství spánku i střídání odpočinku po námaze. Přitom odpočinek může představovat i fyzická aktivita. Právě z důvodů množství úkolů je třeba své aktivity plánovat. Do plánů je však třeba zahrnout i odpočinek a způsob trávení volného času. Volný čas je důležitou součástí života a způsob jeho trávení je ukazatelem životního stylu každého z nás. K volnému času je třeba také vychovávat. „Výchova k volnému času je v současnosti pro děti a mládež velmi aktuální, neboť množství volného času jak dětí a mládeže, tak dospělých má rostoucí charakter (nemluvě o nežádoucím rozšíření volného času v podobě nezaměstnanosti), roste jeho dosažitelnost, stejně jako komercializace.“³³ Je důležité, aby se už dítě naučilo, že po splnění povinnosti je čas na hru a zábavu, že i rodiče se baví, stejně jako plní své povinnosti. A že pokládají hru a zájmy za stejně důležitou součást života, jako je jeho součástí práce. Je velmi důležité najít správný poměr mezi plněním povinností a zábavou tak, aby nedocházelo k přetěžování, ale na druhé straně ani k tomu, abychom se nudili. Schopnost vytvořit správný životní rytmus, je pak tou nejlepší nespécifickou prevencí, která formuje žádoucím způsobem osobnost člověka a ovlivňuje jeho život i odolnost vůči nástrahám dnešního světa. Je mnoho těch, kteří podceňují relaxaci a odpočinek i dětskou hru, která je však velmi důležitá. Dítě se při ní učí různým rolím, pravidlům a přitom je zdrojem zábavy i poučení.

---

³¹ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*, Praha: Portál, 2008, ISBN 978-80-7367-383-3, str. 170

³² MÜHLPACHR, P. a kol., *Sociální pedagogika II*, Brno: IMS 2011, str. 83

³³ KRAUS, B., SÝKORA P. *Sociální pedagogika I*, Brno: IMS, 2009, str. 54

Zdraví je jednou z vysoce ceněných hodnot. Vnímání této hodnoty se v průběhu života výrazně mění a je celkem logické, že čím je člověk starší, tím je pro něj zdraví důležitější a cennější. Také pohled na zdraví samotné doznal v posledních letech změny. „*Ústava Světové zdravotnické organizace definuje zdraví jako „stav úplné fyzické, psychické a sociální pohody, ne pouze absenci choroby.“*³⁴ I odborníci dochází k názoru, že psychická pohoda ovlivňuje fyzický stav člověka a samotné projevy tělesných nemocí mají původ v problémech psychických. Tak, jak se v posledních letech změnil pohled na definici zdraví, došlo v posledních desetiletích 20. století k výrazné změně struktury nemocí. „*Dříve představovaly nejčastější příčinu úmrtí infekční choroby (u dětí se jednalo např. o různé infekce, nedostatečnou výživu či úmrtí nedonošených či novorozeneckých dětí, spojené s nedostatečně rozvinutou lékařskou péčí). V posledních desetiletích, ale lidé častěji umírají na nemoci, spojené s životním stylem. Hovoří se dokonce o tzv. „nové morbiditě“ – příčinami se stávají zcela nové jevy, jako rodinné dysfunkce, emocionální poruchy, funkční stres, společenský zmatek, násilí, drogy, pohlavní zneužívání a rizikové sexuální chování, či HIV/AIDS.*“³⁵ Z tohoto důvodu je věnována velká pozornost zvyšování psychické odolnosti, schopnosti se vyrovnávat se stresem, který je v dnešní uspěchané době všudypřítomný. Je sice daleko jednodušší zjistit, co lidem neprospívá a co jim škodí, ale daleko horší už je, se toho škodlivého vyvarovat. Většina ví, že je důležitý odpočinek a relaxace. Pokud však má náročné zaměstnání, vychovává děti, doplňuje si vzdělání, udržuje v chodu domácnost a přitom nemá pomáhající babičku či dostatek finančních prostředků, aby si zaplatila pomocníci v domácnosti, pocitu vyčerpání, únavy či stresu se občas nevyhne. Je však třeba umět včas „vypnout“ a vědět, že pokud chce člověk dlouhodobě fungovat bez problémů a negativních důsledků, musí občas zvolnit, když už se nemůže úplně zastavit. Životním stylům a individuálnímu chování člověka, které mají vliv na jeho zdraví, se věnuje speciální psychologická disciplína – psychologie zdraví.

Pohybová aktivita je důležitá, a to jak z důvodu příznivého působení endorfinů – látek které jsou uvolňovány při těsných aktivitách, tak i z důvodů udržování či snižování tělesné hmotnosti. Obezita je problém, který trápí vyspělou společnost. Mimo genetické zátěže je nejčastější příčinou nadváhy a obezity nepoměr mezi příjmem a výdejem energie. Přibývá

---

³⁴ VAĐUROVÁ, H., MÜHLPACHR, P. *Kvalita života*, Brno: MU, ISBN 80-210-3754-7, 2005, str. 13

³⁵ NOVOTNÝ, J. S. *Psychologie zdraví a duševní hygiena pro sociální pedagogy*, Brno: IMS, 2009, str. 6

těch, co se příliš nehýbou a při vysedávání u televize či počítače konzumují množství energeticky vydatných potravin. Nezahánějí hlad, ale zajídají nudu či stres. Tento nezdravý způsob života vede k rozvoji tzv. civilizačních chorob. „*Jedná se především o **nadměrnou tělesnou hmotnost (obezitu), vysoký krevní tlak, nemoci srdce a cév, nádorová onemocnění a cukrovku.** Náchylnost k rozvoji těchto chorob můžeme zčásti získat dědičně, avšak v zásadě je způsobena nesprávnou životosprávou, nevhodným složením stravy (s vysokým obsahem tuků a cukrů), nesprávnými stravovacími návyky (nepravidelným stravovacím režimem, přejídáním)...*“.³⁶ Nesprávná výživa je čtvrtou nejčastější příčinou úmrtí Američanů. Pod pojmem nesprávná výživa si však musíme vedle nedostatečné stravy a špatného složení stravy dále ještě zařadit nadměrnou konzumaci jídla. Správná výživa a racionální strava je proto nejčastější téma, které se objevuje v souvislosti se zdravým životním stylem. Nejedná se však o krátkodobé diety, u kterých se projevuje jo-jo efekt. Jestliže chce člověk docílit toho, aby upravil svou hmotnost a cítil se lépe, je třeba přehodnotit svůj přístup nejen k jídlu. Je třeba změnit životní styl. Jen kombinace všech výše uvedených základních faktorů zdravého životního stylu může vést k uspokojivému výsledku – tedy zlepšení, které je trvalé. Tak, jako u většiny problémů je zřejmé, že je lepší problémům předcházet, než je pak léčit. K zdravému životnímu stylu je třeba vést jak v rodinách, tak i ve školách. Dnešní uspěchaná doba nahrává nejrůznějším reklamám, které nám vnucují cukrovinky místo jídla. Dítě, které si nosí svačiny připravované doma, je mnohdy vystaveno posměchu vrstevníků. Rychlá občerstvení nabízejí spíše více energetické než nutriční hodnoty. Jen důslednou a dlouhodobou výchovou je možné zafixovat pravidla, podle kterých se máme stravovat, hýbat i odpočívat. I jedinec, který má dostatek informací a ví, čím si škodí, je občas vystaven nutnosti se v rychlosti „zasytit“ a příliš nad tím nepřemýšlet. Při náročném zaměstnání, zdoluhavých jednáních, vícedenních služebních cestách i návratech v pozdních večerních hodinách je to někdy jediné možné řešení. Pokud se však jedná o výjimečnou situaci, je třeba se na ni dívat jako na výjimku, která potvrzuje pravidlo. Není možné vždy a za každé situace vše řešit jako dogma, pak bychom k problému s nesprávnou stravou navíc přidali ještě stres, který by ve svém důsledku mohl škodit ještě víc, než občasné vybočení z nutnosti. Někdy jsme prostě nuceni volit to menší zlo.

---

³⁶ MARÁDOVÁ, E. *Rodinná výchova, Zdravý životní styl I*, Praha: Fortuna, 1998, ISBN 80-7168-513-5, str. 14

V případě správné výživy je třeba zmínit ještě další problém, který trápí současnou společnost, a tím je porucha příjmu potravy – mentální anorexie. Z hlediska ohrožení života je daleko nebezpečnější než obezita. Na titulních stránkách módních časopisů jsou denně prezentovány hubené až vychrtlé modelky, jejich fotky jsou navíc ještě počítačově upravovány. V médiích je propíráno, zda ten či onen přibral nějaké kilo či má ideální váhu. To všechno vytváří tlak i touhu po dokonalém těle. Bylo by daleko prospěšnější pro zdraví i pro celou lidskou společnost, kdybychom byli hodnoceni podle toho, co děláme a jak se chováme. Takto je vzbuzován a živen názor, že šaty podle poslední módy a k tomu vysportované tělo jsou vysněným cílem všech. To, že je jeho nositel bezcharakterní loutka, je vedlejší. I z tohoto důvodu je důležité v dětech pěstovat zdravé sebevědomí a utvářet takový systém hodnot, ve kterém stojí morálka, úcta k rodičům i ke škole na vyšších stupních, než umělé vytváření dokonalosti. Součástí výchovy ke zdraví na základních školách se tak stává osvojení si základních vědomostí o složení potravin, nutnosti vyváženého jídelníčku, který je také kaloricky rozdělen podle věku a fyzické aktivity konzumentů. Současně je třeba už u dětí zvyšovat odolnost proti reklamě, aby samy dokázaly alespoň částečně orientovat v marketingových strategiích různých supermarketů. V rámci této výchovy se děti učí i to, jak správně nakupovat.

Pro zajímavost – jak nakupovat, abyste neutratili mnoho a abyste si udrželi štíhlou postavu

1. Nakupujte jenom to, co potřebujete.
2. Nakupujte jen tehdy, když jste najedení (nechoďte nakupovat hladoví, protože koupíte více, než máte v úmyslu).
3. Nakupujte podle promyšleného seznamu, který neobsahuje vysoce kalorické potraviny (doma pak nebudete mít co mlsat).
4. V samoobsluze procházejte jen místy, kde chcete něco koupit (proto je lepší nakupovat v samoobsluze, která je menší a není zde možnost přehazovat regály).
5. Pro zajímavost se koukejte do košíku druhých a všimněte si, jaké nezdravé potraviny kupují.
6. Nekupujte pro vás nevhodné potraviny, které se dají jíst bez přípravy (to znamená, nekupujte takové potraviny, které můžete sníst rovnou po cestě domů – tyčinky, nanuky atd.).
7. Neberte si o mnoho více peněz, než stojí jídlo z vašeho připraveného seznamu.³⁷

³⁷ MUŽÍK, V. *Výživa a pohyb jako součást výchovy ke zdraví na základní škole: příručka pro učitele*, Brno: Paido, 2007, ISBN 978-80-7315-156-0, str. 67

Také zvyšující se konzumace alkoholu a cigaret výrazně zasahuje do zdraví naší populace. „*Alkohol je pro děti a mladistvé mnohem nebezpečnější nežli pro dospělé. Jejich játra nejsou schopna ho odbourávat v takové míře jako u dospělých a navíc mají menší tělesnou hmotnost. Již velmi malé množství alkoholu může vyvolat u dětí nebezpečné otravy. Návyk na alkohol se u dětí vytváří velmi rychle. Proto bývá zvykem v civilizovaných společnostech děti a mladistvé před alkoholem chránit. Ve Spojených státech nebo v Japonsku je povoleno podávat alkoholické nápoje až od 21 let, ve Švédsku od 20 let. U nás byla tato věková hranice stanovena na 18 let a ani to se nedodrží!*“³⁸ Pro tuto věkovou skupinu však více než pro ostatní platí, že prevence, zažité návyky a zejména výchovný vzor zmůže víc, než sebelepší zákon. Množství velmi dobře udělaných reklam, které jsou nám denně předkládány v televizi, také situaci nepomáhá. Je třeba dětem nabídnout takové aktivity, ve kterých se mohou uplatnit a také jim zprostředkovat dostatečně velké množství informací, aby pochopily, že je jednodušší se škodlivým návykům vyhýbat, než se jich pak zdlouhavě a složitě zbavovat. U dospělých má kuřáctví mírný sestupný trend, ale mezi dospívajícími jejich počet stále roste.

Součástí zdravého životního stylu je také zvládání náročných životních situací. K těm dochází čas od času v životě každého člověka. Ne každý se však dokáže se stresem vyrovnat tak, aby to na něm nezanechalo negativní následky. Je proto třeba zvyšovat psychickou odolnost a naučit se zvládat zátěžové životní situace. Způsobů zvládání náročných situací je mnoho a dnes již existují i firmy zaměřené na učení klientů strategiím, jejichž pomocí je možné minimalizovat negativní dopady stresu. Významný vliv při zvládání zátěžových situací má sociální opora, u které má rozhodující vliv kvalita vzájemných vazeb. Přitom platí, že nemusíme mít někoho neustále nablízku, ale víme, že když budeme potřebovat pomoc, dostaneme ji. „*I tak podporuje zdraví a pohodu člověka, protože mu dává pocit jistoty, že když něco nezvládne, tak mu ostatní pomůžou. Člověk má např. větší odvalu zkusit řešit svoji situaci, protože na něm neleží taková zátěž – v případě selhání mu ostatní pomůžou. Pokud by si myslel, že mu nikdo nepomůže, bude pod větším tlakem, protože případné selhání by znamenalo horší následky.*“³⁹

---

³⁸ NEŠPOR, K., CSÉMY, L. *Alkohol, drogy a vaše děti: Jak problémům předcházet, jak je včas rozpoznat, jak je zvládat*, 2. rozšířené vydání, Praha: Sportpropag, 1994 str. 59

³⁹ NOVOTNÝ, J. S. *Psychologie zdraví a duševní hygiena pro sociální pedagogy*, Brno: IMS, 2009, str. 68

2 Rodina a životní styl

„Minulost evropské rodiny má vliv na její současnost, jak v tom, co přetrvává, tak v tom, co se změnilo. Dnes se hodně hovoří o zániku rodiny, nebo pokud jde o dobu nedávno minulou, o objevení dětství či vzniku „citové rodiny“ (což vše naznačuje představu radikální změny oproti dřívějšímu).“⁴⁰ Vzhledem k tomu, že lidstvo je existenčně závislé na reprodukční funkci rodiny, je velmi pravděpodobné, že dokud bude existovat lidské společenství, bude existovat i rodina. Jen se v průběhu její existence mění její struktura i životní styl. Každá kultura ovlivňuje utváření rodiny podle svých potřeb. Některé rysy současné evropské rodiny existují již na konci doby římské. Prakticky v existenci celého lidstva nenajdeme společenství, pro které by rodina nebyla důležitá. Už samotné vymezení pojmu rodina se v posledních desetiletích dost změnilo. „Rodina je skupina lidí se společnou historií, současnou realitou a budoucím očekáváním vzájemně propojených transakčních vztahů. Členové jsou často (ale ne nutně) vázáni hereditou, legálními manželskými svazky, adopcí nebo společným uspořádáním života v určitém úseku jejich životní cesty. Kdykoli mezi blízkými lidmi existují intenzivní a kontinuální psychologické a emocionální vazby, může být užíván pojem rodina, i když jde např. o nesezdaný pár, o náhradní rodinu atd.“⁴¹ Vymezení se bude lišit podle oboru, ve kterém se ho budeme snažit definovat. Většina odborníků se však shoduje v tom, že rodina je přirozené prostředí, které se rozhodující měrou podílí na socializaci jedince a její role je nezastupitelná. „V právnícké literatuře se sice rodina nedefinuje, ale s oblibou se používá pojem rodinná kolektivita, nebo určení - rodina jako základní článek společnosti. Sociologie preferuje pojem sociální instituce nebo malá sociální skupina, sociální psychologové dávají přednost pojmu primární skupina před institucí, pedagogové zdůrazňují výchovně-socializační funkci rodiny, ekonomové považují rodinu především za výrobní nebo spotřební jednotku.“⁴² Pokusy a snahy z minulosti nahradit rodinu institucionalizovanou péčí prokázaly, že instituce může zabezpečit materiální zázemí, ale v případě citových a emočních potřeb tato náhrada naprosto selhává. Existence citově angažovaných rodičů je považována za nepostradatelnou podmínku zdravého duševního i tělesného vývoje dítěte.

---

⁴⁰ GOODY, J. *Proměny rodiny v evropské historii: historicko-antropologická esej*. Praha: NLN, 2006, ISBN 80-7106-396-7, str. 11

⁴¹ SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*, Praha: Portál, 2001, ISBN 80-7178-559-8, str. 22

⁴² KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk prostředí, výchova, K otázkám sociální pedagogiky*, Brno: Paido, 2001, ISBN 80-7315-004-2, str. 78

2.1. Rodina v historii

Podle archeologických nálezů vědci dokládají, jakým způsobem žil člověk mladší doby kamenné. Z těchto nálezů je zřejmé, že člověk tehdy žil v pokrevně spřízněných tlupách, živil se lovem a sběrem, přičemž lov byl vždy doménou mužů. V 10. až 8. tisíciletí před naším letopočtem dochází v oblasti dnešního Iráku, Iránu či Sýrie ke změně způsobu života, což bývá označováno jako neolitická revoluce. Lidé postupně přešli k pěstování plodin a domestikaci divoké zvěře k chovu zcela zdomácnělých zvířat. To, že lidé přestali být závislí na lovu a mohli tak regulovat množství potravy, vedlo k početnímu růstu populace. Lidé se usazovali na jednom místě na delší dobu, což umožňovalo vytvářet přebytky a s těmi postupně obchodovat. Produkce přebytků umožnila vznik řemesel, už totiž nebylo nutné, aby se všichni podíleli na produkci obživy. Ženy se specializovaly na úpravu potravin, výrobu keramiky či předení a tkaní. V té době byla společnost ještě matriarchální. Nálezy z této oblasti svědčí pro společenství, založeném na ženských hodnotách. Jako nejvyšší božstvo vyznávali či uctívali Velkou Matku. Pro loveckou a sběračskou společnost byla charakteristická malá rodina. Podmínky neustálého putování ovlivňovaly nízkou porodnost. Matky měly při přesunu na starosti malé děti a transport více dětí by ani nebyly schopné zvládnout. Po usazení na stálém místě s dostatečným množstvím jídla se začíná rodina rozrůstat.

„S postupujícím rozvojem vojenství, řemesel a obchodu, s diferenciací společenského postavení podle majetku, se vznikem státu se do popředí ve společnosti, v rodině a také v náboženských kultech dostávají muži. V tzv. civilizovaných zemích si muži vedoucí postavení udrželi až do našeho století. Naše kultura je kulturou maskulinní, kulturou analytickou, kulturou zaměřenou na výkon, na soupeření, kulturou agresivní, kulturou „levé mozkové hemisféry“.“⁴³

Ve starověkém Řecku byla společnost organizována podle rodů, v jejich čele byl král. Společnost byla striktně patriarchální, muž mohl zapudit ženu, mohl zavrhnout i dítě, pokud mělo nějakou vadu. Byly mu tolerovány milenky z řad otrokyní a dokonce mohl prohlásit dítě vzešlé z tohoto vztahu za legitimní, pokud jeho manželka byla neplodná nebo

---

⁴³ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, vydání třetí, rozšířené a přepracované, Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, ISBN 80-86429-19-9, str. 25

rodila pouze dcery. Muži byli nuceni ke sňatkům, měli však proti ženám nesrovnatelnou volnost. Na rozvedené ženy pohlížela společnost s despektem, bezdětné ženy končily na okraji společnosti. V některých islámských zemích je tomu tak dodnes. Děti neměly v té době žádnou právní ochranu, za plnoprávnou bytost byly považovány až v okamžiku, kdy dostaly jméno. V té době bylo zvykem nežádoucí děti odkládat. Ten, kdo se dítěte ujal, stal se jeho pánem, pokud však neměl vlastní děti, mohl je uznat za své. Staré římské právo si cenilo rodiny natolik, že byla prohlášena základní jednotkou společnosti. V období císařství dochází ke krizi rodiny, výrazně klesá zájem o uzavírání sňatků a život v manželství. Ani zákony, které nařizovaly sňatek mužům nejvyšších vrstev a zvýhodňovaly rodiny s více dětmi, nezměnily nic na tomto stavu. Někteří sociologové připomínají mnohé podobné rysy s dnešním uspořádáním civilizované západoevropské společnosti.

Změnu do pravidel možnosti uzavírat sňatek přineslo křesťanství, které na rozdíl od podmínek většiny ostatních společenství zakazovalo sňatek mezi blízkými příbuznými, a to i nepokrevními. Důvodem byla především možnost kumulování majetku v rámci rodu. V případě opakovaných manželství bez potomků se takto snižovala pravděpodobnost odkazů církvi. Z tohoto důvodu křesťanská církev zakazovala i adopce, jako možnost získání legitimních potomků – dědiců. Tato omezení měla významný vliv na změnu majetkových poměrů církve. *„Církev si žádala podíl na každé poslední vůli, tzv. „podíl duše“, ale někdy dostávala mnohem víc, zejména pokud neměli manželé žádné přímé potomky, což představovalo zhruba 20 procent případů. Církevní pravidla omezovala možné strategie dědictví a církev z toho v obrovské míře těžila.“*⁴⁴ Žena měla v té době nelehké postavení, byla vyloučena téměř ze všech aktivit a ani těžký život s tyranem nebyl důvod k rozvodu – ty byly v té době zakázané. Také dětem, kterým zemřela matka a v těchto nových podmínkách už nemohla být nahrazena matčinou sestrou, se výrazně zhoršily životní podmínky. Macecha k nim měla horší vztah, než pokrevní příbuzná. Na druhé straně však byly ženy církví ceněny, avšak pouze jako potencionální přispěvatelky či dárně. Vdovy, které se již automaticky neprovdávaly za příbuzného zemřelého manžela, se často stávaly štedrými podporovatelkami církve. Církev tímto přesunem připravila rodiny o značnou část majetku. Kostely vzkvétaly, zatímco majetek měst chátral.

---

⁴⁴ GOODY, J. *Proměny rodiny v evropské historii: historicko-antropologická esej*. Praha: NLN, 2006, ISBN 80-7106-396-7, str. 49

V průběhu pár staletí došlo k významnému přesunu zdrojů - církev získala rozsáhlý majetek. Změnil se také pohled na sexualitu. Tělesné rozkoše byly nečisté, sex byl určen výhradně k plození potomků v manželství. Vzhledem k množství nemanželských dětí je zřejmé, že toto pravidlo nebylo dodržováno. Křesťanské normy prosazované církví jsou jedna věc a skutečný život věc druhá. Jedině rozvod skutečně podléhal církevní regulaci.

Středověká společnost byla zemědělskou společností, pěstování zemědělských plodin mělo větší hospodářský význam než řemeslná výroba. Díky závislosti na zemědělství byla společnost existenčně velmi nejistá. Lidé se dožívali nízkého věku, časté epidemie významným způsobem redukovaly počet obyvatel. Běžné bylo soužití širších rodin. „*Rodina je ve středověku institucí, bez níž mohl jednotlivec existovat jen těžko. Bez příslušnosti k feudálnímu pánovi a bez příslušnosti k rodině neměl ve společnosti místo. Jen ve městech mohli lidé žijící na okraji společnosti přežívat bez zázemí vlastní či cizí rodiny.*“⁴⁵ Na venkově byly rodiny početnější, člen rodiny představoval pracovní sílu. Ve městech budí dojem větší rodiny skutečnost, že společně s rodinou žili služebníci (mnohdy i z řad rodiny), učni, tovaryši i pomocné pracovní síly. Skutečně početnou rodinu měli majetní lidé. „*Základ domácnosti tvořila obvykle nukleární rodina; jen vzácně se vyskytovaly třígenerační domácnosti, ačkoli ve většině Evropy nejstarší generace brzy předávala hospodářskou usedlost potomkům a stahovala se do tzv. Západního pokoje v Irsku, na výměnek (alterteil) v Německu a jiných oblastech do sousedního domu. Tam rodiče očekávali jistou hmotnou podporu od příbuzných, ačkoli měli svůj vlastní krb a vzdali se práce a správy hospodářství.*“⁴⁶ Sourozenci žili nedaleko, aby si mohli pomáhat, ale hospodařili samostatně a nezávisle. Počet narozených dětí byl vysoký, avšak je třeba vzít v úvahu vysokou dětskou úmrtnost. Dětství bylo velmi krátké, končilo v podstatě ve městě odchodem do učení, na vesnici prací v zemědělství. Pro evropský model manželství je běžné, že muži i ženy si před uzavřením manželství hledali práci mimo domov s cílem naspořit si na založení vlastní domácnosti. Pozdější sňatky vedly k větší volnosti při volbě partnera, přičemž za pozdější sňatek byl považován sňatek muže staršího 26 let a ženy starší 23 let.

---

⁴⁵ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, vydání třetí, rozšířené a přepracované, Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, ISBN 80-86429-19-9, str. 31

⁴⁶ GOODY, J. *Proměny rodiny v evropské historii: historicko-antropologická esej*. Praha: NLN, 2006, ISBN 80-7106-396-7, str. 72

Na změně charakteru rodinného života se často podílely revoluce. „*Stejně jako v Číně (1911) a v Rusku (1917) se revoluční hnutí snažilo změnit nejen společnost obecně, ale také strukturu rodiny.*“⁴⁷ V církvi to byl nástup protestantismu po rozpuštění katolické církve v Anglii. O víc než 200 let později přinesla výraznou změnu v procesu zrovnoprávnění ženy Velká francouzská revoluce. Manželství se stalo světskou institucí, k uzavření manželství již nebyl potřebný církevní obřad. „*Rozvod nebyl jenom možný, ale považoval se za ochranu proti svazkům dojednaným rodiči a partnerům vnuceným.*“⁴⁸ V Anglii začíná boj za ženská práva, ženy se domohly práva na vlastní majetek. Také zde vznikají vyšší školy pro dívky. „*První anglická lékařka promovala již roku 1865, ale do spolku anglických lékařů začaly být ženy přijímány až po první světové válce.*“⁴⁹ Další revoluce, tentokrát průmyslová, přinesla zásadní obrat do způsobu života. Následkem rozvoje průmyslu byl masový přesun lidí. Dochází ke koncentraci obyvatel ve městech, kde rostou dělnické kolonie. Rozpadá se stavovské uspořádání společnosti a nově vznikají třídy. „*Soudí se, že nástup industrializace vedl ke zvýšení poptávky po ženské a dětské práci a podporoval plodnost. Vysokou plodnost však na druhé straně vyvažoval podíl žen a dětí na průmyslové výrobě, která zvyšovala jejich úmrtnost. Podmínky jejich bydlení bývaly, jak si povšiml Engels, často velmi ubohé. V první polovině 19. století byly natolik špatné, že úmrtnost ve městech převyšovala úmrtnost na venkově o 20 až 25 procent.*“⁵⁰ Časem průmyslová revoluce přinesla části obyvatel, a to jak z řad obchodníků, tak i zámožnějších členů dělnické třídy, větší bohatství, takže bylo možné, aby ženy z této nově vzniklé skupiny společnosti, převzaly větší závazek jak vůči dětem, tak i domácnosti a manželovi. V důsledku těchto změn začal být pokládán otec za jediného možného živitele rodiny, což ještě v 18. století nebylo mimo nejvyšší vrstvy vůbec možné. Výrazně se tak lišilo postavení vdaných žen, které ztratily ekonomickou nezávislost, od pracujících svobodných žen, které se staly „vlastní paní“. Sňatky již nebyly určovány zájmy a souhlasem rodičů, ale přáním a volbou partnerů. Rozvod, který byl považován za způsob ochrany před vnucenými partnery a sňatky dojednanými rodiči, se stal dostupným pro celou populaci.

---

⁴⁷ GOODY, J. *Proměny rodiny v evropské historii: historicko-antropologická esej*. Praha: NLN, 2006, ISBN 80-7106-396-7, str. 135

⁴⁸ GOODY, J. *Proměny rodiny v evropské historii: historicko-antropologická esej*. Praha: NLN, 2006, ISBN 80-7106-396-7, str. 135

⁴⁹ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, vydání třetí, rozšířené a přepracované, Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, ISBN 80-86429-19-9, str. 33

⁵⁰ GOODY, J. *Proměny rodiny v evropské historii: historicko-antropologická esej*. Praha: NLN, 2006, ISBN 80-7106-396-7, str. 149

2.2 Současná rodina a její proměny

„Ve všech obdobích dějin si lidé vytvářeli představy o rodině a směru, jímž se změny v rodinném životě ubírají či by se ubírat měly. Tyto hypotézy byly často nejednoznačné, a dokonce si často protiřečily, jako v případě Kristových slov v Novém zákoně.“⁵¹ Představa je věc jedna a skutečnost věc druhá. Problém je také v tom, že se mnoho lidí cítí být odborníky právě na rodinný život, a přitom o něm mnoho nevědí. To se však netýká jen problémů rodiny, ale i ekonomiky či zdravotnictví. Existuje řada profesí, které se zabývají problémy rodin. Patologických změn přibývá a je třeba většího počtu lidí, kteří se budou zabývat nejen jejich problémy, ale také tomu, jak těm problémům předcházet. Otázkou však je, kolik odborníků se věnuje situaci rodin bezproblémových a nakolik je zmapována tato situace. Víme vůbec, jak žije běžná rodina? V médiích je prezentována romantická láska, vzorná rodina s usměvavými rodiči a krásnými a poslušnými dětmi. Všichni se usmívají ve vzorně uklizeném a prvotřídně zařízeném bytě. Všední život je však jiný. Ne vždy je všem členům rodiny do smíchu a také někdy chybují. Záleží do jaké míry je tento člen vybaven schopností tolerance k chybám druhých a zda má vůbec potřebné dovednosti k soužití v páru. Je mnoho osamělých rodičů i lidí, u nichž je hlavním znakem absence rodičovství, tedy lidí označovaných jako „singles“. *„Ale párový život přetrvává. Nedávná studie zpracovaná londýnským Centrem studií rodiny (Family Policy Studies Centre) dospěla k závěru, že rodina si navzdory obavám Evropské unie ohledně probíhajících změn stále udržela svou ústřední společenskou roli jako jednotka socializace dětí.“⁵²*

Česká rodina prošla za poslední desetiletí výraznými změnami. V období budování socialismu byla rodina pro mnoho lidí jediným způsobem seberealizace. Cestovat po světě nebylo pro běžného člověka možné a pro politické názory či původ mělo mnoho lidí odepřenu možnost vzdělání. Ženám byla přenechána možnost pracovat v profesích, které nebyly pro muže dostatečně atraktivní. Výsledek emancipace žen, která byla veřejně deklarována, však znamenal jen to, že vedle všech povinností, jako je zabezpečení chodu domácnosti a výchovy dětí, přibýlo ještě zaměstnání. Po roce 1989 přestal být kádrový profil rodičů určující podmínkou pro možnost studia a pro mladé lidi se otevřela možnost

---

⁵¹ GOODY, J. *Proměny rodiny v evropské historii: historicko-antropologická esej*. Praha: NLN, 2006, ISBN 80-7106-396-7, str. 167

⁵² GOODY, J. *Proměny rodiny v evropské historii: historicko-antropologická esej*. Praha: NLN, 2006, ISBN 80-7106-396-7, str. 192

jít na „zkušenou“ do světa. Je celkem pochopitelné, že se začala posouvat věková hranice pro uzavírání manželství, ženy začaly oddalovat dobu, kdy porodí své první dítě, pokud se vůbec pro rodinu rozhodnou. Do rodinného života zasáhla také možnost podnikat „*Soukromí podnikatelé žijí v naprosté většině v úplných rodinách. Tři čtvrtiny z nich v rodinách manželských, 8 % v neseznaném svazku, 16 % bez trvalého partnera, často však s rodiči. Poměrně vysoká deklarovaná spokojenost podnikatelských rodin se však na první pohled zdá být v rozporu s nárůstem této klientely v manželských a rodinných poradnách. Muži z podnikatelských rodin jsou častěji spokojeni než ženy.*“⁵³

Pro současnou rodinu se tak stávají charakteristickými zejména:

Demokratizace uvnitř rodiny – muž přestal být jediným živitelem rodiny. Žena převzala současně s právy i povinnosti, které dříve zastával výhradně muž. Stále víc se přihlíží k právu dítěte na participaci, které je součástí Úmluvy práv dítěte. Role muže je čím dál nejasnější – „*Žena je dnes schopna nejen se sama živit, sama vychovávat dítě, má dokonce možnost sama, pouze s asistencí zdravotníků, otěhotnět.*“⁵⁴ Přitom už jsou z výsledků různých studií zřejmé negativní dopady na děti vychovávané jen jedním z rodičů. Ve většině případů neúplných rodin je rodičem pečujícím o děti matka. Dětem chybí vzor chování, mají horší studijní výsledky, více zdravotních a psychických problémů a také jsou rizikovější skupinou z hlediska ohrožení současnými patologickými jevy.

„*Rodina se často dostává do jisté izolovanosti a žije v určitém uzavření před vnější společností. Je to důsledek silící tendence odděleného života jednotlivých generací a poklesu významu sousedských vztahů a také obecné tendence uniknout záplavě podnětů dnešního přetechnizovaného a medializovaného života do pomyslného klidu rodiny.*“⁵⁵

Tento jev může přinášet problémy zejména u rodin s narušenými vztahy, které bývají někdy označovány termínem „problémová rodina“. Na jedné straně je určitý nárok na nezasahování do soukromých záležitostí, na druhé straně se ale díky této izolovanosti na možné ohrožení nejslabších členů této rodiny může přijít až v případě vyhocení problému.

---

⁵³ KOVAŘÍK, J., ŠMOLKA, P. *Současná rodina: problémy–konstanty–proměny–naděje*, Praha: Asociace manželských a rodinných poradců ČR, 1996, str. 53-54.

⁵⁴ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, vydání třetí, rozšířené a přepracované, Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, ISBN 80-86429-19-9, str. 37

⁵⁵ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*, Praha: Portál, 2008, ISBN 978-80-7367-383-3, str. 84

Zmenšování rodiny – je důsledkem jak zvyšujícího se počtu jednočlenných domácností, tak i snižujícím se počtem dětí v rodině. Narůstá také počet svobodných či rozvedených matek pečujících o děti. Takováto rodina je méně stabilní a více ohrožená. *„Rodiny osamělých matek patří bezesporu mezi nejrizikovější skupiny rodin vůbec. I když představují pouze 5,8 % úhrnu všech domácností, žije v nich 11,5 % všech nezaopatřených dětí. Zastoupení tohoto typu rodin v populaci postupně vzrůstá. Každá druhá osamělá matka je se svou životní situací velmi nebo alespoň spíše nespokojená.“*⁵⁶

Dezintegrace je dalším rysem, který charakterizuje současnou rodinu. Jednotliví členové rodiny žijí sice pohromadě, ale víc než spolu žijí spíš vedle sebe. Chvil, kdy se celá rodina sešla u stolu, kde si vzájemně sdělovali své denní zážitky, ubývá. Čas strávený společně je ještě zkrácen o společné sledování televizních pořadů. Není výjimkou rodina, kde rodiče sledují každý svou televizi, zatímco děti komunikují s vrstevníky prostřednictvím sociálních sítí. Vzájemná komunikace se mění na písemné vzkazy.

Časová zaneprázdněnost je často příčinou frustrace a důvodem k tomu, že si jednotliví členové snaží nahradit nedostatek času dostatkem „věcí“. Rodičům se daří v zaměstnání či podnikání, ale na sebe ani na děti nemají čas. Děti tráví čas s chůvami nebo putují z jednoho zájmového kroužku do druhého. Tato újma je jim často kompenzována spoustou hraček, nejnovější elektronikou či množstvím značkového oblečení. Důsledky se negativně podepisují na vyčerpanosti rodičů a na nesprávném utváření charakterových vlastností dětí. Ještě horší situace však vzniká tam, kde se rodičům v zaměstnání nedaří či nedosahují ani průměrných výdělků. Volnočasové aktivity jsou podmíněny dostatkem finančních prostředků. Z tohoto důvodu jsou tyto aktivity omezovány školskými zařízeními, protože ty na ně nemají, a tím se stávají pro děti ze sociálně slabých rodin nedostupné. Pokud rodinný rozpočet pokrývá pouze nutné životní výdaje, na placenou zájmovou činnost dětí už nezbyvá. Časová zaneprázdněnost je často zapříčiněna **„dvoukariérovým modelem rodiny“** *„Je to důsledek emancipace (růstu vzdělanosti, kvalifikovanosti, a tedy i zaměstnanosti žen), který vede bohužel někdy i k rozpadu rodin.“*⁵⁷ Tento jev se objevuje na konci 60. let minulého století, kdy začínají v západních zemích v masovém měřítku

---

⁵⁶ KOVAŘÍK, J., ŠMOLKA, P. *Současná rodina: problémy–konstanty–proměny–naděje*, Praha: Asociace manželských a rodinných poradců ČR, 1996, str. 43

⁵⁷ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*, Praha: Portál, 2008, ISBN 978-80-7367-383-3, str. 84

pracovat provdané ženy, které mají děti. Dochází k narušení tradičních genderových schémat. Vdané ženy ze středních vrstev se touží uplatnit i na trhu práce a chtějí být úspěšné. Již pro ně nejsou dostačující role v soukromé sféře. Vzniká situace, která je pro muže nová a většina se s ní nedokáže vypořádat. Ženy dokonce někdy dosahují vyššího postavení (a s tím souvisejícího příjmu) než jejich partneři. Tradice patriarchálního vzoru je dosud silně zakořeněná a muži časem nesnesou situaci, kdy má žena významnější postavení ve společnosti a stává se i živitelkou rodiny. „*Postupně se však začínají vytvářet stereotypy jiné – například, že pracující žena nemůže být dobrou matkou, práce na plný úvazek není v případě ženy slučitelná s dobře fungující rodinou nebo dokonce, že rodina „trpí“, když žena pracuje apod.*“⁵⁸ Otázkou je, kam směřují a jaký bude další vývoj vztahů mezi muži a ženami, kteří jsou silně orientováni na kariéru. Není to jeden z hlavních důvodů narůstajícího počtu lidí označovaných jako „singles“?

Diferencovanost rodin podle socioekonomické úrovně se bude ještě v souvislosti se současnou krizí stupňovat. Nůžky se stále více rozevírají, bohatí zvětšují svoje bohatství a chudí se stávají ještě chudšími. Dá se očekávat, že počet solventních rodin bude klesat na úkor těch, které se ocitnou na hranici chudoby. Hranice chudoby je pro každou zemi jiná, má však určité shodné znaky. Znamená příjem, ze kterého jedinec není schopen zabezpečit základní životní potřeby – bydlení, jídlo a ošacení. Mezi rizikové skupiny patří dlouhodobě nezaměstnaní, rodiče samoživitelé, rodiny s více nezaopatřenými dětmi a také senioři. Mnohé domácnosti se ocitají na okraji společnosti, když se ve snaze vylepšit rozpočet půjčkami, dostanou do dluhové pasti. „*Tato skutečnost se velmi negativně projevuje v celém socializačním procesu. Důsledkem např. je, že děti ze sociálně slabých rodin se mohou stát terčem šikanování; v takových rodinách se také častěji objevuje i deviantní chování.*“⁵⁹

Vysoká rozvodovost – podstatná změna je v relativním snižování významu přesvědčení, že manželství má trvat dlouhou dobu, jinak řečeno – klesá hodnota dlouholetých manželství. „*ČR patří k zemím s nejvyšším výskytem rozvodů. Rozpadá se prakticky každé druhé manželství, a to nezahrnujeme rozchody nesezdaných párů. Ročně*

---

⁵⁸ MAŘÍKOVÁ, H., ČERMÁKOVÁ, M. *Proměny současné české rodiny (Rodina-gender-stratifikace)*, Praha: Sociologické nakladatelství, 2000, ISBN 80-85850-93-1, str. 104

⁵⁹ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*, Praha: Portál, 2008, ISBN 978-80-7367-383-3, str. 86

*tak ztrácí trvalý a bezprostřední kontakt s jedním z rodičů přes třicet tisíc dětí. Velmi často přitom slyšíme názor, že dítě nemusí vyrůstat v úplné rodině. Je sice pravda, že stigma plynoucí z rozvodu rodičů již dnes nepůsobí, to však neznamená, že rozvod ztrácí svůj psychologický význam jako faktor ovlivňující duševní zdraví dítěte a jeho osobnostní rozvoj.*⁶⁰ Rozvod je zmiňován jako rizikový faktor, který stojí u zrodu mnoha patologií. Muž, který je vychováván matkou a babičkou a ve škole se téměř nesetká s učitelem, nemá pro svou roli manžela a otce rodiny vzor, takže se těžko s touto rolí identifikuje. „Zahraniční práce dokládají, že chlapci vychovávaní v rodinách bez otce od útlého dětství se jeví při testovém vyšetření inteligence jako méně nadaní než chlapci vyrůstající s otcem“⁶¹ Přítomnost otce je však důležitá i pro dcery. Dívky vyrůstající bez otce mají v dospělosti tendenci k extrémnějším postojům k mužům. Ačkoli odborníci neustále upozorňují na negativní dopady na zdraví či osobnost dítěte, situace se stále zhoršuje. Média nám dnes a denně předkládají život různých „celebrit“, které ve velkém stylu pořádají okázalé svatby. V krátké době se rozvádějí, aby mohly žít s další svou velkou láskou. „Ani v roce 2008 absolutní počet nově rozvedených manželství nikterak nevybočil z úrovně posledních let. Celkem bylo **schváleno 31 300 návrhů na rozvod**, z nichž **65 % iniciovaly ženy**. U celkem **72,1 % případů šlo o první rozvod u obou manželů**. V relaci k počtu sňatků, ze kterých vzešla rozvedená manželství, se mírně zvýšila úhrnná rozvodovost, která udává, jaký podíl manželství by skončil rozvodem při zachování intenzit rozvodovosti podle délky trvání manželství v daném roce. V roce 2008 dosáhla **úhrnná rozvodovost 49,6 %**, čímž byla překonána prozatím nejvyšší hodnota 49,3 % z roku 2004. **Průměrná délka trvání manželství při rozvodu činila 12,3 let**, stejně jako v roce 2007. Ve srovnání s obdobím na počátku nového století však vzrostla o jeden rok.“⁶² Daleko závažnější však je, že něco podobného se děje i u představitelů vrcholové politiky. Paradoxně nevěra či rozvod nepřináší představitelům politického života pokles popularity. Situace, kdy politik žijící dlouhá léta s manželkou, kterou vymění za mladší a atraktivnější a ještě tím získává větší přízeň voličů, svědčí o skutečnosti, že s naší společností není vše zcela v pořádku. U některých jsme dokonce svědky toho, že se nejen netají skutečností, že souběžně mají manželku a milenkou, ale jsou schopni se tím ještě chlubit. Vydávají se za

---

⁶⁰ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*, Praha: Portál, 2008, ISBN 978-80-7367-383-3, str. 85

⁶¹ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, vydání třetí, Praha: SLON, 2003, ISBN 80-86429-19-9, str. 128

⁶² <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost> - 20.11.11, 11:52 hod.

natolik schopné, že jim zvládnání této situace nečiní potíže. Ani to však není pro naši společnost důvod k poklesu popularity.

2.3 Příčiny proměn rodiny

Proměny celé postmoderní společnosti se promítají do všech oblastí života. Nemohly tedy nezasáhnout i rodinu. Česká rodina doznala v důsledku transformačních procesů výrazných změn. V průběhu 20. století se výrazně změnilo postavení ženy ve společnosti, kde získala vysoký stupeň ekonomické samostatnosti, a to ovlivnilo i její samostatnost osobní. Ekonomický tlak a snaha zajištění určitého standardu vyžaduje ekonomickou aktivitu muže i ženy. Tím se však mění role v rodině. *„Dochází k oslabení vzájemnosti jako důsledek změn v rodinných funkcích, které některý člen či členové rodiny náhle přestávají plnit. Ochlazení či rozpadání vazeb tam, kde někdo ztratil svou dřívější mocenskou pozici, ekonomicky výhodné místo.“*⁶³

Na péči o děti chybí čas, na druhé straně se díky změnám v pozici sociálního státu stává péče soukromou věcí každé rodiny. Již v roce 2005 vypracovalo Ministerstvo práce a sociálních věcí dokument nazvaný Národní koncepce rodinné politiky, v němž je popsána situace českých rodin a stanoveny cíle, které by měly vést ke zlepšení stavu. Hned v úvodu dokumentu je možné se dočíst: *„Přesto lze konstatovat, že česká rodina slábne. Spolu s ní dochází k oslabování soudržnosti jejich jednotlivých členů; postavení žen a dětí je zranitelnější než dříve, a to až do té míry, že některé děti se nenarodí vůbec – a jiné se sice rodí, ale do poměrů, které je předem obírají o životní šance, kterých se dostává jejich šťastnějším vrstevníkům. Českého státu jakoby se od doby jeho vzniku tento znepokojivý vývoj vůbec netýkal; teprve v posledních letech se začínají ve veřejné a sociální politice prosazovat snahy o změnu tohoto nepříznivého stavu, o zvrát uvedených negativních tendencí. Tyto snahy jsou motivovány uvědoměním si skutečnosti, že bez fungující rodiny, realizující své základní sociální funkce, je ohrožena samotná existence dané společnosti. Jinými slovy řečeno: bez soudržné rodiny nebude soudržná společnost a lidé budou méně spokojeni se svým životem; nesoudržná společnost bude rozkládána vnitřními tensemi*

---

⁶³ KOVAŘÍK, J., ŠMOLKA, P. *Současná rodina: problémy–konstanty–proměny–naděje*, Praha: Asociace manželských a rodinných poradců ČR, 1996, str. 15

(včetně politických konfliktů) a bude se muset potýkat s nepřiměřeně vysokými dodatečnými náklady v rovině ekonomické, sociální i emocionální. ⁶⁴

V uvedeném dokumentu jsou stanoveny cíle i cesty, jak zlepšit postavení rodiny. Plynou z něj také úkoly a termíny jejich splnění. Odpovědností za koordinaci činností bylo pověřeno Ministerstvo práce a sociálních věcí, které mělo současně každoročně vyhodnocovat plnění cílů a stanovených opatření. Na internetových stránkách MPSV je také další dokument z roku 2009 – Národní koncepce podpory rodin s dětmi. Má jinou strukturu a zaměřuje se především na rodiny s nezaopatřenými dětmi. Opět se zde konstatuje, že pro vznik a stabilní fungování rodin je třeba podporovat a posilovat vědomí a význam rodinných hodnot ve společnosti, že je třeba přijímat všechna potřebná politická opatření. V části IV., která mapuje současnou situaci rodiny a stavu její podpory, se můžeme dočíst: *„Rodiče jsou dnes ve svém výchovném úsilí značně osamoceni, rodičovství je de facto věcí soukromou. Výchova dětí a zabezpečení rodiny jsou v porovnání s výkonem zaměstnání chápány v celospolečenském kontextu jako méně přínosné a důležité, což dokládá oslabená pozice zaměstnanců – rodičů na trhu práce. Rodiče jsou přitom vystaveni vysokým nárokům na kvalitu výchovy dětí a péče o ně, která, aby byla úspěšná, vyžaduje od rodičů obětovat nejen finanční prostředky k jejich materiálnímu zabezpečení, ale také osobní zralost, odhodlání postavit se negativním společenským jevům komplikujícím výchovu dětí a zejména pak dostatek času a osobního nasazení k vytvoření kvalitního rodičovského vztahu, který dítěti umožní všestranný zdravý rozvoj.* ⁶⁵ Dále se v dokumentu podpora vytváření vhodných socioekonomických podmínek rozděluje na tři základní problémy:

- finanční zajištění rodiny
- slučitelnost práce a rodiny
- služby péče o děti

U slučitelnosti práce a rodiny mne zaujalo konstatování, že zaměstnavatelé a personalisté by měli být proškolení, aby brali ohled na osoby zdravotně postižené a osoby, které o takto zdravotně postiženého člena rodiny pečují a nevystavovali je

---

⁶⁴ http://www.mpsv.cz/files/clanky/2125/koncepce_rodina.pdf, preambule str. 3, 20.11.11,

⁶⁵ http://www.mpsv.cz/files/clanky/7958/Narodni_koncepce_podpory_rodin_s_detmi.pdf str. 10, 25.11.11,

diskriminaci při přijímání do zaměstnání. Osobně se domnívám, že víc než školení zaměstnavatelů, by pomohla motivace ve formě výrazných zvýhodnění.

Personalisté se většinou pravidelně zúčastňují různých školení a dobře ví, že se nemohou ptát na zdravotní stav, počet dětí a další okolnosti, které by mohly ovlivnit přijetí do zaměstnání. Je mnoho způsobů, jak se dá zjistit, že osoba, která se uchází o zaměstnání, pečuje o malé dítě nebo je na její péči odkázán jiný člen rodiny. Stačí se zeptat na časovou flexibilitu a možnost prohloubit si kvalifikaci na vícedenním školení, které však organizuje a hradí zaměstnavatel a pochopitelně se odehrává ve školicím středisku na druhém konci republiky. A personalista se hned dozví, že uchazeč se rád zúčastní, ale potřebuje znát termín s dostatečným předstihem, aby si zabezpečil hlídání dítěte, a hned je celkem jasné, že to s přesčasy bude problém. Pak je jen otázka času, kdy bude uchazeč (většinou to však bývá uchazečka) čerpat volno z důvodu ošetřování člena rodiny. Personalista také většinou není ten, kdo rozhoduje o přijetí do zaměstnání. Jeho úkol je najít vhodné kandidáty na požadovanou pozici. Domnívat se tak, že se něco změní, když proškolím zaměstnavatele, aby bral ohled na osoby zdravotně postižené a osoby, které pečují o člena rodiny, je velmi naivní a nereálné. Zaměstnavatel potřebuje vytvářet zisk a má počet zaměstnanců stanoven tak, aby dosahoval co nejlepšího výsledku. Neustálé reorganizace zaměřené na optimalizace procesů vedou v konečném důsledku ke snižování počtu zaměstnanců a maximalizaci ziskovosti. Klíčovými se stávají vrcholoví manažeři, ti však mají takový příjem, že si mohou péči o rodinné příslušníky zaplatit. I do těchto pozicí jsou však častěji přijímáni muži.

„Genderové uspořádání zahrnuje celou řadu dimenzí. Dosavadní práce o otázkách harmonizace rodiny a zaměstnání diskutují jako podstatná především tři hlediska, jež v podstatě reprezentují tři paralelní a komplexní rozhodnutí o strategii rodiny. Jde o dělbu práce mezi partnery (v péči o děti a domácnost), dále jde o způsob, jakým bude zajištěna péče o děti a konečně jde o formu zapojení na trhu práce, zejména o časování a rozsah zapojení žen (neboť reálně na nich spočívá hlavní tíha neplacené práce v domácnosti).“⁶⁶ Všechna tři hlediska předpokládají větší podíl zapojení žen. Jednou z možností, jak lépe spojit péči o domácnost a děti s uplatněním se na trhu práce je zkrácený pracovní úvazek.

---

⁶⁶ SIROVÁTKA, T., HORA, O. *Rodina, děti a zaměstnání v české spol.*, Boskovice: FSS MU, 2008, ISBN 978-80-7326-140-5, str. 77

Je však pouze teoretickou možností, protože většina zaměstnavatelů zkrácené pracovní úvazky neumožňuje a v některých profesích to ani není možné. Na straně 30 výše zmiňovaného dokumentu Národní koncepce podpory rodiny s dětmi je u cíle **rozvíjet osvětu, vzdělání a informovanost o opatřeních k podpoře rodin s dětmi** uvedeno opatření, které má vést k naplňování cíle, a tím je: **Uspořádat každoročně konferenci věnovanou rodinné politice a jiným specifickým aktuálním problémům**. Také snaha motivovat obce, aby se více zapojily do tvorby a realizace rodinné politiky, s cílem vytvořit na místní úrovni příznivé podmínky a vhodné klima pro vznik a fungování rodin, je v dnešní době, kdy většina obcí bojuje s nedostatkem financí, dost nereálná.

V 90. letech minulého století v České republice došlo k významnému úbytku počtu zařízení denní péče o předškolní děti. Dramatický úbytek přitom zaznamenaly jesle. „V současné době lze umístit do jeslí zhruba jen 3% z celkového počtu dětí, které mohly být v jeslích umístěny na konci 80. let. V celé České republice bylo v roce 2005 pouze 54 jeslí, v nich pouze 1671 míst pro děti, a jejich počet každý rok klesá.“⁶⁷ Za této situace je celkem pochopitelné, že ženy se do mateřství nehrnou. Klesá porodnost i počet dětí v rodinách. Někteří autoři však tvrdí, že velká rodina je jen mýtus a nikdy neexistovala. „Mýtus o této tradiční „velké rodině“ přežíval v umírněnější podobě (rodina s osmi až dvanácti dětmi, čím chudší, tím více dětí) v historické demografii a sociologii až do doby zcela nedávné. Byl udržován také rekonstrukcí matrik, která ho zdánlivě empiricky potvrzovala, neboť se v ní počítaly děti v jedné rodině narozené.“⁶⁸ Dřívější vysoká dětská úmrtnost byla jednou z příčin, proč se rodilo tolik dětí. Dnešní dostupná a spolehlivá antikoncepce tehdy neexistovala. Téma populačního vývoje a názor na „demografickou krizi“ vyspělé společnosti, která je výsledkem krize celé společnosti a bude mít dalekosáhlé a negativní důsledky, jsou často zmiňovány. Ne všichni čeští demografové však dochází ke stejným závěrům. „S takovýmto způsobem výkladu české populační situace já nesouhlasím, a to byl jeden z důvodů, který mne přiměl k tomu, abych napsal tuto knížku. Odmítám totiž označovat náš populační vývoj jako negativní a nemyslím si, že jsme v demografické krizi...Děti se u nás momentálně nerodí, neboť současná mladá česká populace má jiné

---

⁶⁷ KRŽÍKOVÁ, A. *Práce a péče: proměny „rodičovské“ v České republice a kontext rodinné politiky Evropské unie*, Praha: SLON, 2008, ISBN 978-80-86429-94-6, str. 52

⁶⁸ MOŽNÝ, I. *Moderní rodina (mýty a skutečnosti)*, Brno: Blok, 1990, ISBN 80-7029-018-8, str. 26

*aktuální cíle a orientace, než uzavírat manželství a v nich plodit děti.*⁶⁹ Faktem však zůstává, že ženy odkládají mateřství na pozdější věk, který už nese vyšší rizika jak pro dítě, tak i pro matku samotnou. Problém spočívá v tom, že mateřství se nedá odkládat tak dlouho, jak mohou odkládat muži své otcovství.

K zásadní změně došlo v utváření hodnotového systému a hodnot vůbec. *„Hodnotová orientace jedince se vytváří v průběhu jeho života jak z vrozených dispozic, tak i vlivem různých vnějších činitelů, kterých je v okolí jedince nespočetně.*⁷⁰ U mladých lidí se výrazně projevuje touha po životě bez závazků, neochota angažovat se ve prospěch druhých, nezájem o veřejné dění. Chtějí hned vlastní bydlení, pěkné auto a nejlépe zahraniční dovolenou. Hlavní je zábava teď v přítomnosti, co bude zítra, je příliš netíží. Neočekávají trvalost vztahů, mají alternativy partnerského soužití, ve kterém je upřednostňováno vlastní přání nezavazovat se. Může to však být důsledek toho, že děti jsou už od mala vedeny k úspěchu, k sebeprosazení s důrazem na kariéru a výkon. Osobní cíle převažují nad hodnotami tradičního pojetí rodiny i nad zájmy celé společnosti. Vzhledem k nárokům, které jsou v dnešní postmoderní době na jedince i rodinu kladeny, dochází častějšímu selhávání. Na jedné straně přetrvává nenahraditelná hodnota rodiny, na druhé straně je možné přežívat i bez ní. *„Naše kultura – ve srovnání s jinými historickými kulturami i ve srovnání s kulturami existujícími v současnosti jinde na světě – velice zdůrazňuje vliv rodičovské péče na utváření povahy dítěte i vliv rodiny na duševní rovnováhu dospělého. Na druhé straně stále méně vyžaduje, aby jednotlivec rodinu zakládal. V dnešní západní kultuře je možné zakotvit individuální totožnost v profesi, v zájmech, v rekreačních činnostech – patřit do rodiny už není nutnost jako ve středověku.*⁷¹

Naposledy bych ráda zmínila skutečnost, která je podle mého velmi důležitá, a tou je absence vzorů oceňovaných autorit, která by byla náležitě společensky oceňovaná. Pokud se z médií dnes a denně dozvídáme o dalším krachu manželství té či oné známé osobnosti, která za krátký čas opět uzavře další manželství za přítomnosti množství médií

---

⁶⁹ RABUŠIC, L. *Kde ty všechny děti jsou? Porodnost v sociologické perspektivě*, Praha: SLON, 2001, ISBN 80-86429-01-6, str. 10 a 110

⁷⁰ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk prostředí, výchova, K otázkám sociální pedagogiky*, Brno: Paido, 2001, ISBN 80-7315-004-2, str. 153

⁷¹ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, ISBN 80-86429-19-9, str. 91

a dozvídáme se že „tentokrát to opravdu musí vyjít“, vytváří se z tohoto chování norma. Jestliže se čelný představitel státu ve veřejném projevu charakterizuje jako zastánce tradičních hodnot a rodiny a za pár dní ho lovci senzací nachytají s mladou milenou, určitě to nevytváří dobrý obraz nejen o něm, ale o celé společnosti. Pokud by se obával reakcí a důsledků za takovéto chování, asi by se ho nedopouštěl. Paradoxně mu toto chování ještě zvýší popularitu, protože nakonec je to také jenom člověk.

„Renomovaní odborníci na rodinnú problematiku hovoria o rodine ako o určujúcej hodnote obnovy Európy. V západnej Európe sa rodinu snažia obnoviť preto, lebo ju vytlačili hodnoty konzumnej spoločnosti. Vo východnej Európe sa snažil rodinu vytlačiť štát svojimi vnucovanými hodnotami totalitnej spoločnosti.“⁷² K velké škodě celé společnosti to však nejsou odborníci na rodinnou problematiku, kdo má hlavní slovo v tom, co prezentovat v médiích a předkládat tak mládeži jako vzor běžného chování a na druhé straně chybí jakékoliv ocenění chování, které by mohlo skutečně sloužit jako vzor hodný následování. Přitom existuje dost známých osobností z kulturního a společenského života, které žijí bez afér a střídání partnerů v dlouhodobých svazcích, vychovávají děti, případně už pomáhají s výchovou dalších generací svých potomků. Z takového života se však nedělá senzace, která přitáhne diváky k obrazovce nebo zvýší prodej tiskovin. Určitě však existuje prostor, který by si tito lidé zasloužili. Už jen pro tu malou naději, že se najdou lidé, kteří pochopí důležitost zachovat rodinu pro své dorůstající děti a budou se snažit je napodobit. Je třeba dávat příklady, že spolu mohou lidé žít celý život a nepřestanou se mít rádi a vážit si jeden druhého. Stejně tak není nikde slyšet o ocenění těch, kteří se na úkor volného času obětavě starají o své nemohoucí rodiče či dokonce prarodiče, aby jim umožnili dožít jejich život důstojně, pokud možno v prostředí, které důvěrně znají, a je jim blízké. Ne všem, kteří by o tuto možnost stáli, však zaměstnavatel jejich volby umožní realizovat. Zkrácené pracovní úvazky či neplacené volno někde vůbec neznají. Ke škodě jednotlivců i celé společnosti. Přitom vycházení vstříc zaměstnancům při řešení těchto problémů by mohlo být součástí prestiže firmy, pokud by to bylo jedno z kritérií hodnocení firmy. Možnost rozvázat pracovní poměr z důvodu péče o nemohoucího seniora dnes mnoho zaměstnanců nevolí, protože za krátkou dobu mohou stát před problémem, že se nebudou mít kam vrátit.

---

⁷² BAKOŠOVÁ, Z. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*, Bratislava: Univerzita Komenského, 2008, ISBN 978-80-969944-0-3, str. 88

2.4 Životní styl současné rodiny

Životní styl současné rodiny prošel výraznými změnami. Nejvýrazněji se na nich podepsal rok 1989, který vedl ke změně politického režimu a způsobil převratné změny v životě většiny obyvatel tehdejší Československé socialistické republiky. Zasáhl všechny oblasti života, a jak se později ukázalo, naše společnost nebyla na tyto změny připravená. Díky změnám ve formách vlastnictví, restitucím a možnostem podnikat, zde vznikla nová vrstva majetných lidí. Najednou bylo k dispozici velké množství zboží, které znali pouze ti, kteří mohli vycestovat do kapitalistické ciziny. Cestování už limitovaly pouze finanční možnosti jednotlivců či rodin. Studenti mohli vycestovat na brigády do zahraničí a také mohli studovat na zahraničních školách. Také tu však bylo dost lidí, kteří díky naivitě a neznalosti podmínek přišli o své celoživotní úspory. Televize a noviny byly pro ně natolik věrohodné, že nerozlišovali neserióznost placených reklam, které nabízely vysoké zhodnocení úspor. V naději na rychlé zhodnocení peněz a snadný výdělek, vložili mnohdy těžce vydělané peníze do různých kampeliček a fondů, které slibovaly vysoké úročení, aby se pak marně domáhali i vrácení svého vkladu. Dozvídali jsme se, jak se dá zbohatnout na chovu Kalifornských žížal či šnečím kaviáru. Nikdo mimo těch, kdo stáli na vrcholu pyramidy, nemohl vydělat. Pouze posloužil k výdělku druhých. Na informovanosti a finanční gramotnosti se k lepšímu moc nezměnilo. V srpnu 2011 probíhal mezigenerační průzkum poradenské společnosti Partners, který přinesl překvapivé výsledky. Mladí lidé ve věku od 15 do 25 let mají velké mezery ve znalostech týkajících se financí, které jsou dokonce o 27 % nižší než u jejich rodičů. Skupinou s nejmenším finančním povědomím jsou senioři. *„Výsledky výzkumu jsou alarmující. Dokládají, že i přes snahy a aktivity směřované ke zvýšení finanční gramotnosti žáků a studentů zde zatím nejsou reálné výsledky. Naděje, že se nastupující generace vyvaruje chyb těch předchozích a bude se chovat finančně zodpovědně, zůstávají liché.“*⁷³

Každá změna představuje jak pozitivní tak i negativní dopady. Nastolení demokratického parlamentního systému dalo občanům možnost opravdu svobodně volit z mnoha stran a politických uskupení. *„Jiná otázka je, do jaké míry občané svého*

---

⁷³ <http://zpravy.e15.cz/domaci/ekonomika/mlada-generace-ma-velke-mezery-ve-financni-gramotnosti-ukazal-pruzkum-697860>, 8.9.11

volebního práva využívají – od dob sametové revoluce a prvních svobodných voleb, které se vyznačovaly vysokou volební účastí, procento voličů do poslanecké sněmovny kleslo až na pouhých 57 % v roce 2002.“⁷⁴ Počáteční nadšení vyvolané změnou politického systému vyprchalo. Díky současnému stavu politické scény, která je plná skandálů, korupce a osobního prospěchu, už je znechuceno takové množství lidí, že se snižuje počet těch, kteří jsou ochotni se zapojit do veřejného dění. A mnozí už z preventivních důvodů raději ani nesledují, co se v jejich okolí děje. Schopní lidé mají větší možnost se prosadit bez nutnosti být členem strany. Ale také se prosazují lidé, kteří jsou schopní všeho. V souvislosti se současnou krizí můžeme často sledovat pesimistické scénáře budoucnosti. Očekávat můžeme i sociální nepokoje, které sledujeme téměř v přímém přenosu z Řecka. „Protože na kontinentu zvaném Evropa – a to platilo jak pro země, které byly na Západě, tak pro ty v komunistickém bloku – jsme si hodně zvykli na to, že každá další generace se má lépe než ta předešlá. A to může přestat platit.“⁷⁵ Společnost se stále víc rozděluje na chudé a bohaté. Je víc vidět lidi na okraji společnosti, kteří nemají střechu nad hlavou oproti těm, co utrácejí za módní výstřelky závratné částky, které by vícečlenné rodině pokryly náklady na živobytí na dlouhou dobu.

Demografický vývoj současné rodiny

Výrazným rysem demografického vývoje v ČR je pokračující stárnutí populace, které je dáno jednak nízkou porodností a jednak prodlužující se střední délkou života. Stárnutí populace přináší změnu ve věkové vrstvě obyvatel a v konečném důsledku zvyšuje počet domácností jednotlivců, většinou z řad seniorů. Tento jev bude mít navíc v budoucnu ještě další negativní dopady na celou společnost. Je třeba se připravit na situaci, kdy bude ve společnosti větší množství seniorů, kteří se nebudou schopni postarat sami o sebe. Služby zajišťující tuto péči jsou drahé a pro mnohé z tohoto důvodu nedostupné. Státní zařízení, která by disponovala dostatečným počtem míst, chybí již v současné době a je zřejmé, že situace se bude zhoršovat. Prodlužování délky života přináší také vyšší počty nemocných a nemohoucích seniorů, kteří jsou odkázáni na denní a mnohdy celodenní nepřetržitou péči. Ten, kdo měl možnost přesvědčit se o problému osobně, chápe neodkladnost řešení situace.

---

⁷⁴ MACHONIN, P. *Česká společnost a sociologické poznání: (problémy společenské transformace a modernizace od poloviny sedesátých let 20. století do současnosti)*, Praha: ISV, 2005, ISBN 80-86642-39-9, str. 135

⁷⁵ <http://zpravy.e15.cz/nazory/rozhovory/jan-fischer-zvykli-jsme-si-ze-kazda-dalsi-generace-se-ma-lepe-nez-ta-predesla-a-to-uz-nemusi-platit-714463> deník, 4. 11.2011

Zastoupení jednotl.typů domácností ve výběrových souborech v roce 1996 a 1992 v %

Typy domácností	1996 (N=24148)	1992 (N=16234)
Čistá úplná rodina	51,3	54,3
Smišená úplná rodina	14,3	14,9
Čistá neúplná rodina	4,2	3,6
Smišená neúplná rodina	5,5	5,2
Nerodinné domácnosti	0,5	0,5
Domácnost jednotlivce, muži	8,2	6,9
Domácnost jednotlivce, ženy	16,0	14,6
Celkem	100,0	100,0

Čisté úplné rodiny tvoří manželské páry bez dětí nebo se závisými dětmi, smíšené úplné rodiny jsou buď rodiny s dětmi, kde je některé z dětí ekonomicky aktivní nebo bezdětné rodiny, kde je ještě další člen domácnosti. Podobně jsou definovány čisté a smíšené neúplné rodiny.⁷⁶

Z výsledků ČSÚ z roku 2001 vyplývá, že nepříznivý trend zvyšování počtu domácností jednotlivců i procentuální nárůst neúplných rodin stále pokračuje. Když se podíváme na čísla rozvodů, vypadá situace lépe a na první pohled se zdá, že počet rozvodů má sestupnou tendenci. V porovnání s počtem sňatků však čísla už nevypadají tak dobře a po přepočítání dojdeme k závěru, že absolutní hodnota sice klesá, ale procentní nárůst činí téměř 6 %.

Přehled počtu sňatků a rozvodů uskutečněných v ČR v letech 2006 - 2010⁷⁷

Rok	Počet rozvodů-v ČR	Počet sňatků v ČR
2006	31 415	52 860
2007	31 129	57 157
2008	31 300	52 457
2009	29 133	47 862
2010	30 783	46 746

Rozvody jsou diskutovaným tématem již dlouhou dobu a již v roce 1989 se můžeme dočíst ve skriptech „*Matrimoniologie vystupuje do popředí zájmu společnosti především proto, že*

⁷⁶ MAŘÍKOVÁ, H., ČERMÁKOVÁ M. *Proměny současné české rodiny (Rodina-gender-stratifikace)*, Praha: SLON, 2000, ISBN 80-85850-93-1, str. 30

⁷⁷ http://vdb.czso.cz/vdbvo/maklist.jsp?kapitola_id=19&expand=1&, 25. 1. 2012

se nedaří zastavit nepříznivý vývoj rozvodovosti, která má silně negativizující vliv zvláště na výchovu dětí. ⁷⁸

Dřívější vysoký počet narozených dětí vyvažovala vysoká dětská úmrtnost. Později nahradil dětskou úmrtnost vysoký počet přerušovaných těhotenství, takže smrt zůstala členem rodiny, jen byla změněna její forma. Dnes už je díky dostupné a vysoce spolehlivé antikoncepci výrazně lepší situace v počtu potratů na počet těhotenství. Negativním rysem však zůstává, že se zvyšuje počet párů bezdětných a výrazně víc rodin volí pouze 1 dítě. Když se rozhlédnu kolem sebe, uvědomuji si rozdílnou situaci proti době před 25 až 30 lety, kdy při procházce venku či cestě do zaměstnání bylo běžné potkávat spoustu těhotných žen. Dnes je běžné, že potkávám spoustu párů venčících svého čtyřnohého miláčka. Pes tak v mnoha případech nahradil člena rodiny. U osamělého seniora je to celkem pochopitelné, ale u mladých rodin je to zarážejí.

Ke změnám došlo také v bydlení, dříve byl velký problém sehnat pro rodinu byt. Dnes je opačná situace a nabídka převyšuje poptávku. Inzertní rubriky nabízejí velké množství nemovitostí, a to jak bytů, tak i domů nově vytavených na klíč. Pro většinu rodin však zůstal problém, i když doznal změny - kde vzít na vlastní bydlení peníze. Vyrostla nová výstavba, která je charakteristická pro porevoluční období - příměstské satelity. Pro část jejich obyvatel se však stávají pouze luxusními noclehárnami. Brzy ráno odjíždějí autem do zaměstnání a pozdě večer se vracejí. Výstavba nemá charakter ani města ani vesnice. V současné době už je problém takový dům prodat. Pokud chce někdo dům na vesnici, vyžaduje něco jiného, nelíbí se mu hustota zástavby a miniaturní pozemek. Mimo to vznikl mezitím v městech dostatečný počet kvalitních bytů v různých velikostech s parkovacím stáním a potřebným množstvím úložných prostor. Úředníci magistrátu města Brna uzavřeli dvacetiletý výzkum života v panelácích, jeho cílem bylo zjistit, jak se žije lidem na sídlištích. *„Míra spokojenosti v časovém posunu vzrostla o deset procent, což je důsledkem řady společenských změn a opatření. Struktura obyvatel sledovaných sídlišť je pestrá. Nic tedy nenasvědčuje tomu, že by docházelo k zásadnímu přílivu sociálně slabých obyvatel a případnému vytváření sociálně vyloučených lokalit.* ⁷⁹

---

⁷⁸ VÍTEK, K. *Výchovné poradenství a sociální patologie*, Praha: SPN, 1989, 143 s.

⁷⁹ <http://www.sedmicka.cz/brno-vyskov/clanek/jak-se-zije-v-kralikarnach-aneb-co-zjistili-urednici-na-sidlistich-v-brne257629>, 31.1.2012

Spokojenost s bydlením na sídlištích v Brně, zdroj: Magistrát Brna

	1988	1995	2011
Spokojen	54,0 %	56,0 %	65,8 %
Neutrální	36,0 %	26,0 %	28,7 %
Nespokojen	10,0 %	18,0 %	5,5 %

Ve městě je daleko lepší občanská vybavenost a není nutné všude dojíždět autem. Do okrajových částí, kde satelity vyrostly, zajíždí o víkendu autobus jednou za 2 hodiny. I z tohoto důvodu se druhým povoláním rodičů dětí z těchto lokalit stává taxikář. Děti navštěvují různé kroužky a rodič (většinou to bývá matka) jen přejíždí mezi školou, sportovním zařízením či hudební nebo jazykovou výukou. Domů přijíždí až večer a mnohdy se stává, že ani neznají lidi z nejbližšího sousedství. Hodně dětí vozí rodiče mimo místo bydliště i do školy či předškolního zařízení, takže děti nemají v místě bydliště žádné kamarády z řad vrstevníků. Tím se i pro hru s kamarády stávají závislé na autu a ochotě rodičů.

Naprostou samozřejmostí života většiny dnešních rodin se stal život s dluhem. Je pochopitelné se zadlužit v souvislosti s pořízením vlastního bydlení. Pokud mladí lidé při zakládání vlastní rodiny či pořízování vlastního bydlení nedostanou peníze od rodičů, bez dluhů se neobejdou. Je to však investice, kterou je nutné vynaložit, pokud nechtějí bydlet po podnájmech. Dnešní společnost si však zvykla mít všechno hned, takže se za vypůjčené peníze pořizují drahá auta, jezdí na exotické dovolené. Nejen před Vánocemi střídá reklama reklamou s nabídkou „poříd'te hned, plat'te potom“. *„Stačí mít volný čas a „originální“ nápad (potřebu). Mít na to peníze, jak už bylo řečeno, není podmínkou sine qua non. Platit se bude jindy. Život na dluh totiž přestal být v konzumní společnosti vnímán jako ostuda a důkaz nerozvážnosti.“*⁸⁰ Když pak dojde na splácení, mnohá rodina zjistí, že je to nad její možnosti. Utrácení a nakupování ale může mít i jiné důvody. *„Kdo nemá pod kontrolou svůj život, komu se život takřikajíc děje, kdo je pouhým objektem dění, kdo nevládne nad svojí pracovní kariérou, kdo je v pasivním vleku událostí, tak ten se o to více může upnout ke kontrole „nákupního vozíku“. Takovému člověku se konzum stává drogou retušující nelítostnou realitu a pocity vlastní nevýznamnosti. Kdo ve svém životě nerozhoduje o ničem*

⁸⁰ DUFFKOVÁ, J., URBAN, L., DUBSKÝ, J. *Sociologie životního stylu*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, ISBN 978-80-7380-123-6, str. 191

(podstatném), ten se zpravidla snaží kontrolovat alespoň malichernostmi a vynikat v bizarnostech všeho druhu. “⁸¹ Někteří úspěšní manažeři sice vydělávají spoustu peněz, ale neschopnost navázat vztah si vynahrazují hromaděním věcí. Narůstá počet lidí, kteří mají na majetek, u něhož mají omezenou možnost s ním nakládat (z důvodu zástavního práva smluvního) uvalenou exekuci. Součástí mé pracovní náplně je i vyřizování agendy součinnosti s exekutory, která je daná zákonem. Nejednou se stane, že rodiče posílají pravidelně dítěti mnoho let peníze na účet, aby po dožití určitého věku mělo peníze do startu. Blíží se doba výplaty a já musím exekutora informovat o této skutečnosti. Celá léta šetření padnou na soudní poplatky, odměnu exekutora, úroky z prodlení a uhrazení dlužné částky. Už se stalo, že dlužná částka činila pár tisíc za nezaplacené kosmetické zboží z Oriflamu. V porovnání se zbytkem sumy k exekuci to byl zlomek částky. Za poslední dva roky počet požadavků od exekutorů nebývale vzrostl a v poslední době se začínají objevovat exekuce uvalené na nezletilé děti i seniory.

Péče o zdraví

Velký počet rodin se dnes věnuje svému zdraví, protože si uvědomuje, jakou hodnotu představuje. Lidé se zajímají o svůj zdravotní stav, mnohdy však péči omezí na preventivní lékařské prohlídky a nákup potravinových doplňků. Pohyb už je namáhavější, než spolknutí tablety plné vitamínů takže jich víc chodí k doktorům, než se pravidelně hýbat. „*Tělesná aktivita nepatří k životnímu stylu většiny české populace. Čtyři z deseti mužů a skoro polovina žen se vyhýbají jakékoli tělesné aktivitě. Co je to zacvičit si pravidelně aspoň jednou týdně do zpotení, neví šest z deseti mužů a sedm z deseti žen. Fyziologicky dostatečně, tedy aspoň třikrát týdně, sportuje u nás jen 22 procent mužů a 11 procent žen.*“⁸² Na venkově se můžeme často setkat s názorem, že kolem domu a zahrady je tolik práce, že to nahradí různé posilovny a tělocvičny. Je pravda, že je to určitá energetická spotřeba, ale většinou je zaměřena na zatěžování určitých partií, takže protažení celého těla nenahradí. V každém případě je ale pro tělo užitečnější, než polehávání u televizoru spojené s konzumací tučných jídel. V loňském roce dělala agentura STEM/MARK průzkum pro Všeobecnou zdravotní pojišťovnu. Z výsledků vyplývá, že každý pátý dospělý je obézní. Za posledních deset let tak narostlo procento lidí s indexem tělesné hmotnosti

---

⁸¹ DUFFKOVÁ, J., URBAN, L., DUBSKÝ, J. *Sociologie životního stylu*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, ISBN 978-80-7380-123-6, str. 190

⁸² MOŽNÝ, I. *Česká společnost: nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*, Praha: Portál, 2002, ISBN 80-7178-624-1, str.59

(BMI) nad 30 ze 14 na 21 %. „Podle průzkumu obezity ubývá s vyšším vzděláním: mezi vysokoškoláky trápí 12 % mužů a 9 % žen, zatímco mezi lidmi vyučenými bez maturity 26 % mužů a 24 % žen.“⁸³ Průzkum také prokázal, že nižší BMI je častěji spojen nejen s pohybovou aktivitou, ale souvisí i s pravidelným stravovacím režimem zahrnujícím konzumaci ovoce. V poslední době se stala hitem „krabičková dieta“, která pružně reaguje na současnou situaci. Lidé chtějí být štíhlí, ale hýbat se jim moc nechce. Tato dieta nabízí veškeré pohodlí. Jídlo vám až do domu dovezou v krabičkách, takže nemáte práci ani s umýváním nádobí. Pro lidi s průměrným příjmem však může být problémem cena. Pro vrcholové manažery zase nedostupnost spočívá v tom, že by museli být v určitou dobu doma, aby převzali krabičky, se kterými by pak museli cestovat na různá jednání. Vysoce postavená manažerka, kterou dobře znám, už o tomto způsobu stravování uvažovala, pak ho ale zavrhla, protože by musela platit dalšího člověka, který by krabičky přebíral a pak s nimi cestoval po republice za ní. Když tuto dietu testovali odborníci z Fóra zdravé výživy, došli k jednoznačnému závěru nevhodnosti takového způsobu hubnutí. Téměř všichni se shodli v tom, že strava je natolik málo kalorická, že bez rizika poškození zdraví už není možné provozovat fyzickou aktivitu, která by však měla být nedílnou součástí redukce hmotnosti. Dlouhodobě pak takovéto stravování bez dohledu lékaře může vést až k poškození zdraví. Mnohdy to vypadá tak, že jsme ochotni o zdraví víc uvažovat a mluvit, než pro ně něco skutečně dělat. Díky tomu můžeme čas od času říct, že se blížíme ke stupni vítězů tam, kde o to nestojíme. Dostáváme se mezi nejtlustší národy Evropy. Zuzana Roithová se stala patronkou a zakladatelkou projektu Zdravý rozum. Díky tomuto projektu se mohou rodiče na internetových stránkách dozvědět o škodlivosti dětských bot, hraček, oblečení, nábytku a potravin. Škodí však také reklama, která přesvědčuje rodiče, že výrobky plné cukru nahradí mléko a jsou tou nejlepší svačinou. V obchodech existuje nabídka potravin, které nesou označení BIO. Jak ukazují průzkumy, ne vždy takto označené potraviny splňují požadavky na kvalitu. Mnohdy se tak stávají pouze reakcí dodavatelů na módní trend. Dost lidí sleduje složení potravin, ale ne vždy se těmito vědomostmi řídí při jejich nákupu. Někdy je na vině miniaturní písmo, kterým je uvedeno složení. Ve většině případů to pak podle mého názoru bude cenou, protože ta se u BIO potravin mnohdy pohybuje v takových kategoriích, na kterou občan s průměrným příjmem nedosáhne.

---

⁸³ <http://www.svetzdravotnictvi.cz/kazdy-paty-dospely-v-cr-je-obezni-za-deset-let-pocty-stoupily-aam400/>, 28.1.12

Volný čas a současná rodina

*„Jednou z nejvýznamnějších oblastí zkoumání životního způsobu je tradičně **volný čas**, resp. trávení volného času, a to jak z hlediska kvantitativního (objem volného času), tak kvalitativního (struktura volného času – konkrétní volnočasové aktivity a praktiky a jejich zastoupení v celku volného času). Volný čas je sférou, v níž je možné nejvýrazněji uplatňovat svobodná rozhodnutí o její náplni na základě spíše vlastních potřeb, zájmů a hodnot než zvenčí více či méně vnucených daností a povinností či stereotypů.“⁸⁴ Způsob trávení volného času je dalším ukazatelem, který se v posledních letech výrazně změnil. Existuje velké množství nabídek jak pro celé kolektivy, rodiny i jednotlivce. Agentury zaměřené na zprostředkování nevšedních zážitků pružně reagují na zvyšující se poptávku. Nabídka se opět velmi liší podle ceny. S trochou invence se však dá i obyčejná procházka rodičů s dětmi lesem proměnit v dobrodružnou výpravu a nestojí vůbec nic, když nepočítám šrámy na oblečení vzniklé prodíráním houštinami. Vlastní angažovanost však často chybí, stáváme se pouhými spotřebiteli. „I přes stále se rozšiřující povědomí o **občanské společnosti** a principech, na nichž by měla fungovat v zájmu všech občanů a za jejich přímé účasti, nepatří veřejné aktivity v našich podmínkách k těm nejfrekventovanějším (řeceno velice mírně).“⁸⁵*

Kdo si hraje, nezlobí – to platí pro děti v dnešní době dvojnásob. Nuda a zahálka je častou příčinou vzniku novodobých patologií. I pro dospělé je důležité se občas vymanit ze všech povinností a udělat si čas jen sami pro sebe. Že nebude ani sebelepší přístroj fungovat bez údržby, je jasné všem. Avšak skutečnost, že je také nutné pečovat o vztahy, to už si tak často neuvědomujeme. Přístroj se dá pořídit nový, nefunkční rodina přináší ztráty daleko větší. Asi největším problémem je najít rovnováhu mezi nabídkou různých aktivit pro dítě, volným časem rodičů a zdravým selským rozumem. Abychom se pak nehonili za zážitky, zájmovými kroužky a drahou dovolenou, kterou si ani neužijeme při představě, co to všechno stojí peněz a kolik to bude představovat dalších aktivit, které nám to pomohou zaplatit. Peníze jsou opět hlavním limitujícím faktorem pro cestování. Zatímco dříve mohli za hranice k moři pouze ti, kteří dostali devizový příslib, dnes se předhání cestovní

---

⁸⁴ DUFFKOVÁ, J., URBAN, L., DUBSKÝ, J. *Sociologie životního stylu*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, ISBN 978-80-7380-123-6, str. 141

⁸⁵ DUFFKOVÁ, J., URBAN, L., DUBSKÝ, J. *Sociologie životního stylu*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, ISBN 978-80-7380-123-6, str. 160

kanceláře v zasílání katalogů s nejrozmanitější nabídkou do všech koutů světa. Běžná je nabídka množství animačních programů pro děti. Jen nerozumím tomu, proč bych měla o dovolené, kdy si chci dítěte užít a strávit s ním víc času, dítě svěřit cizím lidem, abych mohla nerušeně ležet na lehátku u hotelového bazénu. Faktem však je, že když jsme s dcerou byli na podobné dovolené, dětské koutky byly plné.

Změnily se také vztahy v širší rodině. Dřív se rodiny víc navštěvovaly, dnes je stále častěji slyšet – nemám čas, nestíhám. Přednost dáváme spíš přátelům, s těmi se stýkáme častěji, než s vlastní rodinou. Na jednu stranu je to celkem pochopitelné, protože přátele si hledáme podle toho, jak si rozumíme, co nás baví, kdežto rodina je daná a vybírat si nemůžeme. I mezi sourozenci pak vznikají velké rozdíly, a když se k tomu ještě přidají jejich životní partneři, mnohdy se při setkání nenajde téma, u kterého by nevznikl konflikt. Mezi generacemi je problém o to větší. Nároky dnešní doby jsou vysoké a mnohdy nechápeme ani vlastní rodiče, kteří zůstali stranou, aniž je zasáhl rozvoj informačních a komunikačních technologií. Nemají ani internet a obyčejná SMS, kterou dnešní teenager naťuká bez mrknutí oka za pár vteřin, jim zabere víc času, než napsání dopisu. Dopis se úplně ztratil ze současného způsobu soukromé komunikace. Maily jsou rychlejší a pružnější. Stačí něco vyfotit a jako přílohu mailu poslat na druhý konec světa. Osobní kontakt ale nemohou nahradit. Děti potřebují kontakt nejen s rodiči, ale také prarodiči. Ve výchově vítězí nad slovy nápodoba, a tak je budeme jednou těžko přesvědčovat, že za námi mají pravidelně jezdit, abychom mohli sledovat, jak rostou jejich děti, když dnes nemáme my na své rodiče čas. Vzpomínky na chvíle strávené u babičky a dědečka, kde se nespěchá, čtou se pohádky a vzpomíná se na doby, kdy maminka nebo tatínek byli ještě malí, si s sebou děti ponosou celý život. *„Z aspektu celospolečenského je zdůrazněný fakt, že rodina představuje základní sociální jednotku společnosti a je determinovaná úrovní společnosti, v které existuje (a zároveň ju i determinuje). Jednotlivcem prostřednictvím rodiny proniká do širších sociálních vztahů, rodina je přehně významným, primárním socializačním a výchovným činitelem. Rodina plní svoje funkce v dvojakej podobe – smerom k svojim vlastným členom, ale aj voči spoločnosti, čo je pre ňu vymedzené v oblasti legislativy.“*⁸⁶ Rodina byla, je a bude nenahraditelných článkem společnosti.

---

⁸⁶ KURINCOVÁ, V. *Rodiny vo vysokoškolskej príprave budúcich učiteľov. In Sborník příspěvků z mezinárodní konference – Sociální pedagogika v souvislostech globální krize*, Brno: IMS, 2011, ISBN 978-80-87182-16-1, str. 166.

3 Průzkum názorů na životní styl

3.1 Projekt průzkumu

Cílem průzkumu je analyzovat, jaká je současná česká rodina a současně zjistit, jaký je rozdíl mezi životním stylem venkovské a městské rodiny a rodiny žijící v příměstském satelitní výstavbě.

Hypotézy

Pro svůj průzkum jsem si stanovila níže uvedené hypotézy:

H1: Venkovská rodina vykazuje menší známky izolovanosti než rodina žijící ve městě.

H2: Obyvatelé města pečují o své zdraví intenzivněji než obyvatelé žijící na vesnici.

H3: Rodina žijící v satelitu se zapojuje do života obce či města méně než rodina z města či vesnice.

H4: Vesnická rodina tráví společně více času než rodina z města či satelitu.

H5: Materiální situace rodiny má vliv na kvalitu jejího životního stylu.

Výzkumná technika

Jako výzkumnou techniku jsem zvolila kvantitativní výzkumnou metodu – dotazníkové šetření. „Náklady na rozhovor jsou ve srovnání s dotazníkem mnohonásobné. Nicméně jedna jediná vlastnost dotazníku naprosto znehodnocuje jeho dobré stránky: nesmírně nízká návratnost. To platí zejména o velice ekonomických, poštou distribuovaných dotaznících.“⁸⁷ Ve snaze předejít tomuto problému, jsem zvolila časově náročnější metodu, která však zaručovala možnost oslovit dotazované osobně, a tím jsem se snažila eliminovat riziko nízké návratnosti. S dotazníky jsem osobně obcházela zvolené lokality a měla jsem

---

⁸⁷ DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*, Praha: Karolinum, 2008, ISBN 978-80-246-0139-7, str. 141

tak možnost objasnit, doplnit či upřesnit jakékoliv vzniklé nejasnosti. U některých odpovědí jsem dostala i doplňující informace, takže jsem v minimální míře dotazník doplnila i kvalitativní metodou – rozhovorem.

Postup

Na základě vlastních zkušeností a předpokladů získaných studiem literatury jsem si vytvořila hypotézy. Sestavila jsem dotazník s 20 otázkami, na které bylo možné odpovědět výběrem jedné z více variant odpovědí. Také jsem zaznamenávala věk, pohlaví, bydliště, počet členů domácnosti a počet dětí do 15 let. Tyto informace jsem sice nepotřebovala přímo k výše uvedeným hypotézám, ale chtěla jsem si ověřit, zda má rozdílné prostředí vliv na počet členů domácnosti a také mne zajímalo, kolik dětí se bude nejčastěji vyskytovat ve městě a kolik na vesnici. Satelit jsem si nedokázala vůbec zařadit. Na pár respondentech jsem si ověřila srozumitelnost otázek. Na vesnici a v satelitní výstavbě jsem obcházela jednotlivé domácnosti, ze kterých jsem vybírala mladé lidi do 40 let, protože u této věkové kategorie jsem předpokládala založenou rodinu s dětmi do 15 let. Záměrně jsem volila rodinu s dětmi v tomto věku, kdy je u dětí předpoklad docházky do předškolních zařízení nebo školních zařízení v rámci povinné školní docházky. Vesnice jsem vybrala v okolí Třebíče a Znojma a odpovědi obyvatel ze satelitní výstavby jsem získala v Troubsku a Moravanech. Ve městě Brně jsem pak zjišťovala údaje o životním stylu obyvatel města. Část dotazovaných jsem oslovila na sídlišti v Brně Bohunicích a část přímo ve středu města. Všechny oslovené jsem seznámila se smyslem, cílem a účelem mého dotazování. Všechny osoby byly také ujištěny o zachování anonymity.

Dotazník - tvoří přílohu č. 1, obsahuje 20 otázek, které mají sloužit k ověření hypotéz.

K potvrzení či nepotvrzení **H1** sloužily otázky:

1. Stýká se Vaše rodina s lidmi z okolí svého bydliště?
2. Znáte svoje sousedy?
3. Setkáváte se pravidelně s širší rodinou?
4. Poskytujete si navzájem v širší rodině pomoc a podporu?
5. Zúčastňujete se často společných akcí s přáteli?

K ověření H2 byly určeny otázky:

6. Dbá Vaše rodina zásad zdravé výživy?
7. Absolvují členové Vaší rodiny lékařské preventivní prohlídky?
8. Zajímáte se o původ a složení potravin, které konzumuje Vaše rodina?
9. Je kvalita potravin hlavním hlediskem při jejich nákupu?
10. Je Vaše rodina sportovně založená?

Pro H3 jsem použila otázky:

11. Zajímá se Vaše rodina o dění ve své obci (městské části)?
12. Podílí se Vaše rodina v místě bydliště nějakou formou na veřejném dění?
(např. vedení sportovního oddílu, účast na samosprávě)
13. Zúčastňuje se Vaše rodina kulturních společenských akcí v místě bydliště?
14. Navštěvují Vaše děti školu či školku v místě bydliště?
15. Znáte dobře bezprostřední okolí svého bydliště?

Pro H4 jsem zvolila otázky:

16. Věnuje Vaše rodina pravidelně volný čas společným aktivitám?
17. Trávíte hlavní část dovolené společně?
18. Trávíte společně i čas, který věnujete práci kolem domácnosti?

K H5 byly určeny otázky:

19. Materiální situaci Vaší rodiny hodnotíte jako?
20. Omezuje finanční situace kulturní či sportovní aktivity Vaší rodiny?

3.2 Analýza získaných dat

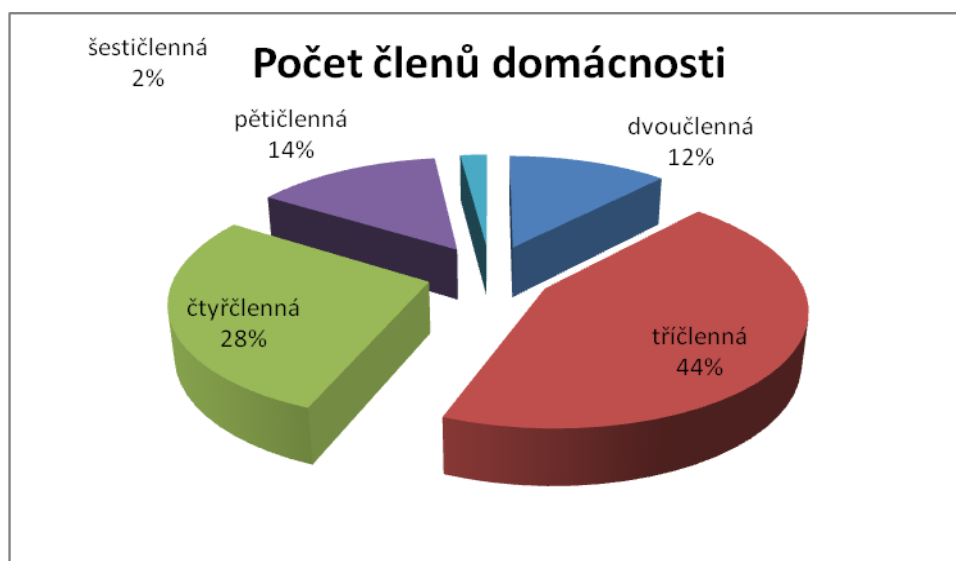
Přehled počtu vyplněných dotazníků

	město	satelit	vesnice	celkem
muži	23	20	16	59
ženy	27	31	35	93
celkem	50	51	51	152

Vzorek není nijak velký, ale domnívám se, že je možné i od takového počtu respondentů získat odpovědi, které potvrdí či nepotvrdí jednotlivé hypotézy. Také pro velkou časovou náročnost nebylo možné počty výrazně zvýšit.

Velikost rodiny v domácnosti

počet členů	město	satelit	vesnice	celkem v %
2	6	11	5	14,47 %
3	22	20	26	44,74 %
4	14	17	13	28,95 %
5	7	3	5	9,87 %
6	1	0	2	1,97 %
celkem	50	51	51	152

Vysoké % tříčlenné domácnosti potvrzuje trend zmenšující se rodiny bez ohledu na lokalitu.

Počet dětí do 15 let v rodině

počet dětí	město	satelit	vesnice	celkem v %
0	8	11	6	16,45 %
1	24	22	28	48,68 %
2	15	15	12	27,63 %
3	3	3	5	7,24 %
celkem	50	51	51	152

Počet rodin s jedním dítětem tvoří téměř polovinu, také zde je jednoznačně potvrzen trend dnešní doby. Když už se pár rozhodne pro dítě, tak stačí jedno. Rodin bez dětí je téměř 3 krát tolik, než rodin se třemi dětmi. Ještě před 20 – 30 lety bylo nejčastější zastoupení dvou dětí v rodině a rodiny se třemi dětmi se vyskytovaly běžně. Ze 152 dotazovaných nebyla ani jedna rodina s více než třemi dětmi.

Při vyhodnocování odpovědí z dotazníků jsem považovala za kladnou odpověď „ano“ a „spíše ano“, za záporné pak „ne“ a „spíše ne“.

Zpracované grafy k otázkám číslo 1 – 20 tvoří přílohu číslo 2

Otázka číslo 1 Stýká se Vaše rodina s lidmi z okolí svého bydliště?

	ano	spíše ano	spíše ne	ne
počet	92	22	31	7
vyjádření v %	60,53 %	14,47 %	20,39 %	4,61 %

75 % respondentů odpovědělo kladně a 25 % záporně. Vzhledem k současnému trendu uzavřenosti rodiny vůči okolí se nejví 75 % jako málo.

Na otázku číslo 2 **Znáte svoje sousedy?**

	ano	spíše ano	spíše ne	ne
počet	91	40	17	4
vyjádření v %	59,87 %	26,32 %	11,18 %	2,63 %

odpovědělo sice 13,81 % dotazovaných záporně, ale to může být mimo jiné způsobeno tím, že nebydlí v daném místě dlouho. Na druhou stranu je pravdou, že existují rodiny, které netouží po tom, aby někoho ze sousedství znaly nebo aby někdo znal je.

Otázka číslo 3 **Setkáváte se pravidelně s širší rodinou?**

	ano	spíše ano	spíše ne	ne
počet	68	26	47	11
vyjádření v %	44,74 %	17,11 %	30,92 %	7,24 %

Současná rodina se dostává do izolovanosti, tento fakt je sice často uváděn, přesto je zarážející vysoké % respondentů, kteří odpověděli záporně. Dnes už je vícegenerační soužití stále vzácnější. Situace se vyvíjela tak, že dříve žily 3 generace dohromady. Později bylo takové soužití pouze dočasné, než si mladá rodina opatřila samostatné bydlení. V současné době si nově zakládané rodiny pořizují samostatné bydlení dřív, než mají děti. Faktem je, že před rokem 1989 získat byt, a to i družstevní, bylo pro bezdětnou rodinu téměř nemožné. Situace však došla tak daleko, že už se mnohé rodiny nestýkají ani o svátcích. Nedostatek času je přitom jen výmluvou. Lidé si zvykli trávit čas v obchodních centrech, posilovnách, scházejí se s přáteli, ale na vlastní rodinu čas nemají. Jako častý důvod, proč se nestýkají s rodinou, dotazovaní uváděli rozdílné majetkové poměry v rodině a rozdílné názory na politiku. Z mnoha případů mohu potvrdit, že se často debata při rodinných setkáních zvrhla v „dohadování“, když došlo na politické názory. Jediným řešením byla domluva, že se sešlost vyhne těmto debatám a politika zůstane za dveřmi. Dříve měli všichni téměř stejně a rozdíly v majetkových poměrech nebyly tak vidět. Dnes není výjimkou, že sourozenci v jedné rodině disponují výrazně rozdílným majetkem a nedokážou se s touto skutečností vyrovnat. Zajímavé a potěšitelné je, že ačkoliv 38 % dotázaných uvedlo, že se nestýká s širší rodinou, tak nižší procento uvádí zápornou odpověď na otázku číslo 4.

Otázka číslo 4 **Poskytujete si navzájem v širší rodině pomoc a podporu?** (např. při nemoci, větších pracích)

	ano	spíše ano	spíše ne	ne
počet	75	38	30	9
vyjádření v %	49,34 %	25 %	19,74 %	5,92 %

Naše společnost je z minulosti zvyklá, že se staral stát a není pro ni, na rozdíl třeba od islámských zemí, samozřejmě poskytovat pomoc v širší rodině. 75,34 % odpovědělo kladně a 25,66 % záporně. Někteří z těch, co odpovídali záporně, se vyjadřovali v tom smyslu, že je to každého věc a oni sami také pomoc nevyžadují. Otázkou je, co budou dělat, až ji budou v nemoci či ve stáří potřebovat.

Otázka č. 5 **Zúčastňujete se často společných akcí s přáteli?**

	ano	spíše ano	spíše ne	ne
počet	112	28	11	1
vyjádření v %	73,68 %	18,42 %	7,24 %	0,66 %

Vysoké % kladných odpovědí ukazuje na skutečnost, že většina se stýká často s přáteli, dokonce o 30 % víc, než s vlastní rodinou. Přátele si však hledáme podle podobných zájmů a názorů, kdežto rodina je pevně daná a vyměnit ji nemůžeme, i když by si to mnozí přáli.

Otázka číslo 6 **Dbá Vaše rodina zásad zdravé výživy?**

	ano	spíše ano	spíše ne	ne
počet	27	34	79	12
vyjádření v %	17,76 %	22,37 %	51,97 %	7,89 %

Téměř 60 % záporných odpovědí je zarážející, obzvláště v dnešní době, kdy je dostatek informací o vlivu výživy na zdravotní stav člověka. Pravdou je, že jídelny se zdravou výživou se pohybují ve vyšších cenových kategoriích a příprava jídel doma je časově náročná.

Otázka číslo 7 **Absolvují členové Vaší rodiny lékařské preventivní prohlídky?**

	ano	spíše ano	spíše ne	ne
počet	95	38	17	2
vyjádření v %	62,50 %	25 %	11,18 %	1,32 %

87,5 % respondentů odpovědělo kladně na otázku týkající se preventivních prohlídek. Zde se na jedné straně potvrzuje skutečnost, že naše společnost spoléhá na lékaře (ještě víc na léky), na druhé straně je dobrým znamením, že si stále větší počet lidí uvědomuje důležitost dobrého zdraví a věnuje čas preventivním prohlídkám. Také to může být důsledek toho, že zaměstnavatelé vyžadují pravidelné lékařské prohlídky, tak jak jim to ukládá Zákoník práce, a na jejich neabsolvování může být nahlíženo jako na porušení pracovní kázně.

Otázka číslo 8 Zajímáte se o původ a složení potravin, které konzumuje Vaše rodina?

	ano	spíše ano	spíše ne	ne
počet	31	32	78	11
vyjádření v %	20,39 %	21,05 %	51,32 %	7,24 %

Vzhledem k tomu, že je k dispozici velké množství informací o tom, co nám prospívá a co škodí, je 58,56 % dotazovaných, kteří se nezajímají o původ a složení potravin velmi hodně.

Otázka číslo 9 Je kvalita potravin hlavním hlediskem při jejich nákupu?

	ano	spíše ano	spíše ne	ne
počet	13	40	33	66
vyjádření v %	8,55 %	26,32 %	21,71 %	43,42 %

O složení potravin se zajímá méně než polovina dotazovaných a ještě méně je těch, pro které je prioritou kvalita při jejich nákupu. Pouze 34,87 % respondentů odpovědělo kladně. Při vyplňování dotazníku mnoho z těch, kteří uváděli zápornou odpověď, udávali, že hlavním hlediskem je cena. Dále pak snadná dostupnost hypermarketu, kde nakoupí vše pod jednou střešou. Pro 65,13 % respondentů není kvalita potravin hlavním hlediskem při jejich nákupu.

Otázka číslo 10 Je Vaše rodina sportovně založená?

	ano	spíše ano	spíše ne	ne
počet	62	30	51	9
vyjádření v %	40,79 %	19,74 %	33,55 %	5,92 %

60,53 % dotázaných pokládá svou rodinu za sportovně založenou. % mi připadá poněkud vysoké ve srovnání s alarmujícími čísly o vzrůstající obezitě nejen v ČR, ale

i v ostatních státech západního vyspělého světa. Vzhledem k tendenci se nadhodnocovat, je pořád číslo těch, kteří odpověděli záporně, hodně vysoké.

Otázka číslo 11 **Zajímá se Vaše rodina o dění ve své obci (městské části)?**

	ano	spíše ano	spíše ne	ne
počet	22	25	86	19
vyjádření v %	14,47 %	16,45 %	56,58 %	12,50 %

Pouhých 30,92 % respondentů se zajímá o dění ve své obci. Z 69,08 % těch, kteří se nezajímají, dost často vysvětlovali svůj nezájem spíš znechucením a pocitem, že stejně nemohou do podstatných věcí zasáhnout a ovlivnit je, tak se raději ani nezajímají.

Otázka číslo 12 **Podílí se Vaše rodina v místě bydliště nějakou formou na veřejném dění (např. vedení sportovního oddílu, účast na samosprávě)?**

	ano	spíše ano	spíše ne	ne
počet	16	9	37	90
vyjádření v %	10,53 %	5,92 %	24,34 %	59,21 %

Víc než polovina z těch, co se zajímá o dění kolem sebe, se aktivně zapojuje a přímo se podílí na nějaké činnosti. 16,45 % sice není mnoho, ale je třeba si uvědomit, že se jedná o mladé lidi s malými dětmi, kteří se ještě ke svým povinnostem ve svém volnu dobrovolně věnují veřejným aktivitám.

Otázka číslo 13 **Zúčastňuje se Vaše rodina kulturních společenských akcí v místě bydliště?**

	ano	spíše ano	spíše ne	ne
počet	88	27	29	8
vyjádření v %	57,90 %	17,76 %	19,08 %	5,26 %

Společenských akcí v místě bydliště se zúčastňuje 75,66 % dotázaných. Nabídka různých akcí je poměrně široká, a to bez ohledu na lokalitu. Lidé se chtějí bavit, ale mají zájem se i něco dozvědět. Protože jsem s dotazníky chodila také v prosinci, téměř všichni se těšili na akce pořádané v rámci adventního období.

Otázka číslo 14 **Navštěvují Vaše děti školu či školku v místě bydliště?**

	ano	ne	školka není
počet	82	45	0
vyjádření v %	64,57 %	35,43 %	0 %

U této otázky jsem vzala za základ pouze rodiny, které mají děti, aby nedošlo ke zkreslení. Zajímalo mne, zda rodiče děti umísťují do předškolních a školních zařízení v místě bydliště nebo je vozí jinam. Z tohoto důvodu jsem se ptala jen na děti do 15 let, protože střední školy už jsou jen ve větších městech a opět by údaj neměl žádnou vypovídací schopnost. 35,43 % dětí navštěvuje školu či školku mimo místo bydliště, přesto že mají tuto možnost tam, kde bydlí.

Otázka číslo 15 Znáte dobře bezprostřední okolí svého bydliště?

	ano	spíše ano	spíše ne	ne
počet	105	38	8	1
vyjádření v %	69,08 %	25 %	5,26 %	0,66 %

5,92 % respondentů nezná bezprostřední okolí svého bydliště, přičemž kategorické ne uvedl pouze 1 respondent. Očekávala jsem, že počet záporně odpovídajících bude vyšší.

Otázka číslo 16 Věnuje Vaše rodina pravidelně volný čas společným aktivitám?

	ano	spíše ano	spíše ne	ne
počet	93	26	32	1
vyjádření v %	61,18 %	17,11 %	21,05 %	0,66 %

Pravidelně se věnuje společným aktivitám 78,29 % dotázaných, což mi přijde až nereálné a vypovídalo by to o skutečnosti, že to s dezintegrací není až takové zlé. Otázkou je, v jakém poměru je volný čas trávený individuálně k času trávenému společně.

Otázka číslo 17 Trávíte hlavní část dovolené společně?

	ano	spíše ano	spíše ne	ne
počet	130	15	7	0
vyjádření v %	85,52 %	9,87 %	4,61 %	%

Vzhledem k tomu, že jsem vybírala mladé lidi, u kterých je předpoklad malých dětí, je logické, že vysoké % bude trávit dovolenou společně. Pouze 4,61 % respondentů uvedlo spíše ne. Zajímavé je, že ti, co odpovídali záporně, většinou hodnotili svou materiální situaci jakou velmi dobrou. Dalo by se to interpretovat i tak, že v těchto případech má rodina dostatek finančních prostředků na to, aby si každý vybral dovolenou podle svého. Nic to však nemění na situaci, že dobu, kdy mají dostatek času na zábavu, odpočinek a relaxaci, tráví odděleně.

Otázka číslo 18 Trávíte společně i čas, který věnujete práci kolem domácnosti?

	ano	spíše ano	spíše ne	ne
počet	20	26	86	20
vyjádření v %	13,16 %	17,10 %	56,58 %	13,16 %

30,26 % dotázaných tráví společně i čas věnovaný domácnosti. Stále větší počet mužů se zapojuje do péče o domácnost a o děti. Do značné míry rozhoduje model, který si přináší muž ze své rodiny. Ze svého okolí znám případy, kdy byla maminka nešťastná toho, že péče o celou domácnost a starost o děti byla pouze její záležitostí a dnes její synové přesně kopírují to, co viděli celé dětství u svého otce. Když mají něco zařídit u své rodiny nebo hlídat děti, zavezou je matce. Ačkoliv se jim na otci nelíbilo, že dává přednost svým zájmům a nijak se nezapojuje do prací kolem domácnosti, dnes dělají to stejné. Přitom se do některých činností dají zapojit už i malé děti, které se nejen učí spolupracovat, ale získávají tak pocit důležitosti a hrdosti, co všechno jsou schopné zvládnout.

Otázka číslo 19 Materiální situaci Vaší rodiny hodnotíte jako?

	velmi dobrou	přiměřenou	špatnou
počet	41	93	18
vyjádření v %	26,97 %	61,18 %	11,84 %

Materiální situace a ekonomické postavení rodiny patří mezi důležité faktory, které ovlivňují životní styl. Dostatek finančních prostředků nedává záruku spokojenosti, ale pokud rodina nemá dostatek peněz, musí volit priority. Hodnocení materiální situace je subjektivní záležitostí. Není výjimkou, že i rodina, která jezdí každý rok na hory a v létě k moři, má vlastní bydlení a automobil, může svou situaci hodnotit jako přiměřenou a dokonce špatnou, protože „hodně pracují, ale stejně to nestačí na to, aby strávili dovolenou podle svých představ“. Jsme společností konzumní, materiálně založenou, kde mnohdy nařikají lidé, kteří ani netuší, co je to špatná situace. Já však mohu pouze uvést, že 11,84 % dotázaných svou situaci hodnotí jako špatnou a 26,97 % velmi dobrou.

Otázka číslo 20 Omezuje finanční situace kulturní či sportovní aktivity Vaší rodiny?

	ano	spíše ano	spíše ne	ne
počet	21	14	67	50
vyjádření v %	13,82 %	9,21 %	44,08 %	32,89 %

Na otázku číslo 20 odpovědělo 23,03 % lidí kladně a 76,97 % záporně. Také tato čísla mohou být zavádějící, protože i lidé s vysokými příjmy se mohou cítit omezení ve sportovních aktivitách. Půjde však asi o výjimky, protože člověk s průměrným příjmem, běžně netouží po leteckém průkazu či kapitánských zkouškách, které se pořizují řádově ve statisících. Pokud však rodina nemá na to, aby dětem zaplatila lyžařský výcvik, a nemůže financovat zájmové kroužky, kde by se děti mohly rozvíjet a navíc užitečným způsobem trávil volný čas, je to špatné pro celou společnost.

3.3 Životní styl rodiny z vesnice, města a „satelitu“ - komparace

Rozdíly v životním stylu vesnice a města, které známe z minulosti, již nejsou tak výrazné. Každá lokalita má své přednosti i své nedostatky. Některé rozdíly zmizely, jiné se objevují. Podstatná je tak skutečnost, že by každý měl vědět, co chce a co může očekávat, když se rozhoduje, kde chce žít. Pokud tedy má tu možnost volby. Někomu se totiž může stát, že se bez vlastního přičinění ocitne v lokalitě, kde se jeho dům či byt stane neprodejným a není mnoho těch, kteří si mohou pořídit další bydlení a odejít tam, kde si myslí, že budou spokojenější. Zajímalo mne, jak dopadne porovnání životního stylu rodiny žijící na vesnici, ve městě a do svého srovnání jsem zahrнула i satelitní výstavbu, která bývá často kritizována a přirovnávána k „paneláku naležato“.

Grafické znázornění odpovědí ke všem otázkám této části je uvedeno v příloze číslo 3

1) Stýká se Vaše rodina s lidmi z okolí svého bydliště?

	město	satelit	vesnice
ano + spíše ano	70 %	64,71 %	96,20 %
ne + spíše ne	30 %	35,29 %	9,8 %

Na 1. otázku odpovědělo kladně o 26,20 % rodin z vesnice víc než rodin z města. Nejméně kladných odpovědí jsem zaznamenala u rodin žijících v satelitu.

2) Znáte svoje sousedy?

	město	satelit	vesnice
ano + spíše ano	76 %	86,27 %	96,08 %
ne + spíše ne	24 %	13,73 %	3,92%

Na otázku č. 2 odpovědělo souhlasně nejvíce lidí z vesnice, následovali lidé ze satelitu. Téměř celá čtvrtina lidí z města odpověděla záporně oproti necelým 4 % rodin z vesnice,

3) Setkáváte se pravidelně s širší rodinou?

	město	satelit	vesnice
ano + spíše ano	62 %	58,82 %	64,71 %
ne + spíše ne	38 %	41,18 %	35,29 %

U otázky číslo 3 byly odpovědi rodin z města, satelitu a vesnice vyrovnanější, ale přece jen z nich vyplývá, že lidé ze satelitu se stýkají s širší rodinou ještě méně, než lidé z města. Obdobně vychází odpovědi na otázku číslo 4.

4) Poskytujete si navzájem v širší rodině pomoc a podporu? (např. při nemoci, větších pracích)

	město	satelit	vesnice
ano + spíše ano	76 %	68,63 %	78,43 %
ne + spíše ne	24 %	31,37 %	21,57 %

Zaujala mne skutečnost, že na otázku č. 4 odpovědělo kladně víc rodin než na otázku číslo 3. Víc kladných odpovědí bylo ze všech lokalit. Přitom jak u vesnice, tak u města je nárůst o 14 %. Pokud to znamená, že se sice nemusí vidět pravidelně, ale když je potřeba, přiloží ruku k dílu, není to se soudržností tak špatné. Také to však může být důsledek tendence dělat se lepším, než ve skutečnosti jsem.

5) Zúčastňujete se často společných akcí s přáteli?

	město	satelit	vesnice
ano + spíše ano	88 %	92,16 %	96,08 %
ne + spíše ne	12 %	7,84 %	3,92 %

Nejvíce kladných odpovědí je z vesnice a nejméně z města. Satelit se pohybuje uprostřed. Kladných odpovědí je ve srovnání s otázkou č. 3 mnohem více. Největší rozdíl je u rodin ze satelitu, kde je o 33,34 % více kladných odpovědí na otázku, zda se často stýkají s přáteli oproti kladným odpovědím na otázku, zda se setkávají pravidelně s širší rodinou. Téměř stejně vysoký rozdíl vychází i u rodin z vesnice – 31,33 %.

6) Dbá Vaše rodina zásad zdravé výživy?

	město	satelit	vesnice
ano + spíše ano	44 %	41,18 %	35,29 %
ne + spíše ne	56 %	58,82 %	64,71 %

Nejvíce kladných odpovědí bylo u rodin z města, i když je zarážející, že ani u této lokality neodpověděla ani polovina dotazovaných kladně. Satelit je blíže k městu, než k vesnici. 64,71 % záporných odpovědí rodin z vesnice je opravdu hodně.

7) Absolvují členové Vaší rodiny lékařské preventivní prohlídky?

	město	satelit	vesnice
ano + spíše ano	88 %	88,24 %	86,27 %
ne + spíše ne	12 %	11,76 %	13,73 %

U této otázky jsem zaznamenala vysoké % kladných odpovědí, které je u všech tří lokalit srovnatelné. Jako první jsem zpracovávala satelit. Když jsem sečítala jednotlivé dotazníky a viděla vysoký počet kladných odpovědí, napadla mne souvislost s hypotékami na pořízení domu, protože satelity nestojí tak dlouho. Že hypotéka musí být zajištěná životní pojistkou s vinkulací, mi došlo až poté, co jsem zpracovala ostatní dotazníky a vyšel mi stejně vysoký počet kladných odpovědí i u města a vesnice. V každém případě je dobře, že alespoň touto formou je věnována pozornost zdravotnímu stavu.

8) Zajímáte se o původ a složení potravin, které konzumuje Vaše rodina?

	město	satelit	vesnice
ano + spíše ano	46 %	39,22 %	39,22 %
ne + spíše ne	54 %	60,78 %	60,78 %

Nejvíce kladných odpovědí je od respondentů z města, ale ani ten opět nedosahuje ani na polovinu dotázaných. Respondenti z vesnice a satelitu odpovídali v součtu stejně.

9) Je kvalita potravin hlavním hlediskem při jejich nákupu?

	město	satelit	vesnice
ano + spíše ano	42 %	29,41 %	33,33 %
ne + spíše ne	58 %	70,59 %	66,67 %

Ještě menší % kladných odpovědí než na otázku č. 8, jsem zaznamenala u této otázky. Největší rozdíl mezi těmi, kteří se zajímají o složení a původ potravin, ale prioritou při jejich nákupu není kvalita, je u obyvatel satelitu – téměř 10 %.

10) Je Vaše rodina sportovně založená?

	město	satelit	vesnice
ano + spíše ano	76 %	80,39 %	72,55 %
ne + spíše ne	24 %	19,61 %	27,45 %

Podle odpovědí je nejvíc sportovně založených rodin ze satelitu a nejméně z vesnice. Rozdíl však není velký a jako sportovně založené se hodnotí vysoké % dotazovaných.

11) Zajímá se Vaše rodina o dění ve své obci (městské části)?

	město	satelit	vesnice
ano + spíše ano	22 %	23,53 %	47,06 %
ne + spíše ne	78 %	76,47 %	52,94 %

V odpovědích na tuto otázku byly výrazné rozdíly mezi obyvateli vesnice a města se satelitem. Očekávala jsem málo kladných odpovědí u satelitu, ale ještě méně jich bylo od obyvatel města.

12) Podílí se Vaše rodina v místě bydliště nějakou formou na veřejném dění?

(např. vedení sportovního oddílu, účast na samosprávě)

	město	satelit	vesnice
ano + spíše ano	10 %	15,69 %	23,53 %
ne + spíše ne	90 %	84,31 %	76,47 %

Občané se angažují čím dál méně, velké % lidí dnes nejde ani k volbám. Na vesnici se lidé více zajímají o věci kolem sebe a více se zapojují do veřejného dění. Přesto i na vesnici odpovídá kladně pouze 23,53 %.

13) Zúčastňuje se Vaše rodina kulturních společenských akcí v místě bydliště?

	město	satelit	vesnice
ano + spíše ano	72 %	60,78 %	94,12 %
ne + spíše ne	28 %	39,22 %	5,88 %

Účast na kulturních společenských akcích je již o něčem jiném. Dnes se lidé chtějí bavit. Předpokládám, že vysoké % kladných odpovědí je způsobeno především zaměřením na dospělé mladé lidi.

14) Navštěvují Vaše děti školu či školku v místě bydliště?

	město	satelit	vesnice
ano	80,95 %	38,75 %	73,33 %
ne	19,05 %	61,25 %	26,67 %

Na tuto otázku nikdo neodpověděl tak, že školka v místě bydliště není. Zohlednila jsem odpovědi rodin, které nemají děti, aby informace měla vypovídací schopnost. Odpovědi jsou ještě srovnatelné u města a vesnice, ale satelit se hodně odlišuje. 61,25% dětí ze satelitní výstavby nenavštěvuje školku či školu v místě bydliště.

15) Znáte dobře bezprostřední okolí svého bydliště?

	město	satelit	vesnice
ano + spíše ano	96 %	88,24 %	98,04 %
ne + spíše ne	4 %	11,76%	1,96 %

Na otázku znalosti okolí bydliště odpovědělo kladně vysoké % rodin ze všech lokalit. Nejvíc záporných odpovědí jsem zaznamenala u obyvatel satelitu.

16) Věnuje Vaše rodina pravidelně volný čas společným aktivitám?

	město	satelit	vesnice
ano + spíše ano	86 %	78,43 %	70,59 %
ne + spíše ne	14 %	21,57 %	29,41 %

Nejvíc kladných odpovědí bylo z města a nejméně z vesnice, satelit se pohyboval uprostřed těchto hodnot.

17) Trávíte hlavní část dovolené společně?

	město	satelit	vesnice
ano + spíše ano	96 %	92,16 %	98,04 %
ne + spíše ne	4 %	7,84 %	1,96 %

Odpovědi respondentů z města a vesnice jsou srovnatelné. 7,84 % dotázaných ze satelitu odpovědělo záporně, což je 4 krát více záporných odpovědí, než je z vesnice.

18) Trávíte společně i čas, který věnujete práci kolem domácnosti?

	město	satelit	vesnice
ano + spíše ano	36 %	37,25 %	17,65 %
ne + spíše ne	64 %	67,75 %	82,35 %

U této otázky jsou srovnatelné odpovědi dotazovaných z města a satelitu a vybočují odpovědi z vesnice. Může to být způsobeno i tím, že na vesnici je více práce spojené s údržbou domu a zahrady a práce jsou více rozdělené. Také je daleko větší prostor, kde se rodina pohybuje a žije. V menším bytě ve městě je mnohdy problém pracovat odděleně. V satelitu však tento problém není, a přesto jsem zde zaznamenala nejvíce kladných odpovědí.

19) Materiální situaci Vaší rodiny hodnotíte jako?

	město	satelit	vesnice
velmi dobrou	26 %	37,25 %	17,65 %
přiměřenou	64 %	52,94 %	66,67 %
špatnou	10 %	9,8 %	15,69 %

Nejhůře vnímají svou materiální situaci na vesnici, kde je nejnižší počet těch, kteří svou situaci pokládají za velmi dobrou a nejvyšší počet těch, kteří ji hodnotí jako špatnou. Oproti respondentům ze satelitu, kde bylo nejvíc těch, co hodnotí svou materiální situaci jako velmi dobrou a nejméně těch, kteří ji hodnotí jako špatnou.

20) Omezuje finanční situace kulturní či sportovní aktivity Vaší rodiny?

	město	satelit	vesnice
ano + spíše ano	24 %	21,57 %	23,53 %
ne + spíše ne	76 %	78,43 %	76,47 %

V odpovědích na otázku č. 20 nebyl téměř rozdíl mezi městem a vesnicí, mírně se odlišuje pouze satelit. Do výpočtu jsem zahrnula všechny respondenty, bez ohledu na skutečnost, jak odpovídali na otázku číslo 19, protože i mezi těmi, kteří označovali svou situaci jako přiměřenou a dokonce velmi dobrou, se našli takoví, které jejich finanční situace omezuje v kulturních či sportovních aktivitách.

4 Shrnutí výsledků průzkumu

Na základě zkušeností a vědomostí získaných studiem odborné literatury bylo pro diplomovou práci stanoveno pět hypotéz. Vyhodnocení hypotéz vychází z výše uvedených výsledků, které vznikly zpracováním dotazníků.

H1: Venkovská rodina vykazuje menší známky izolovanosti než rodina žijící ve městě.

K této hypotéze se vážou otázky číslo 1 – 5 uvedené v dotazníku.

Otázka	ano + spíše ano		ne + spíše ne	
	město	vesnice	město	vesnice
1 Stýká se Vaše rodina s lidmi z okolí svého bydliště?	70,00%	90,20%	30,00%	9,80%
2 Znáte svoje sousedy	76,00%	96,08%	24,00%	3,92%
3 Setkáváte se pravidelně s širší rodinou?	62,00%	64,71%	38,00%	35,29%
4 Poskytujete si navzájem v širší rodině pomoc?	76,00%	78,43%	24,00%	21,57%
5 Zúčastňujete se často společných akcí s přáteli?	88,00%	96,08%	12,00%	3,92%

U všech pěti otázek jsem zaznamenala větší počet kladných odpovědí od respondentů z vesnice, než od rodin z města. Výše uvedené výsledky **hypotézu potvrzují**.

H2: Obyvatelé města pečují o své zdraví intenzivněji než obyvatelé žijící na vesnici.

Pro vyhodnocení H2 jsem použila otázky číslo 6 – 10 z dotazníku.

Otázka	ano + spíše ano		ne + spíše ne	
	město	vesnice	město	vesnice
6 Dbá Vaše rodina zásad zdravé výživy?	44,00%	35,29%	56,00%	64,71%
7 Absolvují čl. Vaší rodiny lékařské preventivní prohlídky?	88,00%	86,27%	12,00%	13,73%
8 Zajímáte se o původ a složení potr., které konzumujete?	46,00%	39,22%	54,00%	60,78%
9 Je kvalita potravin hlavním hlediskem při jejich nákupu?	42,00%	33,33%	58,00%	66,67%
10 Je Vaše rodina sportovně založená?	76,00%	72,55%	24,00%	27,45%

U některých odpovědí je rozdíl minimální, u jiných téměř 10 %. Přesto je zřejmé, že se u všech odpovědí respondentů z města objevuje vyšší procento kladných odpovědí, než jsem zaznamenala u obyvatel vesnice. Tato skutečnost **potvrzuje hypotézu H2**.

H3: Rodina žijící v satelitu se zapojuje do života obce či města méně než rodina z města či vesnice.

Pro vyhodnocení H3 byly určeny otázky číslo 11 – 15 z dotazníku.

Otázka	ano + spíše ano			ne + spíše ne		
	město	satelit	vesnice	město	satelit	vesnice
11 Zajímá se Vaše rodina o dění ve své obci?	22,00%	23,53%	47,06%	78,00%	76,47%	52,94%
12 Podílí se Vaše rodina v místě bydliště nějakou formou na veřejném dění?	10,00%	15,69%	23,53%	90,00%	84,31%	76,47%
13 Zúčastňuje se Vaše rodina kulturních společenských akcí v místě bydliště?	72,00%	60,78%	94,12%	28,00%	39,22%	5,88%
14 Navštěvují Vaše děti školu či školku v místě bydliště?	80,95%	37,50%	73,33%	19,05%	62,50%	26,67%
15 Znáte dobře bezprostř. okolí svého bydl.?	96,00%	88,24%	98,04%	4,00%	11,76%	1,96%

Z výsledků je zřejmé, že na otázky číslo 13 – 15 bylo od respondentů ze satelitu nejméně kladných odpovědí. Jiná je však situace u odpovědí na otázku 11 a 12, kde obyvatelé satelitu odpovídají sice méně často kladně, než obyvatelé vesnice, ale přesto častěji než obyvatelé města. Rodina ze satelitu se tedy zapojuje méně než rodina z vesnice. Rodina z města se podílí na veřejném dění v místě bydliště ještě méně než rodina ze satelitu. Stejná situace platí i pro projevovaný zájem se o dění ve své obci. **Hypotéza H3 se tímto nepotvrzuje.**

H4: Vesnická rodina tráví společně více času než rodina z města či satelitu.

Pro vyhodnocení H4 byly určeny otázky číslo 16 – 18 z dotazníku.

Otázka	ano + spíše ano			ne + spíše ne		
	město	satelit	vesnice	město	satelit	vesnice
16 Věnuje vaše rodina pravidelně volný čas společným aktivitám?	86,00%	78,43%	70,59%	14,00%	21,57%	29,41%
17 Trávíte hlavní část dovolené společně?	96,00%	92,16%	98,04%	4,00%	7,84%	1,96%
18 Trávíte společně i čas, který věnujete práci kolem domácnosti?	36,00%	37,25%	17,64%	64,00%	62,75%	82,35%

Na otázku číslo 17 bylo nejvíce kladných odpovědí od respondentů z vesnice, ale u otázek 16 a 18 naopak nejméně. Rodiny z města i satelitu podle odpovědí tráví více času společně jak při práci kolem domácnosti, tak i při volnočasových aktivitách než rodina z vesnice. **H4 se tímto nepotvrzuje.**

H5: Materiální situace rodiny má vliv na kvalitu jejího životního stylu.

Pro vyhodnocení H5 byly použity otázky 19 a 20 z dotazníku.

19	Materiální situaci Vaší rodiny hodnotíte jako?	velmi dobrou	přiměřenou	špatnou
	město	26,00%	64,00%	10,00%
	satelit	37,25%	52,94%	9,80%
	vesnice	17,65%	66,67%	15,69%

Otázka	ano + spíše ano			ne + spíše ne		
	město	satelit	vesnice	město	satelit	vesnice
20 Omezuje finanční situace kulturní či sportovní aktivity Vaší rodiny?	24,00%	21,57%	23,53%	76,00%	78,43%	76,47%

Ačkoliv svou materiální situaci jako špatnou hodnotí 15,60 % vesnických rodin, tak se cítí tyto rodiny omezeny ve svých kulturních či sportovních aktivitách v menším % než rodiny z města, které hodnotily svou materiální situaci jako špatnou v 10 %. V každém případě však finanční situace omezuje aktivity všech rodin bez ohledu na lokalitu. Při hodnocení této hypotézy vycházím také z komentářů doprovázející vyplňování otázky číslo 9 dotazníku, která se týkala kvality, jako hlavního kritéria při nákupu potravin. Mnoho rodin se při nákupu řídí víc cenou než kvalitou. Z toho tedy vyplývá, že materiální situace rodiny má vliv na kvalitu jejího životního stylu. **H5 se tedy potvrzuje.**

Závěr

Diplomová práce se zabývá životním stylem současné rodiny. O životním stylu současné společnosti a o současné rodině se v poslední době hodně diskutuje, nejčastěji v souvislosti se změnami, které mají negativní dopad na celou společnost. „*Pro druhou polovinu dvacátého století je příznačné užívání termínu konzumní způsob života, pro který je charakteristická spotřeba jako program spolu se zábavou. Životaschopnost konzumní společnosti je založena na existenci masmédií, která lidem sdělují, na co nového na trhu je potřeba vydělávat, na co se těšit, jak žít.*“⁸⁸ Z tohoto důvodu bývá zdůrazňována nutnost změny životního stylu. Současná doba klade na člověka stále vyšší nároky, takže se dá očekávat, že počet lidí, kteří nebudou schopni tyto nároky splňovat, bude neustále narůstat. Také počet rodin, které nezvládají své původní funkce, roste. Právě tady se otvírá prostor pro vzdělávací, výchovné i pomoc poskytující instituce, aby pomohly tam, kde selhává rodina. V rámci výchovy ke zdravému životnímu stylu má pedagog možnost zvýšit odolnost jedince vůči různým patologiím, které ohrožují téměř všechny věkové kategorie. Tím se zdravý životní styl řadí mezi nespécifickou prevenci, která je tou nejlepší formou na cestě utváření a kultivace silné, zdravé a odolné osobnosti.

První část práce vymezuje charakteristiku a typy životních stylů. Životní styl vyspělých zemí se postupně díky globalizaci začíná unifikovat. Z důvodu špatného zdravotního stavu obyvatelstva roste význam zdravého životního stylu a výchovy k němu. V práci jsou zmiňovány také podmínky, které utváření životního stylu ovlivňují. Druhá část je věnována rodině a jejímu historickému vývoji. Za dlouhou dobu své existence rodina změnila svou podobu a změnily se i její funkce. Technický pokrok nám umožňuje přežít jako jednotlivci, což bylo dříve nepředstavitelné a nemožné. Přesto se však bez rodiny neobejdeme. Nic nedokáže nahradit rodinu v její funkci vztahové a socializační. Citový deficit z dětství ovlivní člověka na celý život. Zvyšující se počty rozpadajících se rodin jsou alarmující. Jaké jsou příčiny, které vedou k proměnám současné rodiny i jejího životního stylu? Pro současnou rodinu je charakteristickým rysem její zmenšování. Roste počet rodin s jedním dítětem. Také narůstá počet rodin neúplných. Ty jsou nejvíce ohroženy rizikem vzniku

---

⁸⁸ MÜHLPACHR, P. a kol. *Sociální pedagogika II*, Brno: IMS, 2011, str. 153

patologií, ale jsou také ekonomicky méně stabilní. Pro současnou rodinu se stal samozřejmostí život s dluhem. Ne vždy jsou však na dluh pořizovány věci, které jsou nezbytné pro spokojený život. Nezbytnou součástí současné rodiny se však stal počítač a připojení na internet, bez kterého nemůže již ani středoškolák plnit úkoly. Stále více ho potřebují i rodiny dětí, které navštěvují základní školu. Stejně jako oheň, i on se může proměnit z dobrého služebníka ve zlého pána. Výrazným způsobem se mění komunikace. Ubývá chvil, kdy si „jen tak povídáme“ a v našich slovnících se zabydlel výraz „nestíhám“. Je situace opravdu tak zlá? Ne všichni odborníci se shodují v názorech na současnou rodinu, a ne všichni vidí její budoucnost černě. Všichni se však shodují na její důležitosti a nezastupitelnosti při výchově a socializaci dětí. Při tvorbě návyků, postojů a žebříčku hodnot, který tak výrazně ovlivňuje způsob, jakým žijeme - náš životní styl. Cílem této práce bylo analyzovat současnou rodinu a její proměny, se zaměřením na příčiny těchto proměn. Cílem empirické části práce bylo porovnání životního stylu venkovské rodiny s životním stylem rodiny z města a satelitní výstavby. Formou dotazníku bylo provedeno šetření, které porovnává, v čem se jednotlivé lokality liší a v čem se naopak shodují. Byly stanoveny hypotézy, z nichž byly tři potvrzeny a dvě nepotvrzeny. Cíl práce byl naplněn. Rodina, přes všechny změny, kterými prošla, zůstává základem společnosti.

Resumé

Tato diplomová práce se zabývá životním stylem současné rodiny. Vymezuje charakteristiku a typologie životního stylu. Uvádí také podmínky, které ovlivňují skutečnost, pro jaký životní styl se rozhodneme. Mnozí z nás jsou donuceni zaměnit svůj způsob života, pokud chtějí přežít, za zdravý životní styl. O tom se hovoří v posledních letech často. Zahrnuje správnou životosprávu, životní rytmus, pohybový režim, duševní aktivitu i zvládání náročných životních situací. Je to celkový přístup k životu, jeho radostem i problémům.

Rodina se v průběhu lidské existence vyvíjí a její funkce se mění. Zásadní proměnu přineslo minulé století. Emancipace ženy měla zásadní vliv na role v rodině. Část problémů zmizela, aby je nahradily problémy nové. Narostl počet rozvodů i dvojic, které nepokládají formální manželství za důležité. Tato skutečnost přináší vyšší počty dětí jak narozených mimo manželské svazky, tak z rozvedených manželství. Narůstá počet „jedináčků“ i dospělých, kteří programově odmítají rodičovství. Prohlubuje se diferencovanost rodin podle socioekonomické úrovně, což má za následek rozdílné trávení volného času, možnost či nemožnost pěstovat své záliby, různé úrovně bydlení, ale i rozdílné úrovně zabezpečování základních životních potřeb.

Součástí diplomové práce je i průzkum životního stylu v rodinách, pro který bylo zvoleno dotazníkové šetření. Všechny výsledky byly zpracovány do grafické podoby a tvoří přílohy této práce. Součástí vyhodnocení byla i komparace životního stylu rodin z města, vesnice i satelitní výstavy.

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá životním stylem současné rodiny. Vymezuje základní pojmy, charakteristiky a typologie životního stylu. Zmiňuje podmínky ovlivňující tvorbu životního stylu. Ukazuje rodinu v minulosti i její vývoj až do současné doby. Analyzuje příčiny, které vedou k současnému stavu rodiny v naší společnosti. Empirická část pomocí kvantitativní metody – dotazníkového šetření – zjišťuje, jaká je současná rodina. Pomocí komparace pak ukazuje v čem je rodina žijící ve městě, na vesnici a v příměstské satelitní výstavbě srovnatelná i to, v čem se odlišuje.

Annotation

This thesis deals with lifestyle of current families. It defines basic concepts, features and typology of lifestyles. Conditions influencing formation of a lifestyle are mentioned. It also examines family as such, its past and development up till present times as well as analysis causes leading to current state of family in our society. The empirical part investigates the state of current family using quantitative method of questionnaires. Differences and similarities among families living in cities, city suburbs and villages are shown using comparisons.

Klíčová slova

Životní styl, životní styl rodiny, zdravý životní styl, konzumní způsob života, utváření životního stylu, rodina, současná rodina, proměny současné rodiny, současná společnost, socializace, prostředí

Keywords

Lifestyle, family lifestyle, healthy lifestyle, consumist lifestyle, shaping the lifestyle, family, current family, change of current family, current society, socialization, environment

Seznam použité literatury

1. BAKOŠOVÁ, Z. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. Bratislava: UKB, 2008, 251 s, ISBN 978-80-969944-0-3,
2. BALÁŽ, O. *Sociálne aspekty výchovy*, Bratislava: VEDA, 1981, 354 s.
3. ČERMÁKOVÁ, M. *Rodina a měnící se gender role – sociální analýza české rodiny*, Praha: Sociologický ústav AV ČR, 1997, 24 s. ISBN 80-859-42-1.
4. DIAMOND, M., SCHNELL, D. B. *Fit pro rok 2000, jak si osvojit náročný životní styl pro 21. století*, Praha: Eminent, 1998, 256 s. ISBN 80-85876-69-8.
5. DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*, Praha: Karolinum, 2008, 372 s. ISBN 978-80-246-0139-7.
6. DOLINSKÝ, G. *Problematika výchovy dětí a mládeže ke zdravému způsobu života v evropských zemích, sborník příspěvků z 1. mezinárodní konference evropských zemí*, Brno: MU, 1997, 292 s. ISBN 80-210-1654-X.
7. DUFFKOVÁ, J., URBAN, L., DUBSKÝ J. *Sociologie životního stylu*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, 237 s. ISBN 978-80-7380-123-6.
8. FROMM, E. *Mít nebo být?*. Praha: Naše vojsko, 1992, 176 s. ISBN 80-206-0181-3.
9. GOODY, J. *Proměny rodiny v evropské historii: historicko-antropologická esej*, Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2006, 229 s. ISBN 80-7106-396-7.
10. GULOVÁ, L. *Sociální pedagogika a multikulturní výchova v otázkách*, Brno: MU, 2008, 212 s. ISBN 978-80-210-4724-2.
11. HAŠKOVÁ, H. *Fenomén bezdětnosti*, Praha: SLON, 2009, 264 s. ISBN 978-80-7419-020-9.

12. HORÁK, R. *Základní aspekty marketingu*, Brno: IMS, 2009, 93 s.
13. HULÁKOVÁ, M. *Životní způsob a problém hodnot*, Praha: Academia, 1980, 268 s.
14. KAWULA, S., MACHEL, H. *Młodzież a współczesne dewiacje i patologie społeczne*, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2001, 207s. ISBN 83-7174-924-4
15. KLABOUC, J. *Manželství a rodina v minulosti*, Praha: Orbis, 1962, 281 s.
16. KOVAŘÍK, J., ŠMOLKA, P. *Současná rodina: problémy–konstanty–proměny–naděje*, Praha: Asociace manželských a rodinných poradců ČR, 1996, 71 s.
17. KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk, prostředí, výchova, K otázkám sociální pedagogiky*, Brno: Paido, 2001, 199 s. ISBN 80-7315-004-2.
18. KRAUS, B., VACEK, P. *K základním otázkám pedagogiky*, Hradec Králové: GAUDEAMUS, 1992, 75 s. ISBN 80-7041-600-9.
19. KRAUS, B. *Sociální aspekty výchovy*, Hradec Králové: GAUDEAMUS, 1999, ISBN 80-7041-135-X, 165 s.
20. KRAUS, B., SÝKORA, P. *Sociální pedagogika I*, Brno: IMS, 2009, 63 s.
21. KRAUS, B. *Teorie výchovy*, Brno: IMS, 2006, 30 s.
22. KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*, Praha: Portál, 2008, 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3.
23. KŘÍŽKOVÁ, A. *Práce a péče: proměny „rodičovské“ v České republice a kontext rodinné politiky Evropské unie*, Praha: SLON, 2008, 163s. ISBN 978-80-86429-94-6.

24. MACHONIN, P. *Česká společnost a sociologické poznání: (problémy společenské transformace a modernizace od poloviny šedesátých let 20. století do současnosti)*, Praha: ISV, 2005, 286 s. ISBN 80-86642-39-9.
25. MATĚJČEK, Z. *Rodiče a děti*, Praha: Avicenum, 1989, 336 s.
26. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, vydání třetí, rozšířené a přepracované, Praha: SLON, 2003, 161 s. ISBN 80-86429-19-9.
27. MARÁDOVÁ, E. *Rodinná výchova, Zdravý životní styl I*, Praha: Fortuna, 1998, 143 s. ISBN 80-7168-513-5.
28. MAŘÍKOVÁ, H., ČERMÁKOVÁ, M. *Proměny současné české rodiny (Rodina-gender-stratifikace)*, Praha: SLON, 2000, 170 s. ISBN 80-85850-93-1.
29. MOŽNÝ, I. *Česká společnost: nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*, Praha: Portál, 2002, 208 s. ISBN 80-7178-624-1.
30. MOŽNÝ, I. *Moderní rodina (mýty a skutečnosti)*, Brno: Blok, 1990, 184 s. ISBN 80-7029-018-8.
31. MOŽNÝ, I. *Kapitoly ze sociologie rodiny*, Brno: UJEP, 1987, 143 s.
32. MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*, 2. rozšířené vydání, Praha: Sociologické nakladatelství, 2002, 250 s. ISBN 80-86429-05-9.
33. MUŽÍK, V., *Výživa a pohyb jako součást výchovy ke zdraví na základní škole: příručka pro učitele*, Brno: Paido, 2007, ISBN 978-80-7315-156-0, 150 s.
34. MÜHLPACHR, P. *Problémy současné společnosti*, Brno: IMS, 2004, 82 s.
35. MÜHLPACHR, P. a kol., *Sociální pedagogika II*, Brno: IMS, 2011. 251 s.

36. MÜHLPACHR, P. a kol., *Sociální pedagogika v souvislostech globální krize: Sborník příspěvků z mezinárodní konference*, Brno: IMS, 2011, 911 s. ISBN 978-80-87182-16-1
37. NEŠPOR, K., CSÉMY, L. *Alkohol, drogy a vaše děti: Jak problémům předcházet, jak je včas rozpoznat, jak je zvládat*, 2. rozšířené vydání, Praha: Sportpropag, 1994, 159 s.
38. NOVOTNÝ, J. S. *Psychologie zdraví a duševní hygiena pro sociální pedagogy*, Brno: IMS, 2009, 106 s.
39. RABUŠIC, L. *Kde ty všechny děti jsou? Porodnost v sociologické perspektivě*, Praha: SLON, 2001, 265 s. ISBN 80-86429-01-6.
40. RHEINWALDOVÁ, E., *Rodičovství není pro každého*, Praha: MOTTO, 1993, 176 s. ISBN 80-901338-4-3.
41. SEKOT, A. *Sociologie v kostce*, Brno: Paido, 2006, 258 s. ISBN 80-7315.126-X.
42. SINGLY, F. *Sociologie současné rodiny*, Praha: Portál, 1999, 127 s. ISBN 80-7178-249-1.
43. SIROVÁTKA, T., HORA, O. *Rodina, děti a zaměstnání v české společnosti*, Boskovice: Fakulta sociálních studií MU, 2008, 330 s. ISBN 978-80-7326-140-5.
44. SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*, Praha: Portál, 2001, 176 s. ISBN 80-7178-559-8.
45. VAĐUROVÁ, H., MÜHLPACHR, P. *Kvalita života: teoretická a metodologická východiska*, Brno: MU, 2005, 143 s. ISBN 80-210-3754-7.
46. VÍTEK, K. *Výchovné poradenství a sociální patologie*, Praha: SPN, 1989, 143 s.

Internetové zdroje

47. <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost> - 20.11.2011
48. http://www.mpsv.cz/files/clanky/2125/koncepce_rodina.pdf, 20.11.2011
49. http://www.mpsv.cz/files/clanky/7958/Narodni_koncepce_podpory_rodin_s_detmi.pdf, 28.11.2011
50. http://vdb.czso.cz/vdbvo/maklist.jsp?kapitola_id=19&expand=1&, 25. 1. 2012
51. <http://vegetariani.asp2.cz/zdravi.aspx>, 23.7.2011
52. <http://www.svetzdravotnictvi.cz/kazdy-paty-dospely-v-cr-je-obezni-za-deset-let-pocty-stouply-aam400/>, 28. 1. 12
53. <http://www.sedmicka.cz/brno-vyskov/clanek/jak-se-zije-v-kralikarnach-aneb-co-zjistili-urednici-na-sidlistich-v-brne-257629>, 26.1.2012
54. <http://www.volby.cz/pls/sn1990/u4>, 15.10.2011
55. <http://zpravy.e15.cz/domaci/ekonomika/mlada-generace-ma-velke-mezery-ve-financni-gramotnosti-ukazal-pruzkum-697860>, 8.9.2011
56. <http://zpravy.e15.cz/nazory/rozhovory/jan-fischer-zvykli-jsme-si-ze-kazda-dalsi-generace-se-ma-lepe-nez-ta-predesla-a-to-uz-nemusi-platit-714463>, 4.11.2011

Seznam příloh

1 příloha číslo 1 – dotazník

2 příloha číslo 2 grafy k části 3.2

3 příloha číslo 3 grafy k části 3.3

Dovolte, abych Vás požádala o vyplnění dotazníku, který je anonymní a bude použit pouze pro mou diplomovou práci „Životní styl současné rodiny“. Děkuji za Váš čas a ochotu Anna Chelíková

DOTAZNÍK

věk ..... muž žena

bydliště: vesnice město příměstský satelit

počet členů domácnosti: ..... z toho dětí do 15 let:.....

1 Stýká se Vaše rodina s lidmi z okolí svého bydliště?

ano spíše ano spíše ne ne

2 Znáte svoje sousedy?

ano spíše ano spíše ne ne

3 Setkáváte se pravidelně s širší rodinou?

ano spíše ano spíše ne ne

4 Poskytujete si navzájem v širší rodině pomoc a podporu? (např. při nemoci, větších pracích)

ano spíše ano spíše ne ne

5 Zúčastňujete se často společných akcí s přáteli?

ano spíše ano spíše ne ne

6 Dbá Vaše rodina zásad zdravé výživy?

ano spíše ano spíše ne ne

7 Absolvují členové Vaší rodiny lékařské preventivní prohlídky?

ano spíše ano spíše ne ne

8 Zajímáte se o původ a složení potravin, které konzumuje Vaše rodina?

ano spíše ano spíše ne ne

9 Je kvalita potravin hlavním hlediskem při jejich nákupu?

ano spíše ano spíše ne ne

10 Je Vaše rodina sportovně založená?

ano spíše ano spíše ne ne

11 Zajímá se Vaše rodina o dění ve své obci (městské části)?

- ano spíše ano spíše ne ne

12 Podílí se Vaše rodina v místě bydliště nějakou formou na veřejném dění (např. vedení sportovního oddílu, účast na samosprávě)?

- ano spíše ano spíše ne ne

13 Zúčastňuje se Vaše rodina kulturních společenských akcí v místě bydliště?

- ano spíše ano spíše ne ne

14 Navštěvují Vaše děti školu či školku v místě bydliště?

- ano ne školní zařízení v místě bydliště není

15 Znáte dobře bezprostřední okolí svého bydliště?

- ano spíše ano spíše ne ne

16 Věnuje Vaše rodina pravidelně volný čas společným aktivitám?

- ano spíše ano spíše ne ne

17 Trávíte hlavní část dovolené společně?

- ano spíše ano spíše ne ne

18. Trávíte společně i čas, který věnujete práci kolem domácnosti?

- ano spíše ano spíše ne ne

19 Materiální situaci Vaší rodiny hodnotíte jako?

- velmi dobrou průměrnou špatnou

20 Omezuje finanční situace kulturní či sportovní aktivity Vaší rodiny?

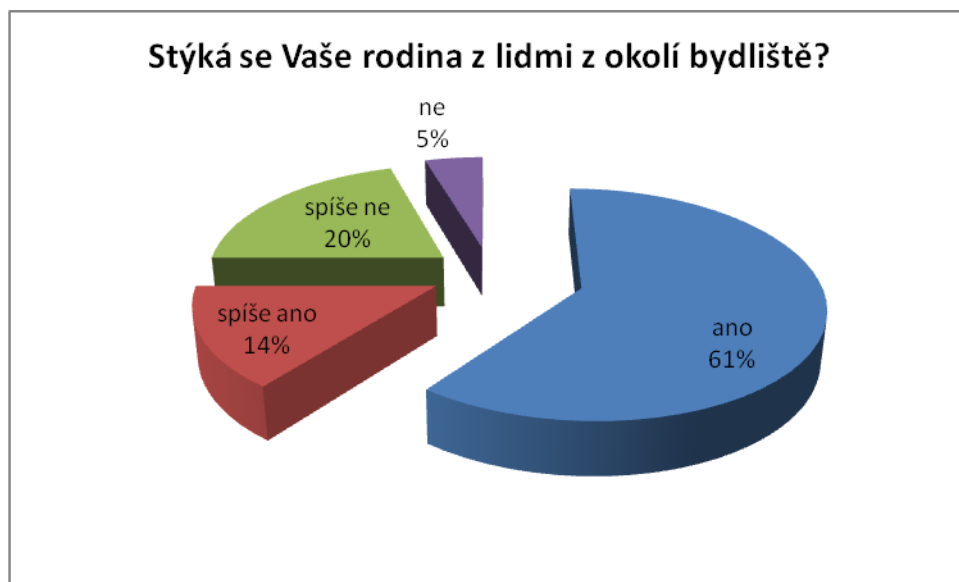
- ano spíše ano spíše ne ne

- zaškrtněte Vaši odpověď

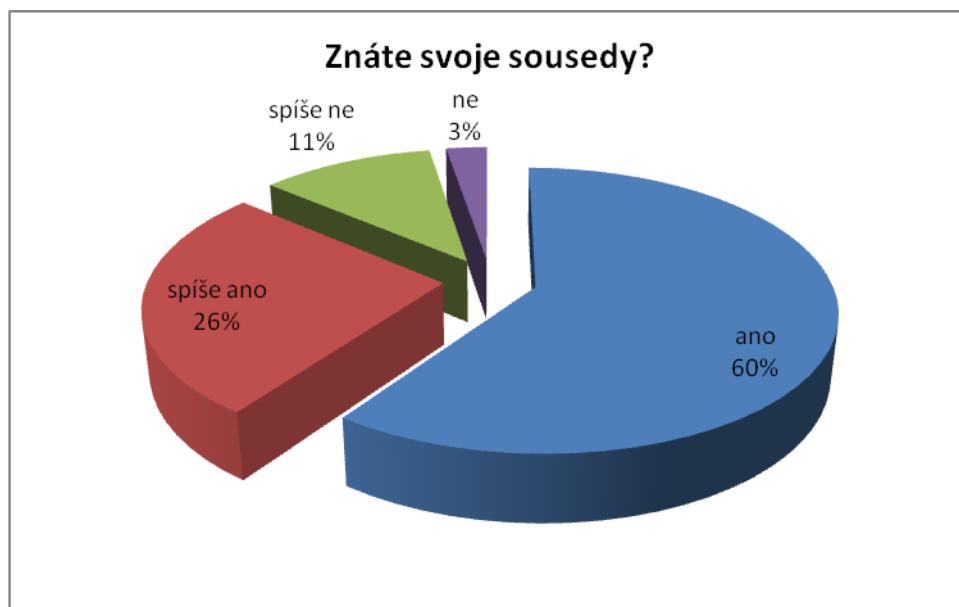
Příloha číslo 2

Všechny uvedené grafy (číslo 1 až 20) zdroj – Anna Chelíková

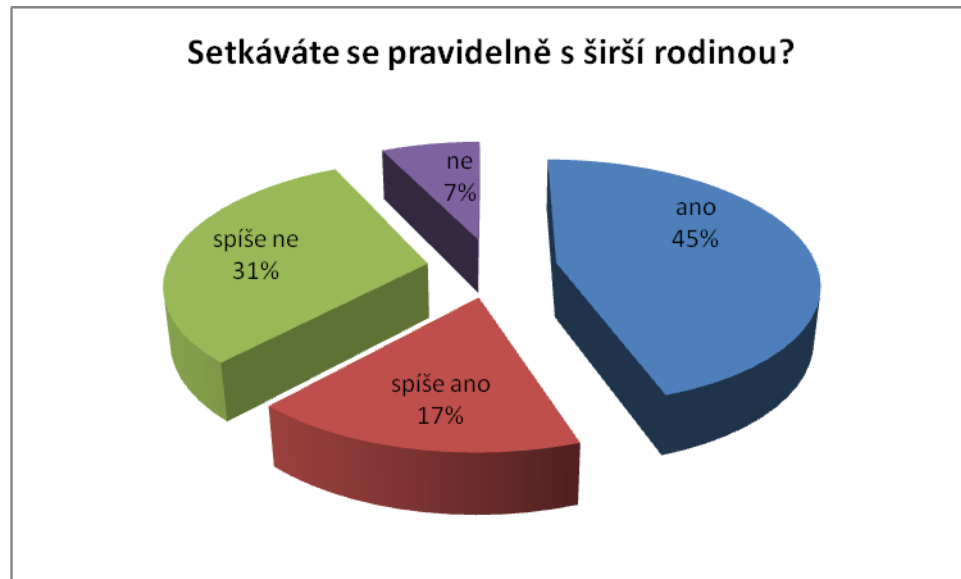
Graf k otázce číslo 1

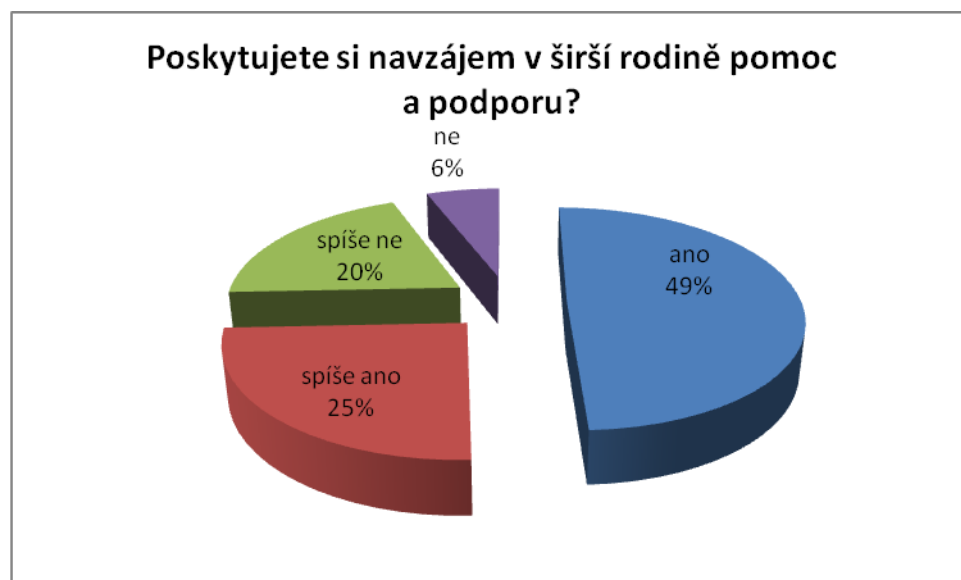
Graf k otázce číslo 2

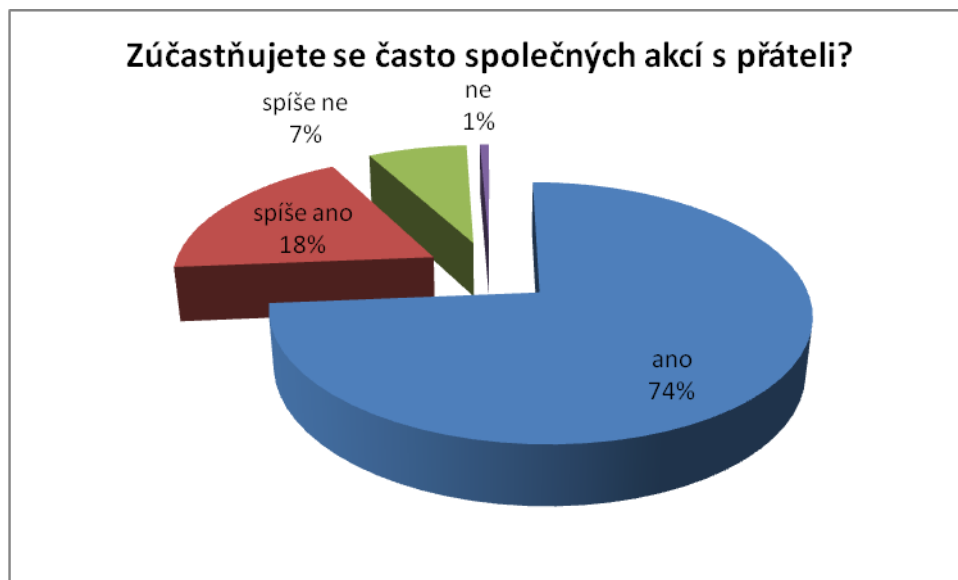
Graf k otázce číslo 3

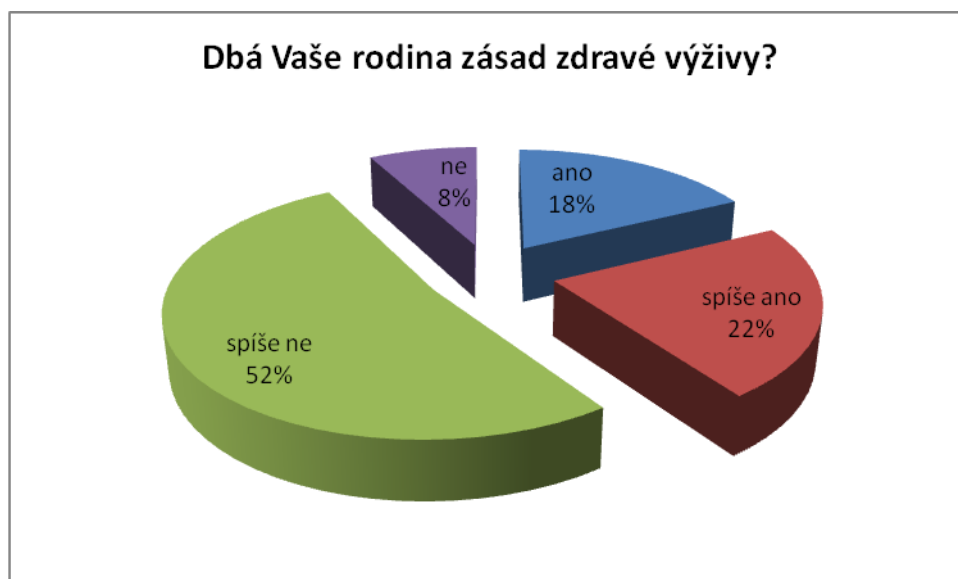
Graf k otázce číslo 4

Graf k otázce číslo 5

Graf k otázce číslo 6

Graf k otázce číslo 7

Graf k otázce číslo 8

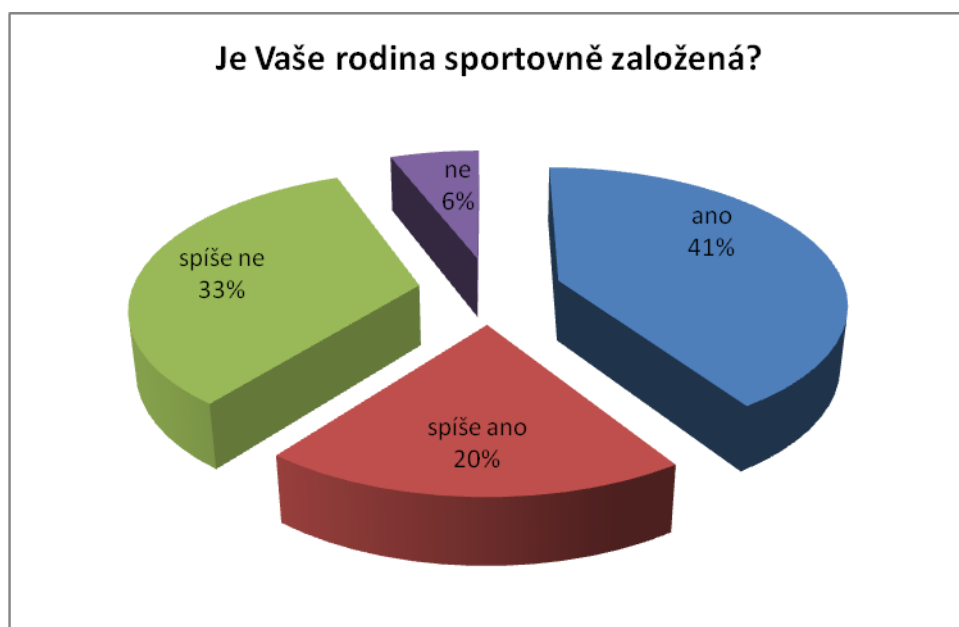

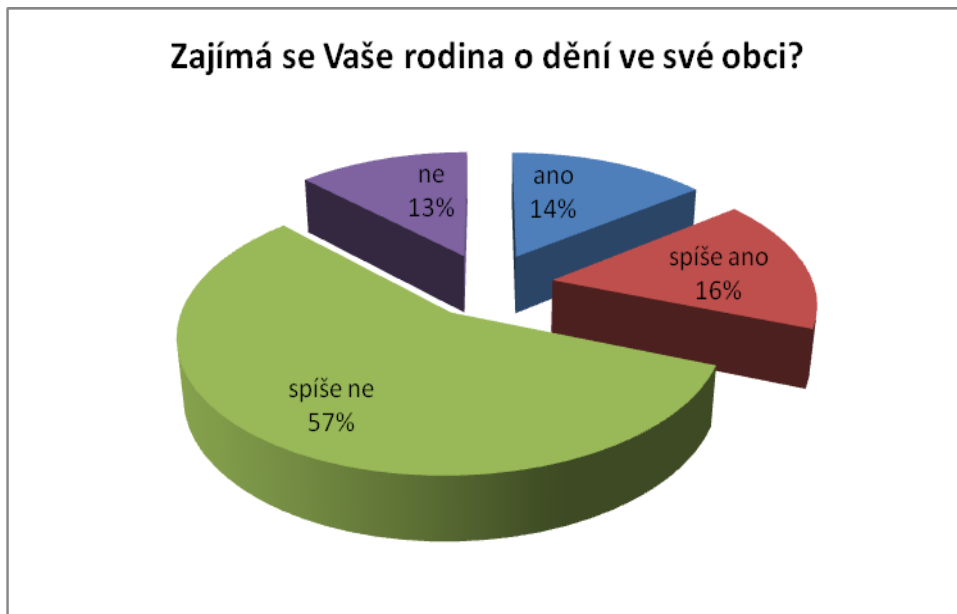
Graf k otázce číslo 9

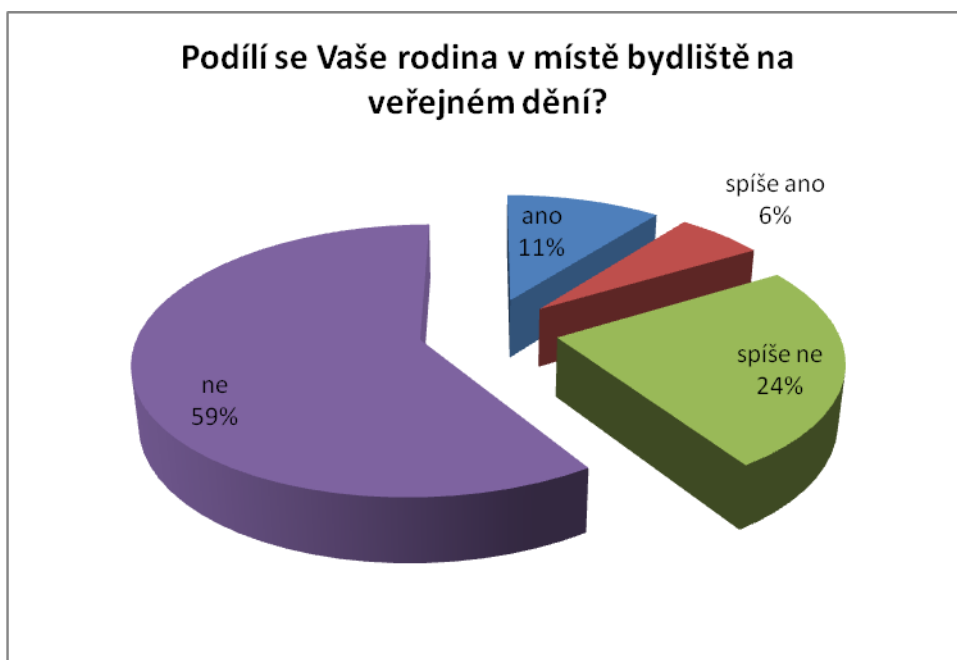
Graf k otázce číslo 10

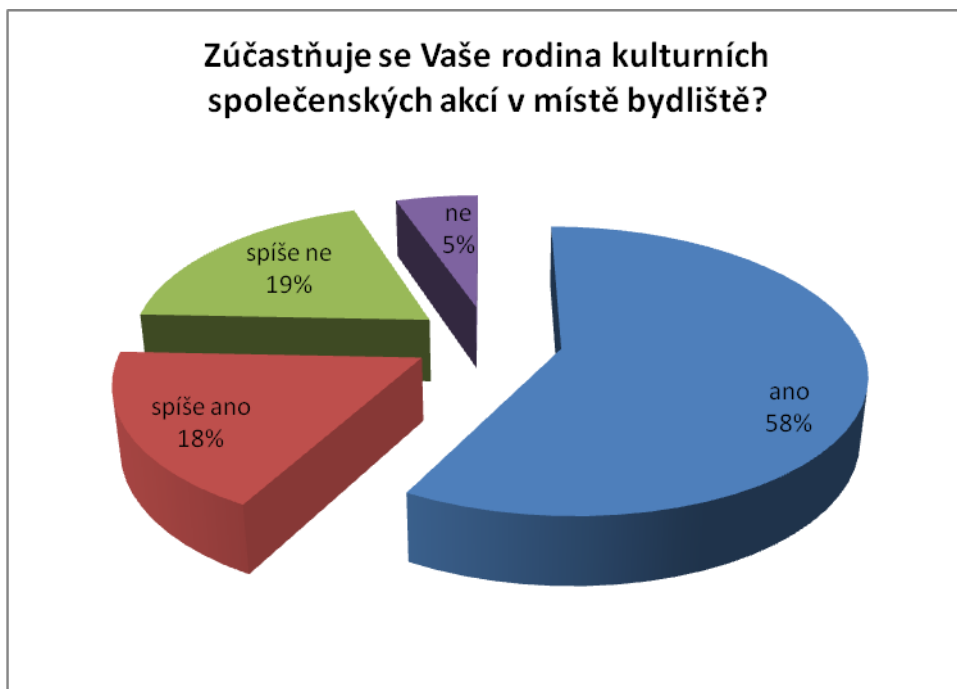
Graf k otázce číslo 11

Graf k otázce číslo 12

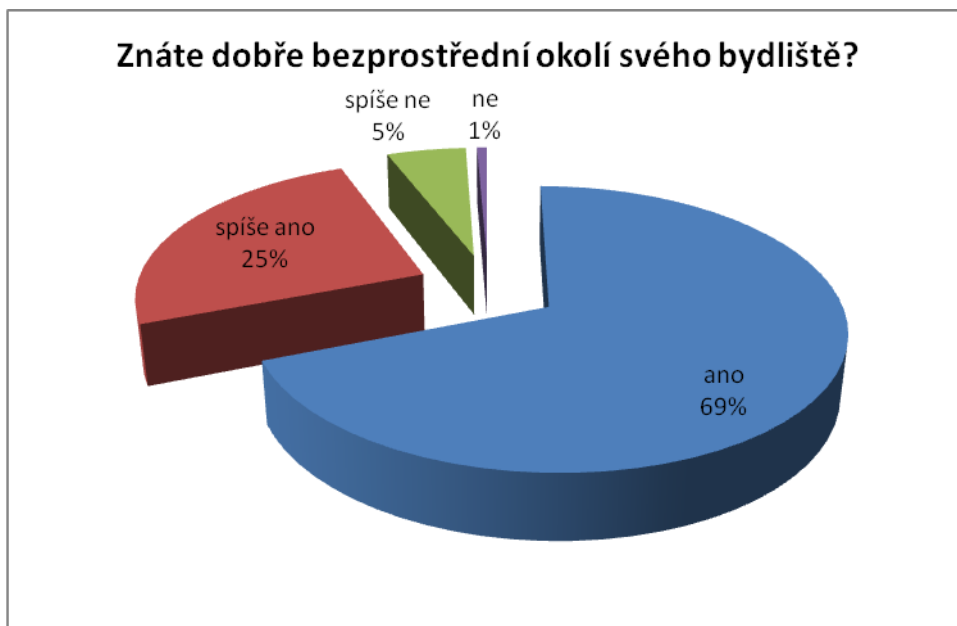
Graf k otázce číslo 13

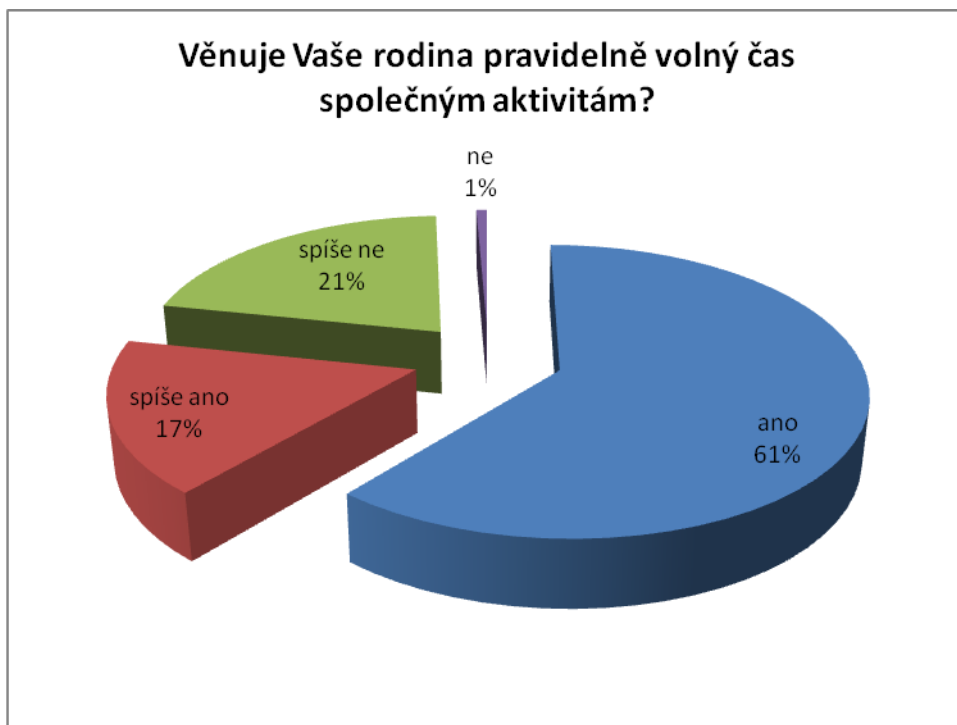
Graf k otázce číslo 14

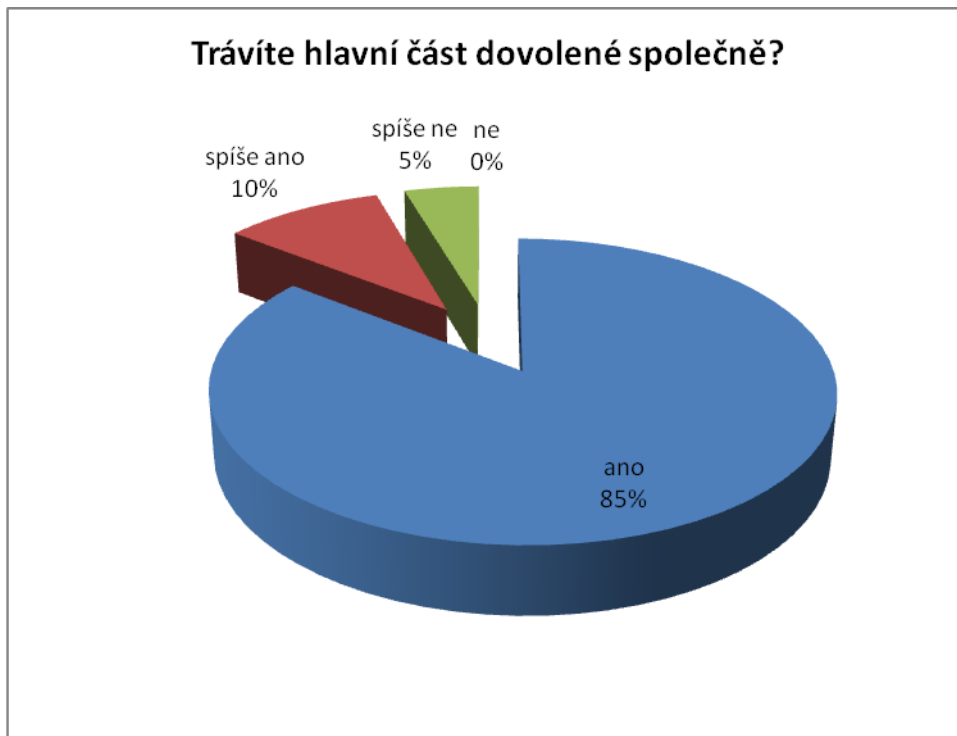
Graf k otázce číslo 15

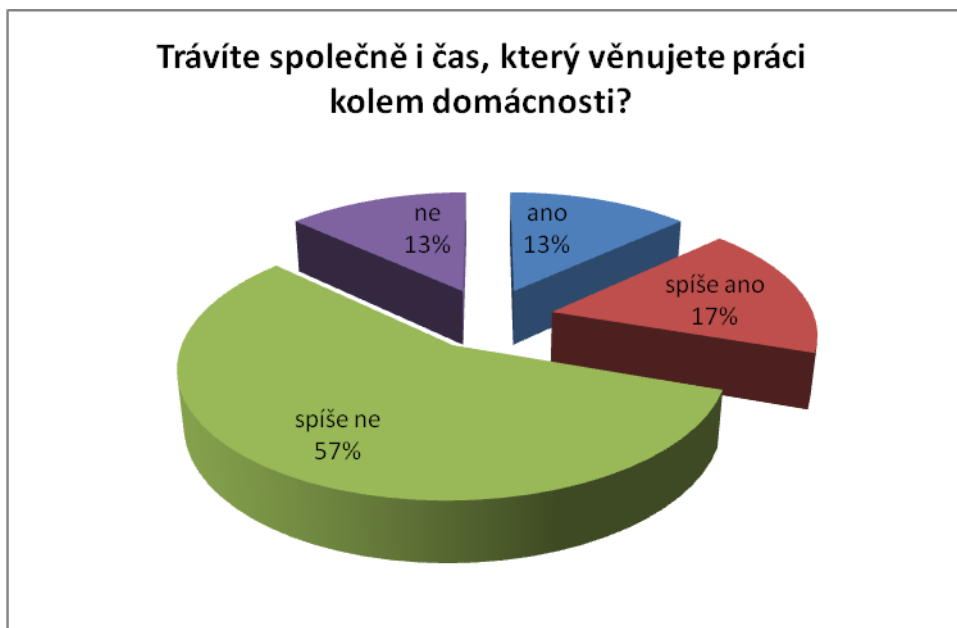
Graf k otázce číslo 16

Graf k otázce číslo 17

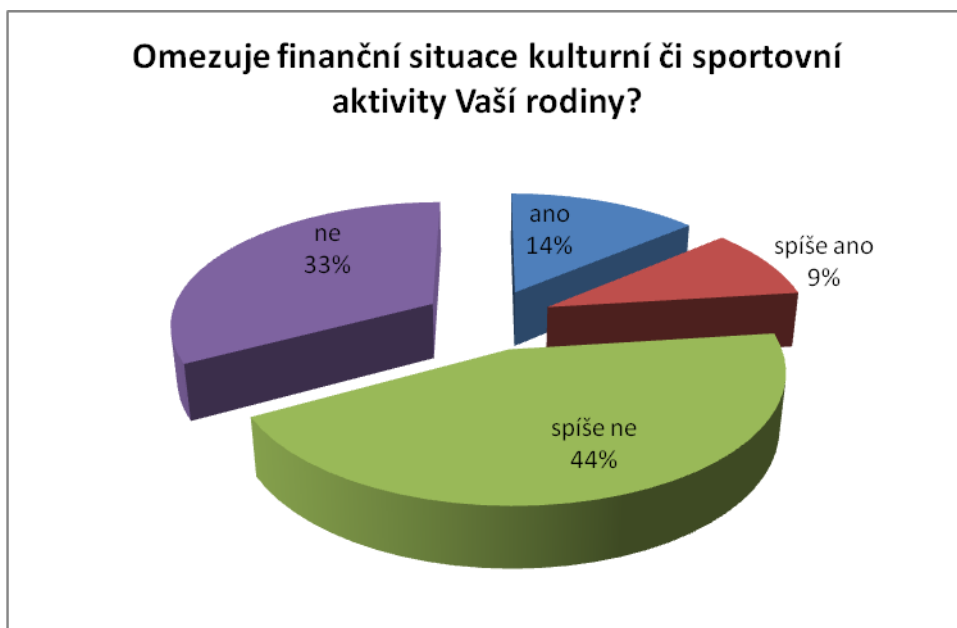
Graf k otázce číslo 18

Graf k otázce číslo 19

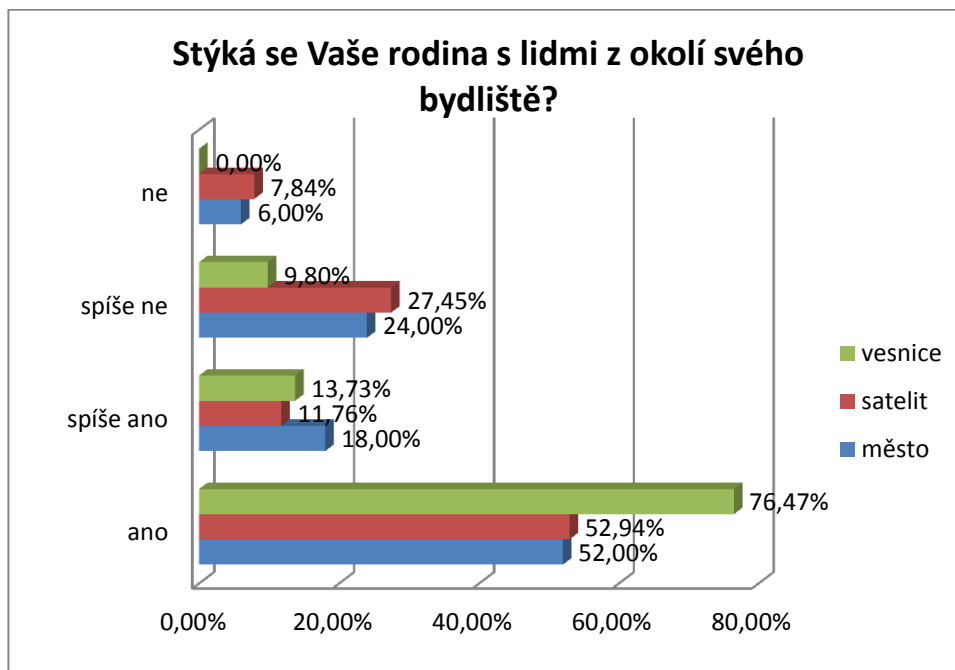
Graf k otázce číslo 20

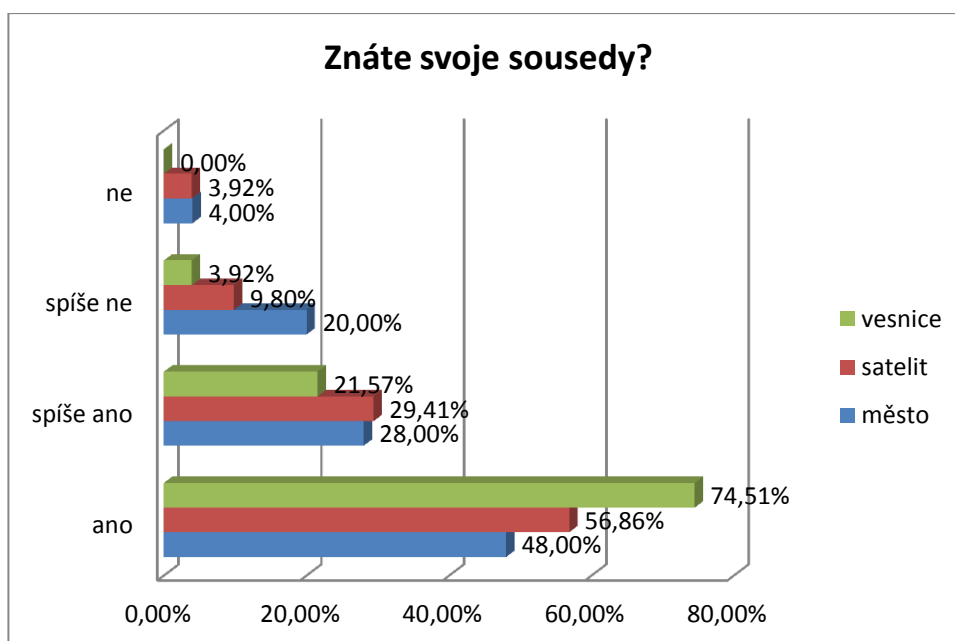
Příloha číslo 3

Všechny uvedené grafy (číslo 1 až 20) zdroj – Anna Chelíková

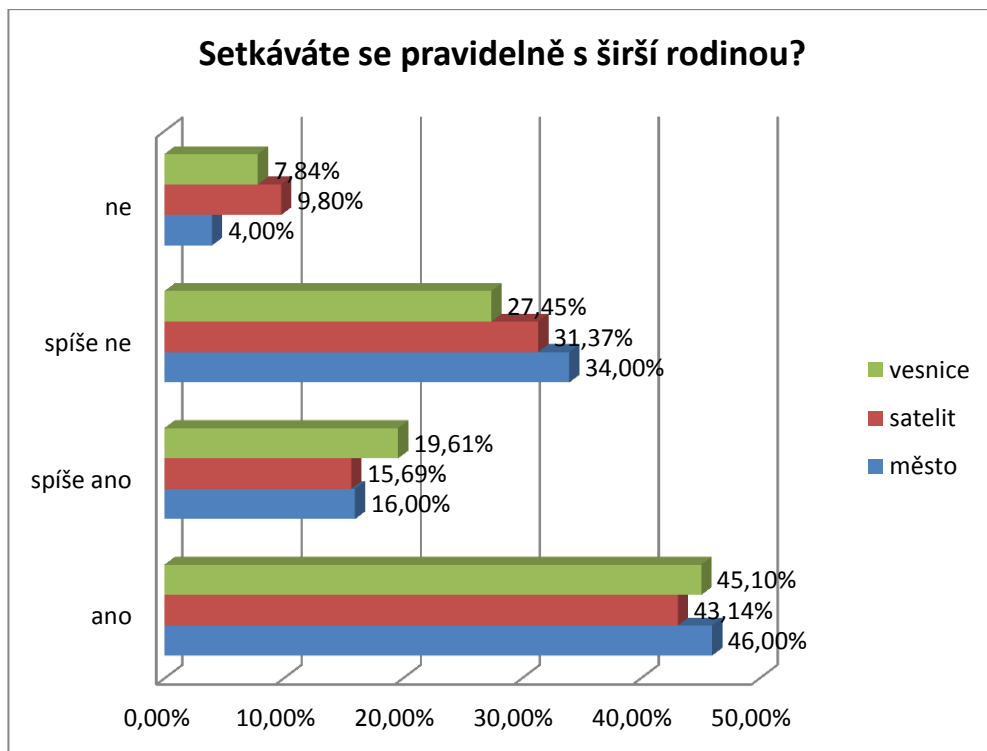
Graf k otázce číslo 1

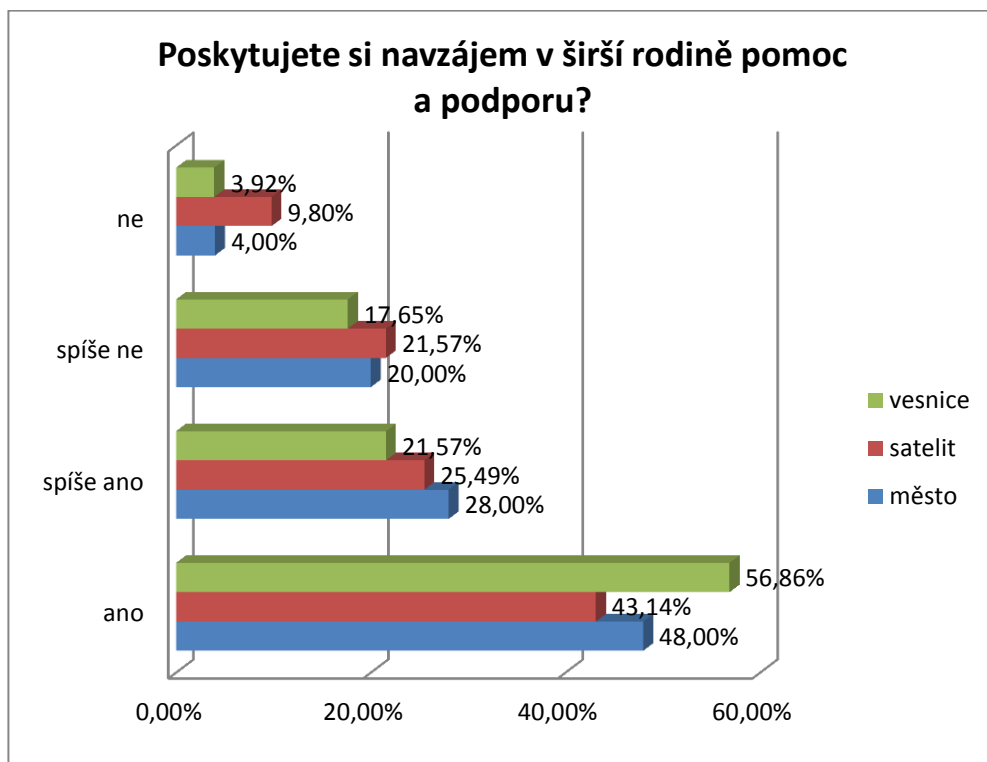
Graf k otázce číslo 2

Graf k otázce číslo 3

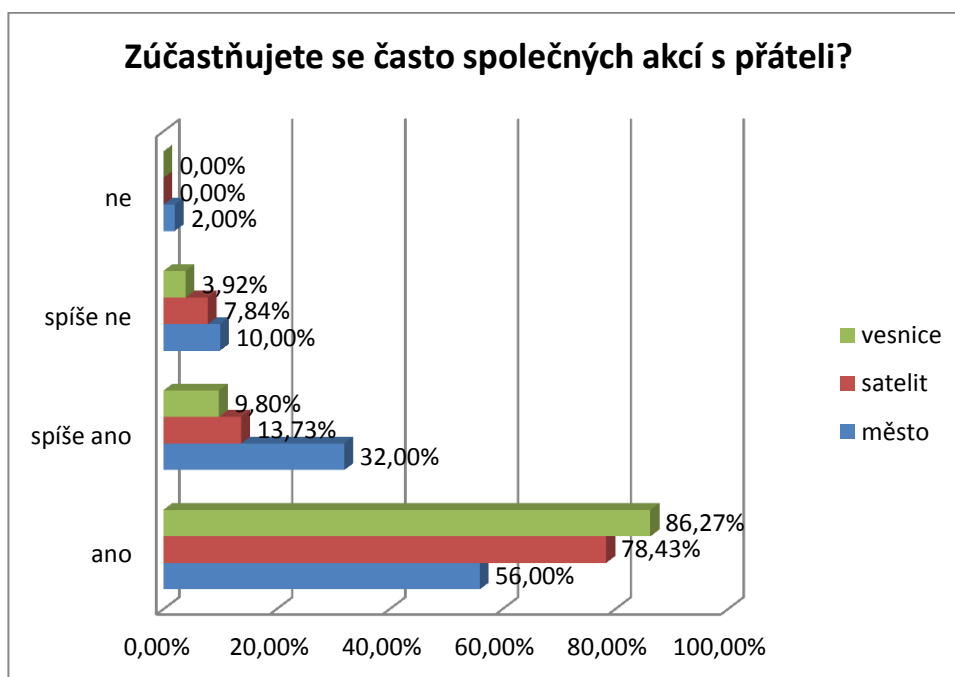

Graf k otázce číslo 4

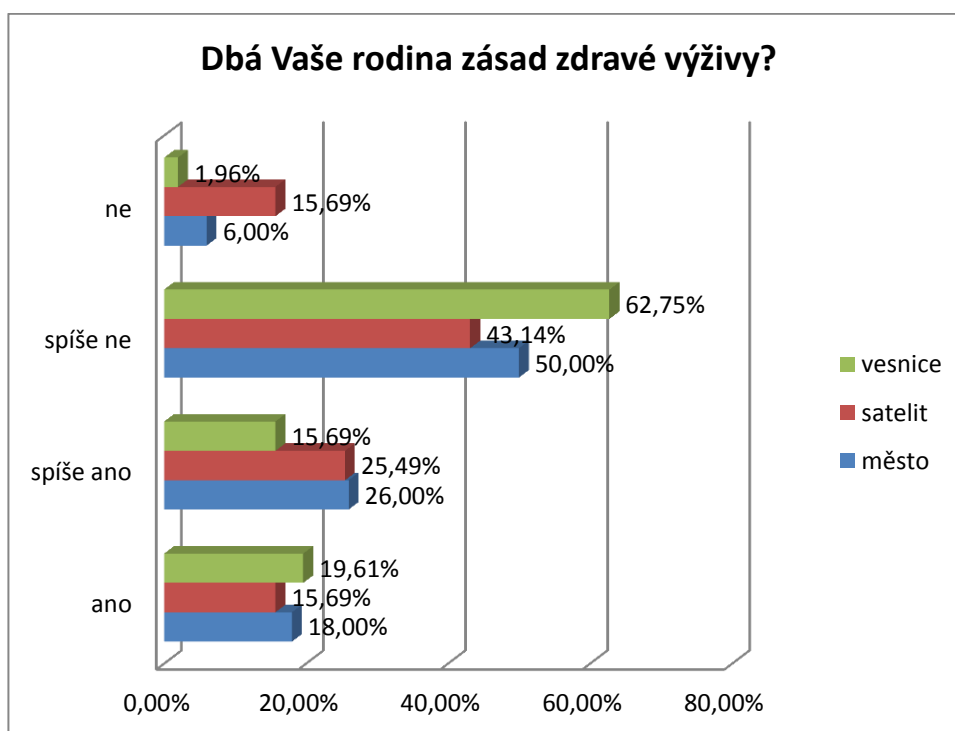

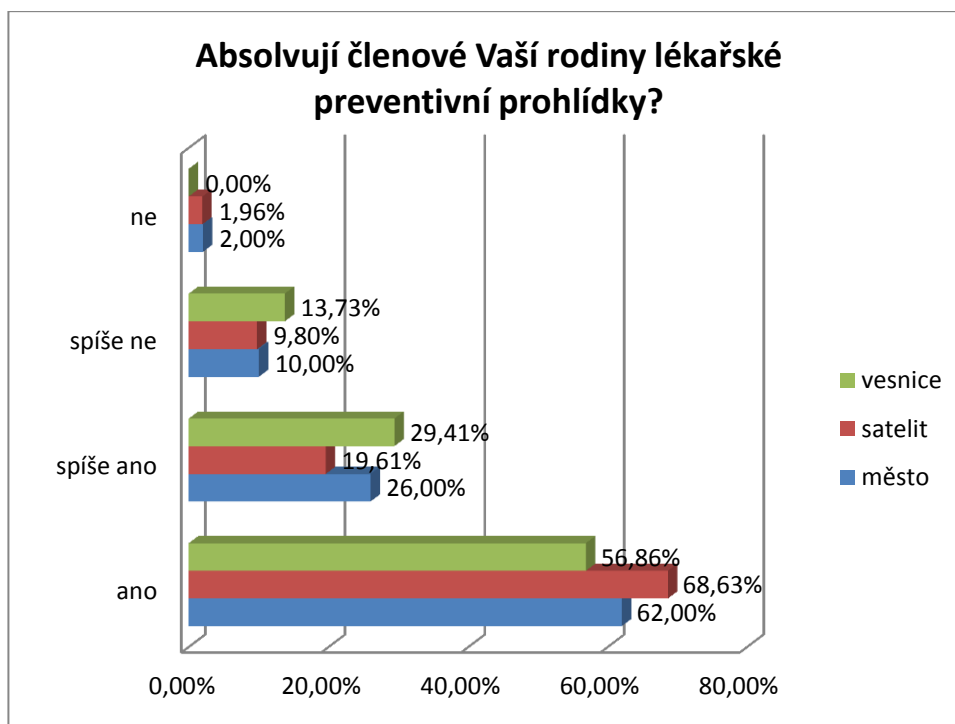
Graf k otázce číslo 5

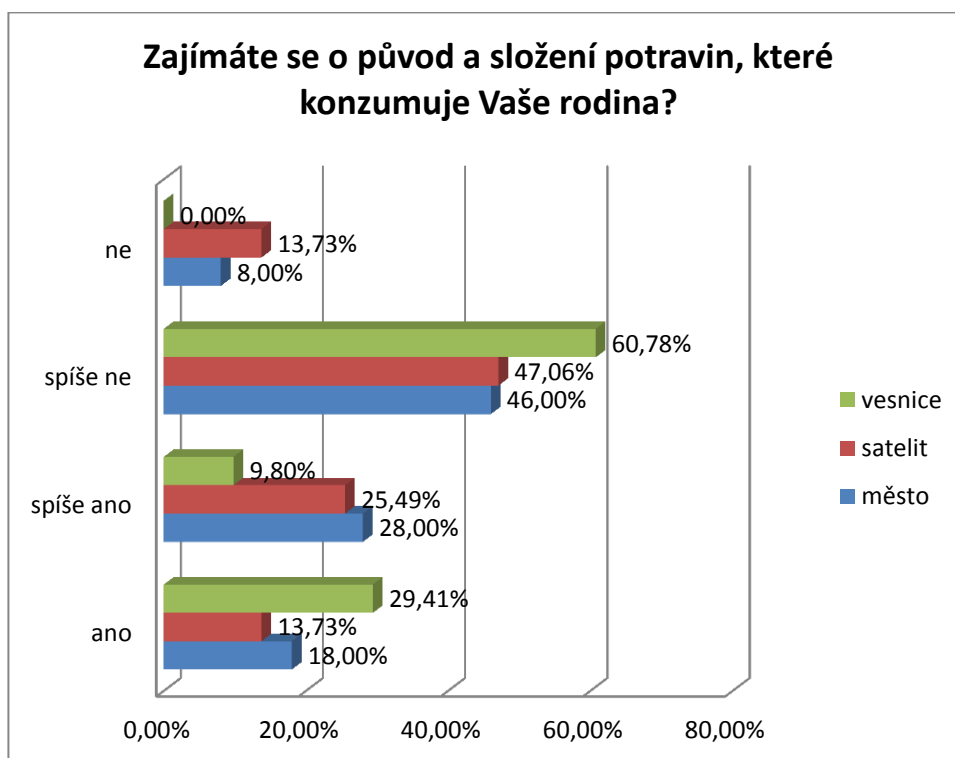
Graf k otázce číslo 6

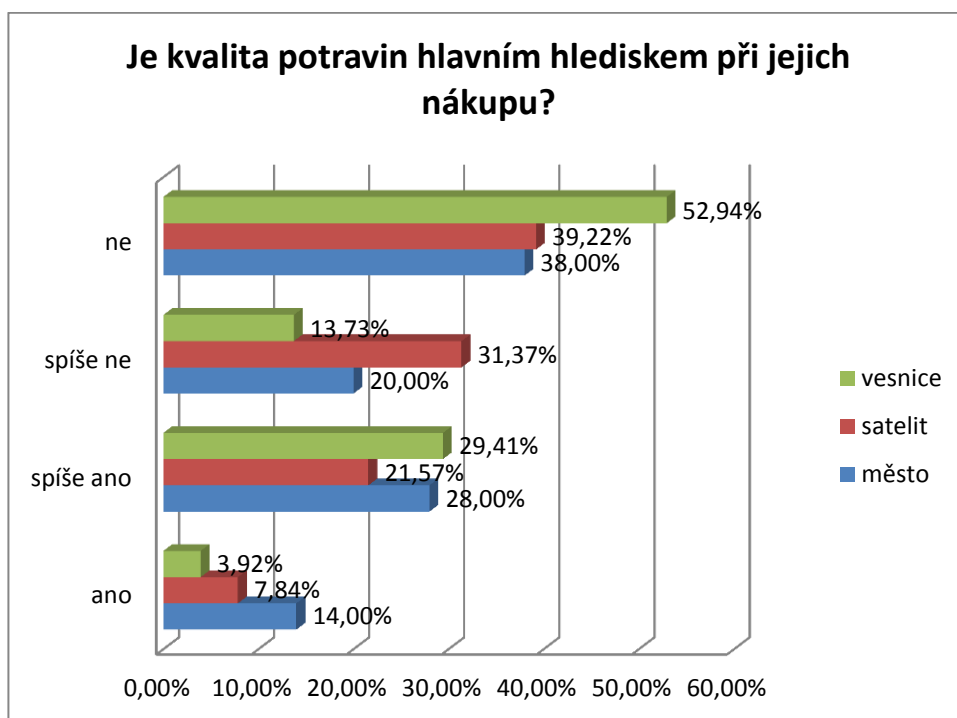
Graf k otázce číslo 7

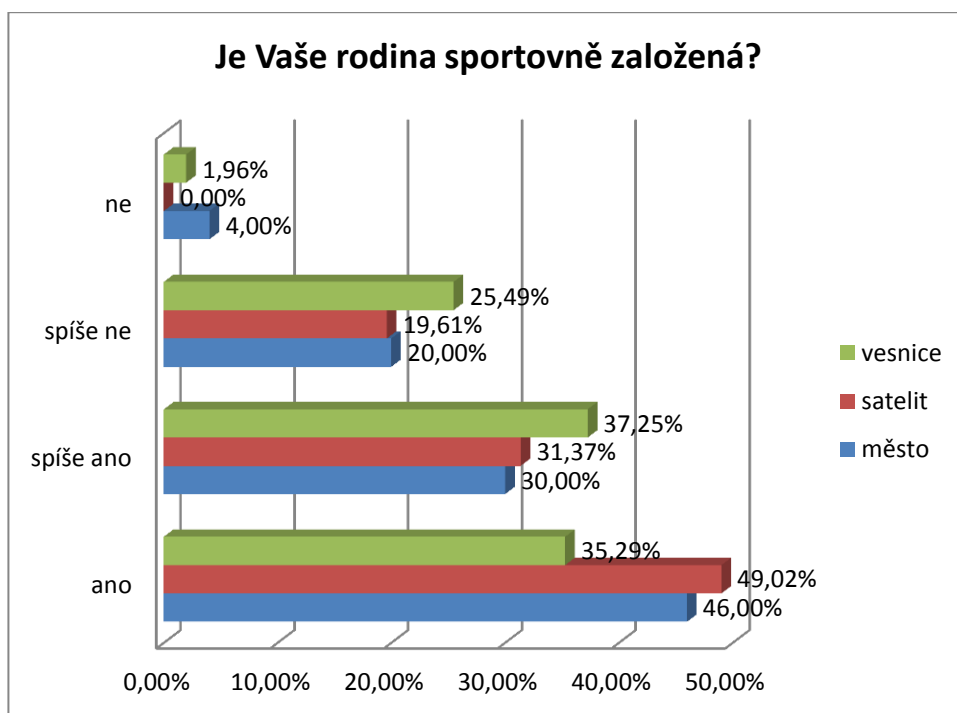
Graf k otázce číslo 8

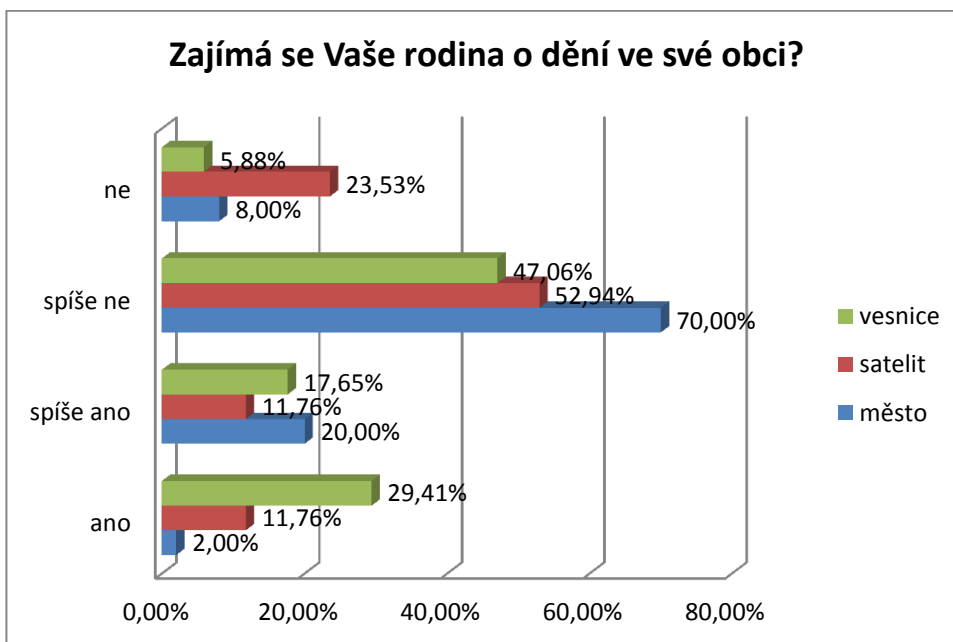
Graf k otázce číslo 9

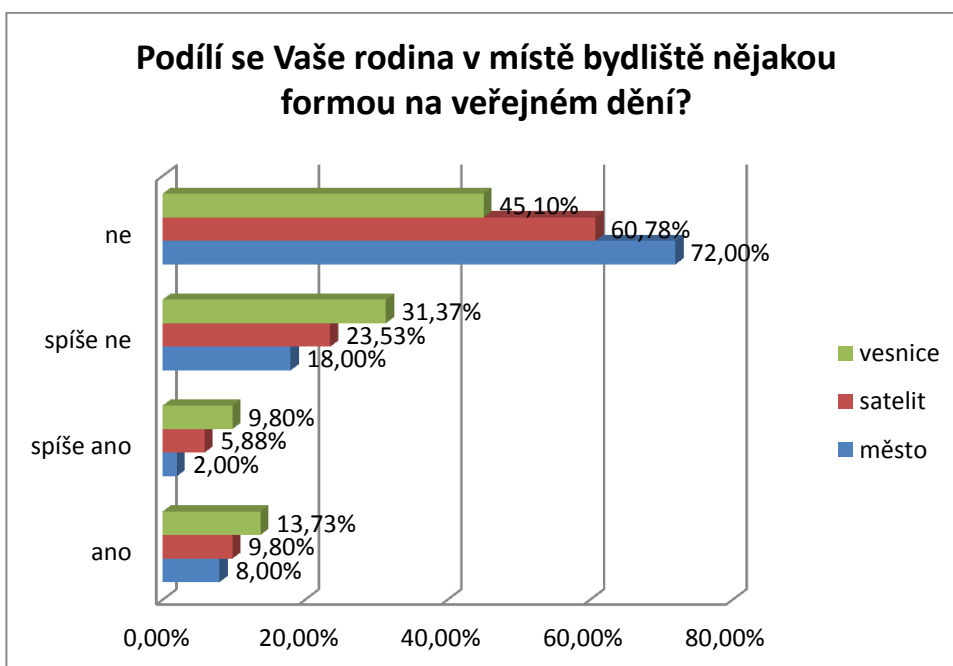
Graf k otázce číslo 10

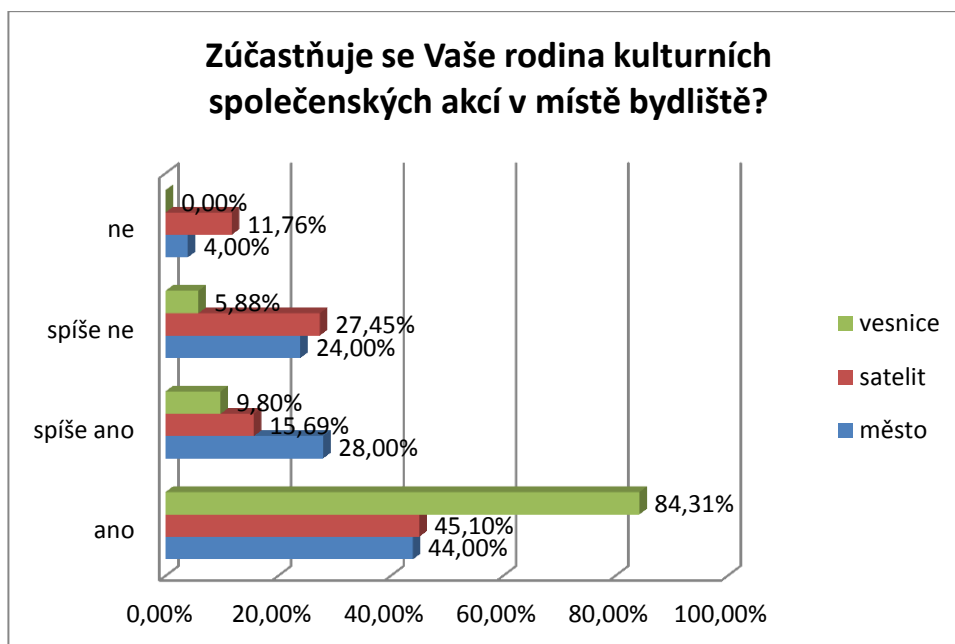
Graf k otázce číslo 11

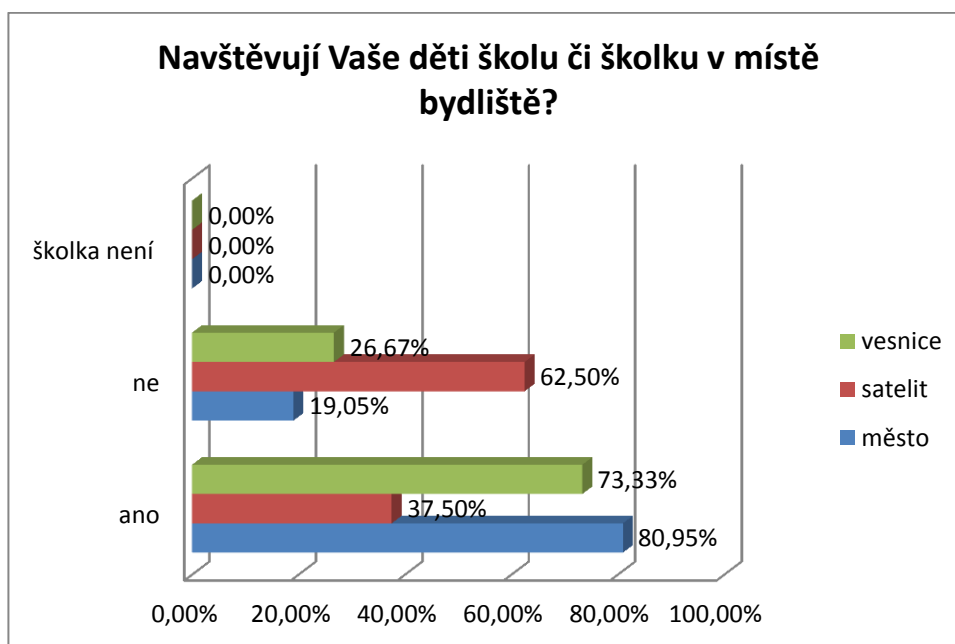
Graf k otázce číslo 12

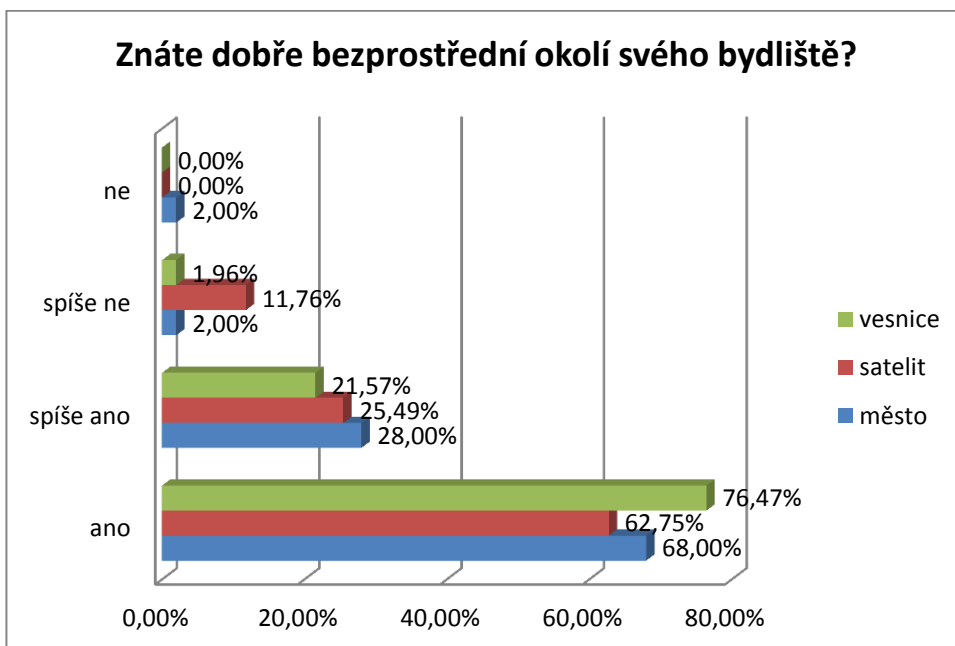
Graf k otázce číslo 13

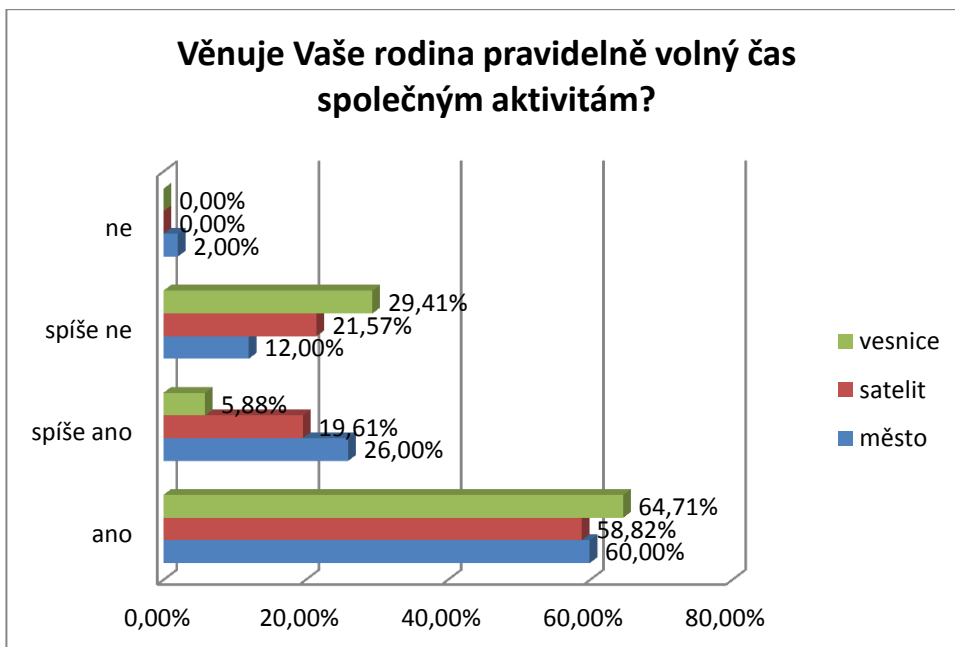
Graf k otázce číslo 14

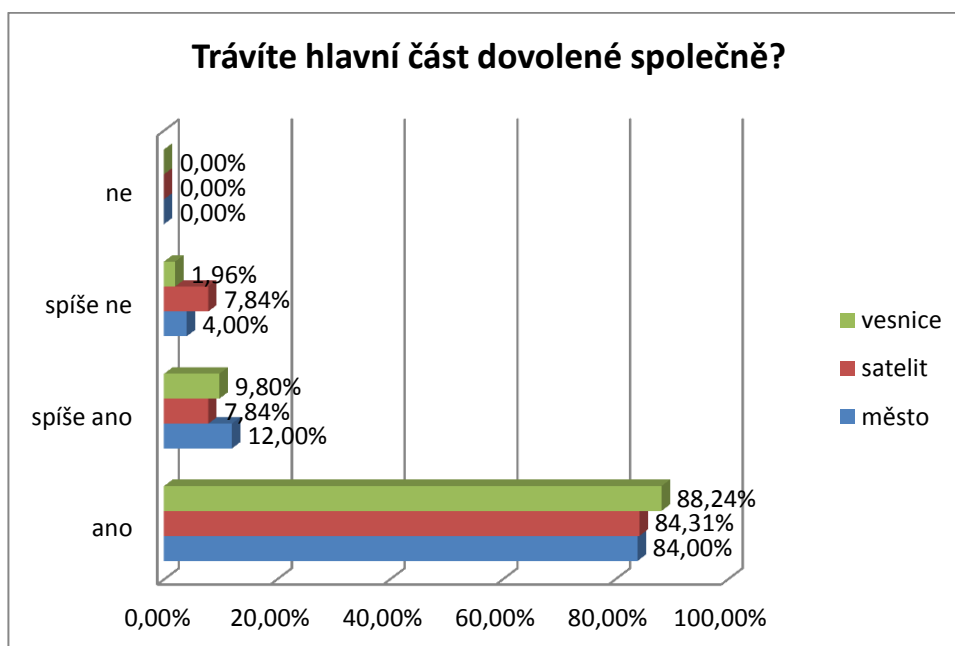
Graf k otázce číslo 15

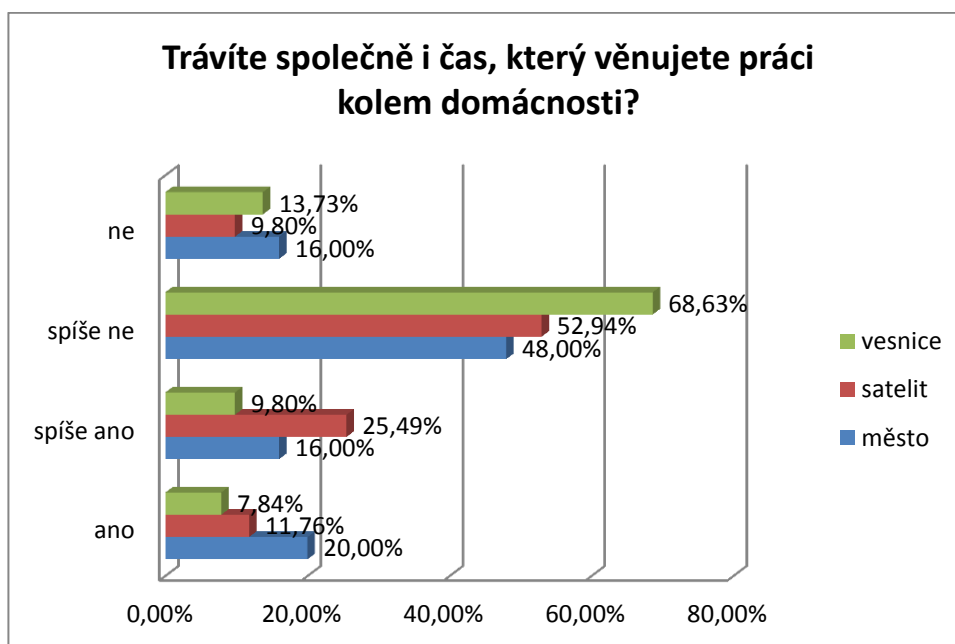
Graf k otázce číslo 16

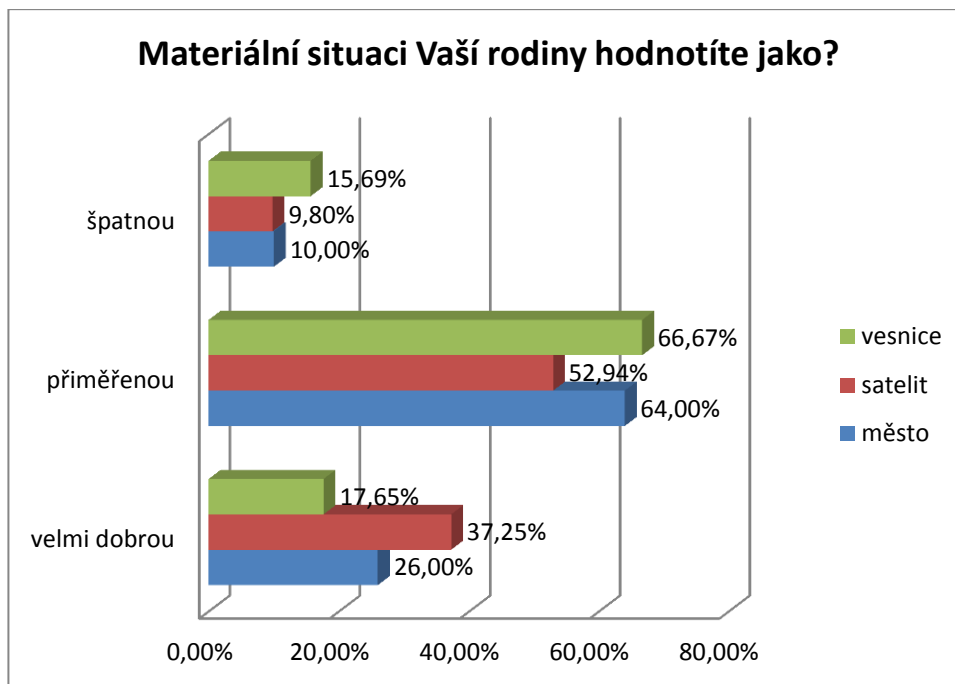
Graf k otázce číslo 17

Graf k otázce číslo 18

Graf k otázce číslo 19

Graf k otázce číslo 20

